

Verslios idėjos

Intelektinės nuosavybės
vadovas pradedančiajam
verslui

Lietuvos
Respublikos
valstybinis
patentų biuras

Serijos „Intelektinė
nuosavybė verslui“
publikacija numeris 6

Serijos „Intelektinė nuosavybė verslui“ publikacijos:

- 1. Prekių ženklo sukūrimas (angl. Making a Mark):**
Įvadas į prekių ženklus smulkioms ir vidutinėms įmonėms. PINO leidinys Nr. 900.1
- 2. Patrauklus gaminys (angl. Looking Good):**
Įvadas į dizainą smulkioms ir vidutinėms įmonėms. PINO leidinys Nr. 498.1
- 3. Kuriant ateitį (angl. Inventing the Future):**
Įvadas į patentus smulkioms ir vidutinėms įmonėms. PINO leidinys Nr. 917.1
- 4. Kūrybinė išraiška (angl. Creative Expression):**
Įvadas į autorių ir gretutines teises smulkioms ir vidutinėms įmonėms. PINO leidinys Nr. 918
- 5. Geroje kompanijoje (angl. In Good Company):**
Intelektinės nuosavybės klausimų valdymas franšizės srityje. PINO leidinys Nr. 1035
- 6. Verslios idėjos (angl. Enterprising Ideas):**
Intelektinės nuosavybės vadovas pradedančiajam verslui. PINO leidinys Nr. 961

Visus leidinius galima nemokamai atsisiųsti iš [PINO interneto svetainės](#).

Leidinius, kurie išversti į lietuvių kalbą, galima rasti [Valstybinio patentų biuro svetainėje](#).

Verslios idėjos

Intelektinės nuosavybės vadovas
pradedančiajam verslui

Serijos „Intelektinė
nuosavybė verslui“
publikacija numeris 6

Lietuvos
Respublikos
valstybinis
patentų biuras

Šis leidinys yra išverstas ir adaptuotas vadovas, kurį iš pradžių parengė ir pagal „Creative Commons“ licenciją paskelbė Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacija (PINO). Norėdami peržiūrėti šios licencijos tekstą, apsilankykite [Creative Commons svetainėje](#). Ta pati licencija taikoma ir leidiniui lietuvių kalba.

PINO sekretoriatas neprisiima jokios atsakomybės už originalaus turinio adaptavimą ar vertimą.

Šis vadovas nėra ir neturi būti laikomas teisine konsultacija ar nuomone. Vadovas yra parengtas tik bendrais informaciniais tikslais, o jo turinys gali neatspindėti konkrečios situacijos ar aplinkybių. Jūs neturėtumėte imtis veiksmų ar susilaikyti nuo veiksmų, remdamiesi vien tik šio vadovo turiniu, nesikreipdami dėl išsamios teisinės ar kitos profesionalios konsultacijos. Nei PINO, nei asmenys, vertę ir pritaikę šį vadovą Lietuvai, neatsako už jokių nuostolių, išlaidas ar žalą, atsiradusių dėl bet kokio šio vadovo ar jame pateikiamos informacijos naudojimo ar veiksmų, kurių imtasi ar nesiimta vadovaujantis vadovo turiniu.

Leidinyje praktiniai pavyzdžiai, įmonių prekių ženklai ir informacija apie jas naudojami išimtinai švietimo ir mokymo tikslais.

Vertimas į lietuvių kalbą:

© advokatė Giedrė Rimkūnaitė-Manke, 2024

© Valstybinis patentų biuras, 2024

Originalus tekstas anglų kalba

© Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacija (PINO), 2021

Priskyrimas 4.0
Tarptautinė (CC BY 4.0)

Turinys

Akronimai	4	Kiti strateginiai intelektinės nuosavybės naudojimo būdai	42
Įvadas	5	Licencijavimas	43
Kam skirtas šis vadovas?	6	Teisių perdavimas	46
Kas yra intelektinė nuosavybė?	7	Galimybė gauti finansavimą	49
IN kuriantis startuolis vs.		Startuolio vertės nustatymas	52
IN naudojantis startuolis	9	Partnerių pritraukimas	55
Technologinės parengties lygio (TPL) supratimas	13	Rizikos valdymas	57
Verslo modelis vs. verslo planas	13	Aiški turimų teisių apimtis	58
Inovacijų apsauga	15	Teisminių ginčų prevencija	62
Patentų apsauga	16	Laiko ir išteklių nešvaistymas	65
Komercinių paslapčių apsauga	20	IN duomenų bazių naudojimas	66
Autorių teisių apsauga	20	Patentų duomenų bazės	67
Jūsų prekės ar paslaugos išskyrimas rinkoje	22	Prekių ženklų ir dizaino duomenų bazės	69
Teisės į prekių ženklą	23	Autorių teisės	69
Domeno vardai	26	Domeno vardai	69
Teisės į dizainą gavimas	27	IN auditas	71
Tarptautinė veikla	30	1 priedas: Rinkos dalyviai	75
Išradimo patentavimas kitose šalyse	31	Akseleratoriai	76
Prekių ženklų registravimas kitose šalyse	34	Inkubatoriai	76
Dizaino registravimas kitose šalyse	36	Technologijų perdavimo centrai (angl. technology transfer offices, TTO)	77
Autorių teisių apsauga kitose šalyse	38	Valstybinės, NVO ir tarptautinės paramos programos	77
		2 priedas: Šaltiniai	79

Akronimai

API	Taikomosios programos sąsaja	PINO	Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacija
ARIPO	Afrikos regioninė intelektinės nuosavybės organizacija	RUL	likusi naudingo tarnavimo laiko dalis (angl. remainder of its useful life)
ASPI	Prieiga prie specializuotos patentų informacijos	SHA	akcininkų sutartis
BOIP	Beniliukso intelektinės nuosavybės tarnyba	TISC	PINO technologijų ir inovacijų paramos centrai
ccTLD	šalies kodo aukščiausiojo lygio domenai	TLD	aukščiausio lygio domenai
CPC	Bendra patentų klasifikacija (angl., Cooperative Patent Classification)	TPL	technologinės parengties lygis (angl. technology readiness level, TRL)
CRM	klientų valdymo sistema	TTO	technologijų perdavimo centras
EPK	Europos patentų konvencija	UDRP	Vienoda domenų vardų ginčų sprendimo politika
EPT	Europos patentų tarnyba	VC	rizikos kapitalas
ESINT	Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnyba	VPB arba Valstybinis patentų biuras	Lietuvos Respublikos valstybinis patentų biuras
FFF	draugai, šeima ir kvailiai (angl., friends, family, and fools)		
FTO	veiklos laisvė (angl., Freedom to Operate)		
gTLD	bendrinis aukščiausiojo lygio domenai		
ICANN	Interneto vardų ir numerių korporacija		
IN	intelektinė nuosavybė		
IPC	Tarptautinė patentų klasifikacija (angl., International Patent Classification)		
MTEP	moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra		
NASA	Nacionalinė aeronautikos ir kosmoso administracija		
OAPI	Afrikos intelektinės nuosavybės organizacija		
OEM	originalios įrangos gamintojas		
PCT	Patentinės kooperacijos sutartis		

Įvadas

Kam skirtas šis vadovas?

Sėkmingą įmonės veiklos pradžią dažnai lemia viena gera idėja. Ši idėja dažnai nueina ilgą ir sudėtingą kelią nuo laboratorijos iki rinkos ir išlieka, kai kitos geros idėjos atmetamos, nes panašios prekės ar paslaugos jau egzistuoja, nėra patrauklios rinkai arba kainuoja daugiau, nei rinka gali talpinti. Šiame kelyje svarbų vaidmenį atlieka intelektinės nuosavybės (IN) sistema¹. Todėl įmonės intelektinė nuosavybė turėtų būti visiškai integruota į įmonės verslo strategiją ir ją papildyti.

Intelektinės nuosavybės sistema leidžia novatoriams kontroliuoti savo inovacijų likimą. Intelektinės nuosavybės teisės padeda apsisaugoti nuo mėgdžiotųjų ir suteikia įmonėms galimybę sukurti išskirtinį identitetą, taip sustiprinant savo pozicijas rinkoje. Gera intelektinės nuosavybės valdymo praktika išlieka aktuali per visą įmonės gyvavimo ciklą: kai ji steigiasi, plečiasi, ieško investuotojų, bendrauja su partneriais ir paslaugų teikėjais, samdo darbuotojus. Intelektinė nuosavybė svarbi ir tada, kai pradedančiąsias įmones įsigyja kitos įmonės arba, deja, jos bankrutuoja. IN sistema taip pat yra svarbus techninės ir verslo informacijos šaltinis, kuris yra vertingas priimant sprendimus per visą įmonės gyvavimo ciklą.

Pradedančiosios įmonės taip pat turėtų žinoti, kad intelektinės nuosavybės sistema gali ne tik sustiprinti jų konkurencingumą, bet ir padėti valdyti riziką. Pradedančioji įmonė, ignoruojanti intelektinę nuosavybę, gali pažeisti kitų įmonių intelektinės nuosavybės teises, ji gali netekti galimybes patekti į verslo nišas, kurias užims kitos įmonės, arba ji gali prarasti savo pagrindinį turtą dėl kitų įmonių, kurios pirmosios

apsaugos savo intelektinę nuosavybę. Tokios klaidos gali būti lemtingos.

Šiame leidinyje pateikiamos rekomendacijos, kaip pradedantiesiems verslininkams naudotis intelektinės nuosavybės sistema, kad jie išliktų konkurencingi ir suprastų riziką, kuri gali kilti, jei intelektinė nuosavybė bus ignoruojama. Jame daugiausia dėmesio skiriama startuoliams, kurie siekia pateikti rinkai inovatyvius technologijomis pagrįstus sprendimus, tačiau čia aptariami principai taip pat turėtų būti naudingi ir toms pradedančiosioms įmonėms, kurių prekės ar paslaugos nėra technologijos, tačiau kurios turi naują idėją, užima rinkos nišą arba teikia inovatyvias paslaugas. Intelektinės nuosavybės sistema vienoms pradedančiosioms įmonėms yra svarbesnė nei kitoms, tačiau reikalinga visoms. Nors kai kurios šio vadovo dalys yra skirtos labiau startuoliams ar pradedantiems verslą, intelektinės nuosavybės sistema yra svarbi bet kokiai įmonei ar verslui, nepriklausomai nuo jų gyvavimo laikotarpio ar brandos.

Šis vadovas lietuvių kalba yra pritaikytas Lietuvai, tačiau jame yra aptariami ne tik Lietuvos intelektinės nuosavybės teisės aspektai, kadangi startuolių veiklos ribos dažniausiai kerta vienos valstybės ribas ir informacija apie situaciją kitose šalyse taip pat gali būti naudinga. Vadove rasite žinomų penkių Lietuvos įmonių (startuolių, net ir vienaaragių, nedidelių ar dar neseniai tokiomis buvusių bendrovių) valdomų intelektinės nuosavybės portfelių aprašymus, kurie padės jums geriau suprasti, kaip intelektinės nuosavybės sistema padeda verslo vystymui ir jo vertės auginimui praktikoje. Nuoširdžiai dėkojame šių įmonių steigėjams ir atstovams, pasidalinusiems savo žiniomis ir patirtimi bei skyrusiems laiko

šio vadovo iliustravimui ir praturtinimui tikromis sėkmės istorijomis.

Kiekvieno šio vadovo skyriaus pabaigoje bei jo 2 priede pateikiamos naudingos nuorodos, kuriose galite rasti dar daugiau jums reikalingos informacijos, susijusios su intelektine nuosavybe ir jos valdymu.

Kas yra intelektinė nuosavybė?

Plačiąja prasme intelektinė nuosavybė reiškia kūrybinės veiklos rezultatus. Tokie kūrybinės veiklos rezultatai teisiškai pripažįstami kaip nuosavybė, kuri gali priklausyti kūrėjui, jei tenkinamos įstatymuose nustatytos sąlygos. Tarptautinėse sutartyse valstybės iš esmės susitarė dėl šių sąlygų, nors jos aiškinamos ir taikomos įvairiose valstybėse skirtingai.

Kai kalbame apie kūrybinės veiklos rezultatus, turime omenyje naujų produktų idėjas, naujus veiklos būdus, patrauklų dizainą, išskirtinius verslo identifikatorius ir tokius kūrinius kaip muzika, dainos, paveikslai, skulptūros, tekstai, nuotraukos, vaizdo medžiaga, programinė įranga ir kt. Iš prigimties jie yra neapčiuopiami, nes negalime paliesti, palaikyti ar pamatyti idėjos, nors galime paliesti, palaikyti ar patirti jos išraišką. Tokios nuosavybės neapčiuopiamumas turi ir trūkumų, ir pranašumų. Kadangi idėjos yra neapčiuopiamos, sunku užkirsti kelią kitiems jas pasisavinti ir atgaminti. Tuo pat metu daug žmonių vienu metu gali naudotis idėjomis jų neišnaudodami ir nesumažindami jų kokybės. Įsivaizduokite dainą. Man gali būti sunku užkirsti kelią kitam asmeniui nukopijuoti mano parašytą dainą, tačiau mano daina vienu metu gali mėgautis daug žmonių. Intelektinės nuosavybės įstatymai suteikia idėjoms apčiuo-

piamumo, nes leidžia kūrėjams būti savo inovatyvių idėjų ir kūrybos rezultatų savininkais, jei laikomasi teisinių reikalavimų.

Kai idėja pasiekia tokį lygį, kai ji gali tapti komercinį potencialą turinčios prekės ar paslaugos pagrindu, svarbu laiku apsaugoti, kaip intelektinė nuosavybė galėtų palengvinti tos prekės ar paslaugos kelią į rinką. Toliau trumpai aprašomos atitinkamos intelektinės nuosavybės priemonės.

Patentai

Patentas yra išimtinė teisė, sauganti naują, išradimo lygį atitinkantį ir pramonėje pritaikomą išradimą. Patentas suteikia jo savininkui teisę uždrausti kitiems asmenims gaminti, naudoti, tiekti į rinką, parduoti ar importuoti patentuotu išradimu pagrįstą gaminį ar procesą.

Patentą išduoda nacionalinė patentų tarnyba arba regioninė patentų tarnyba, atstovaujanti šalių grupei. Norint gauti išradimo patentą Lietuvoje, patento paraišką reikia pateikti Valstybiniam patentų biurui. Padavus paraišką Europos patentų tarnybai (EPT), galima gauti Europos patentą pagal Europos patentų konvenciją (EPK), galiojantį pasirinktose valstybėse iš 39-ių EPK ratifikavusių Europos valstybių², ir nuo 2023 m. birželio 1 d. taikomą vieningą Bendro galiojimo patentą (angl. „unitary patent“), galiojantį Europos Sąjungos valstybėse, kurios ratifikavusios Vieningo patentų teismo susitarimą³.

Patentas galioja ribotą laiką, paprastai ne ilgiau nei 20 metų nuo paraiškos padavimo dienos, jeigu patento savininkas laiku moka patento galiojimo pratęsimo mokesčius. Patentas yra teritorinė teisė, apribota atitinkamos šalies ar regiono geografinėmis ribomis. Norėdamas gauti patentą, parei-

kėjas privalo pateikti išsamų, tikslų ir visapusišką rašytinį savo išradimo aprašymą⁴. Patentų dokumentus (patentų paraiškas ir (arba) išduotus patentus) skelbia patentų tarnybos visame pasaulyje ir jie yra pagrindinis informacijos apie patentus šaltinis. Todėl viešos patentų kolekcijos ir komercinės patentų duomenų bazės yra esminis ir dažnai vienintelis techninės informacijos šaltinis, nes daugelis susijusių išradimų nėra skelbiami mokslinėje literatūroje.

Komercinės paslaptys

Komercinė paslaptis – tai bet kokia informacija, kuri yra komerciškai vertinga įmonei dėl to, kad yra laikoma paslapytje. Bendrąja prasme komercinė paslaptimi gali būti laikoma bet kokia informacija, pradedant techninėmis žiniomis ir klientų sąrašais, baigiant finansine informacija, rinkodaros strategijomis ir pan. Komercinės paslaptys dažnai apibūdinamos kaip ledkalnis, kurio matoma viršūnė yra patentai. Verslas gali turėti didžiulį kiekį konfidencialios informacijos, kurios dalis gali būti patentuojama, tačiau visa ši informacija, jei ji laikoma paslapytje, gali būti saugoma kaip komercinė paslaptis. Dėl strateginių priežasčių įmonė gali nuspręsti išradimus, kurie galėtų būti patentuojami, laikyti paslapytje, tuo tarpu norėdama paduoti paraišką patentui gauti, ji privalėtų tą informaciją paviešinti. Informacija, kuri buvo paduodant patentinę paraišką ar kitaip atskleista, nebėra laikoma komercinė paslaptimi.

Autorių teisės

Autorių teisių įstatymai autoriams, kompozitoriams, programuotojams, svetainių dizaineriams ir kitiems kūrėjams suteikia teisinę apsaugą jų literatūros, meno, mokslo ar kitokio pobūdžio kūriniams, kurie paprastai ir vadinami kūriniiais. Autorių teisių įstatymais saugomi įvairūs originalūs kūri-

niai, įskaitant knygas, žurnalus, laikraščius, muziką, paveikslus, fotografijas, skulptūras, architektūrą, filmus, kompiuterių programą, video žaidimus ir originalias duomenų bazes. Tačiau autorių teisės saugo tik idėjos išraišką, jos nesaugo pagrindinės idėjos ar koncepcijos. Tai svarbus skirtumas. Jei ta pati idėja bus išreikšta kitaip, mažai tikėtina, kad ji pažeis autorių teises. Autorių teisių apsauga suteikia autoriui arba kūriniui kūrėjui įvairias išimtinės teises į savo kūrinių nacionaliniuose įstatymuose apibrėžtą laikotarpį. Daugumoje šalių autorių turitinės teisės galioja visą autoriaus gyvenimą ir 50 metų po jo mirties, o kai kuriose šalyse, įskaitant Jungtines Amerikos Valstijas ir Europą, jos galioja ilgiau. Lietuvoje, pagal bendrą taisyklę, autorių turitinės teisės galioja visą autoriaus gyvenimą ir 70 metų po jo mirties. Šios teisės leidžia autoriui ar jo teisių paveldėtojui ar kitam perėmėjui įvairiais būdais kontroliuoti savo kūrinių naudojimą komerciniais tikslais ir gauti užmokestį. Autorių teisių įstatymai taip pat suteikia autoriui neturtines teises, kurios, be kita ko, saugo autoriaus reputaciją ir kūrinių vientisumą. Paprastai autorius negali perleisti šių neturtinių teisių⁵.

Prekių ženklai

Kaip prekių ženklas gali būti saugomas bet koks žymuo, galintis atskirti prekes ar paslaugas (įskaitant žodžius, asmenvardžius, raides, skaitmenis, piešinius, spalvas, prekių ar jų pakuotės formas, etiketes, garsus ar bet kokią jų derinį). Daugumoje šalių prekių ženklais taip pat gali būti reklaminiai šūkiai ir pavadinimai. Teisinė prekių ženklų apsauga įgyjama ją įregistravus, o kai kuriose šalyse – naudojant. Norint įregistruoti prekių ženklą, pirmiausia reikia paduoti paraišką nacionalinei arba regioninei prekių ženklų tarnybai, kuri nagrinėja paraiškas pagal vietoje galiojančius įsta-

tymus ir suteikia apsaugą jį įregistruojant arba atsisako ženklą įregistruoti. Norint įregistruoti prekių ženklą Lietuvoje, paraišką reikia paduoti Valstybiniam patentų biurui, o siekiant apsaugos Europos Sąjungoje – ES Intelektinės nuosavybės tarnybai (ESINT). Nors apsaugos terminas gali skirtis, daugelyje šalių (taip pat ir Lietuvoje bei ES) įregistruoti prekių ženklai saugomi 10 metų. Registraciją galima pratęsti neribotam laikui (paprastai 10-ies metų laikotarpiais), jei prieš registracijos galiojimo pabaigą nustatytu laiku sumokami pratęsimo mokesčiai⁶.

Pramoninis dizainas

Terminas „pramoninis dizainas“ reiškia ornamentinius ar estetinius gaminio išvaizdos aspektus. Gaminio vaizdas gali būti saugomas kaip pramoninis dizainas, jei tenkinamos tam tikros sąlygos. Apsauga netaikoma techniniams ar funkciniais gaminio aspektams. Norėdamas įregistruoti pramoninį dizainą, pareiškėjas turi paduoti nacionalinę arba regioninę paraišką atitinkamai nacionalinei arba regioninei intelektinės nuosavybės tarnybai. Lietuvoje dizainus registruoja Valstybinis patentų biuras, o ES – ES Intelektinės nuosavybės tarnyba. Pramoninio dizaino apsauga įvairiose šalyse skiriasi, paprastai ji galioja apie 10 metų⁷. Lietuvos ir ES dizaino registracijos galiojimo terminas yra 5 metai nuo paraiškos pateikimo dienos, registracija dar gali būti pratęsiama keturis kartus po 5 metus (maksimalus galiojimo terminas – 25 metai nuo paraiškos padavimo datos).

Kitos intelektinės nuosavybės teisės⁸

- Kai kuriose jurisdikcijose (pavyzdžiui, Estijoje) egzistuoja naudingieji modeliai, dar vadinami „trumpalaikiais patentais“, „smulkiaisiais patentais“ („petty patent“) arba „inovacijų patentais“,

skirti kai kurių išradimų tipų, įskaitant nedidelius esamų gaminių pritaikymus, teisinei apsaugai. Lietuvoje ir ES lygmeniu naudingųjų modelių apsaugos nėra.

- Naujos augalų veislės. Daugelyje šalių (taip pat ir Lietuvoje) naujų augalų veislių selekcininkai gali įgyti apsaugą pagal vadinamą selekcininko teises⁹.
- Puslaidininkių gaminių topografija. Originali puslaidininkio gaminio topografija gali būti apsaugota nuo kopijavimo¹⁰.

Nors intelektinės nuosavybės teisės čia apžvelgiamos kaip atskiros teisės, praktikoje jos naudojamos bendrai, siekiant apsaugoti ir pristatyti prekę ar paslaugą, kaip visumą. Pavyzdžiui, išmanusis telefonas: patentais saugomos jo funkcijos – nuo procesoriaus iki kameros technologijos; prekių ženklais saugomas jo logotipas ir identitetas; pramoniniu dizainu saugoma jo forma ir bendra išvaizda; autorių teisėmis saugomas programinės įrangos išėties kodas; rinkodaros strategijos, taikomos siekiant įrenginį komercializuoti visame pasaulyje, saugomos kaip komercinės paslaptys.

IN kuriantis startuolis vs. IN naudojantis startuolis

Šiame vadove būtų naudinga atskirti intelektinę nuosavybę kuriančius ir intelektinę nuosavybę naudojančius startuolius. IN naudojantis startuolis – tai startuolis, kurio verslo idėjai įgyvendinti reikalinga technologija. IN kuriantis startuolis – tai startuolis, kuris įgyvendindamas verslo idėją, kuria intelektinės nuosavybės objektus.

Paprastai IN naudojanti įmonė užsiima labai mažai arba visai neužsiima mokslinių

tyrimų ir eksperimentinės plėtros veikla (MTEP, angl. R&D) ir nekuria visai arba kuria nedaug nuosavo turinio ar programinės įrangos. Tokios įmonės gali būti skaitmeninius produktus vystantys startuoliai, elektroninės prekyvietės. Tokio verslo modelio pavyzdžiais gali būti „Airbnb“ arba „Uber“. Priešingai, intelektinę nuosavybę kuriantis startuolis kuria verslo idėją, paremtą techniniu sprendimu, apsaugotu intelektinės nuosavybės teise. Tipiškas pavyzdys būtų ankstyvosios stadijos technologija, dažnai apsaugota patentu, kurią startuolis sukūrė arba kurio licenciją gavo iš universiteto ar mokslinių tyrimų įstaigos.

Dažnai inovatyvių startuolių negalima taip griežtai atskirti. Dauguma jų gali būti priskirti abiem tipams: įmonės, naudojančios intelektinę nuosavybę, taip pat sukuria ir tam tikrą intelektinę nuosavybę, o įmonės, kuriančios intelektinę nuosavybę, taip pat naudoja ir tam tikrą intelektinę nuosavybę. Kad galėtų pradėti įgyvendinti savo verslo idėją, dauguma intelektinę nuosavybę naudojančių startuolių licencijuoja arba perka intelektine nuosavybe apsaugotas trečiosioms šalims priklausančias technologijas. Taip pat tikėtina, kad dauguma jų sudarys sutartis su trečiosiomis šalimis, kad šios sukurtų sprendimus jų verslo modeliui.

Pasiekę tam tikrą lygį, jie turėtų pradėti rimtai kurti sprendimus ir kurti intelektinės nuosavybės objektus. Šie intelektinės nuosavybės objektai paprastai yra prekių ženklai, galbūt kai kurie algoritmai, naudotojo sąsajos ir pan. Tobulindami licencijuojamą programinę įrangą, kurdami savo programinę įrangą arba papildydami savo produktą naujomis funkcijomis, startuoliai gali sukurti naujų intelektinės nuosavybės objektų. Laikui bėgant jie taip pat sukurs konfidencialią verslo informaciją. Sėkmingiausiai intelektinę nuosavybę naudojantys startuoliai, tokie kaip „Airbnb“, „Uber“, „Alibaba“, o tarp Lietuvos startuolių neabejotinai paminėtinas vienas „Nord Security“ (kurio intelektinės nuosavybės portfelio aprašymą rasite toliau), sukuria vis daugiau intelektinės nuosavybės objektų ir dažnai siekia įsigyti trečiųjų šalių intelektinę nuosavybę ir didelius patentų ir kitos intelektinės nuosavybės portfelius, kad išlaikytų arba padidintų savo konkurencinį pranašumą.

Pradėję veiklą, tinkamai finansuojami intelektinę nuosavybę kuriantys startuoliai paprastai toliau investuoja į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą bei kuria naują intelektinę nuosavybę.

Nord Security

Steigėjai:

Tomas Okmanas
Eimantas Sabaliauskas
Jonas Karklys

Pagrindinė intelektinė nuosavybė:

Prekių ženklai: 16 žymenų, apsaugotų daugiau nei 300 prekių ženklų daugiau nei 25-iose jurisdikcijose.

Dizainas: virš 30-ies dizaino registracijų.

Patentai: apie 120 patvirtintų arba registruotų JAV patentų.

Autorių teisės: Nord Security kuriama programinė įranga ir kitas su produktais susijęs turinys.

Domenai: daugiau nei 500 registruotų domeno vardų.

Apie Nord Security

Nord Security kelias prasidėjo 2012 metais, jai sukūrus Microsoft Windows konfigūraciją interneto ryšio ir privatumo apsaugai (angliškai virtual private network, VPN), pavadinimu NordVPN. Šis produktas buvo toliau plėtojamas, o 2019 metais sukurti trys nauji kibernetinės saugos produktai: NordPass, NordLocker, NordLayer. Sukūrusi visą kibernetinio saugumo sprendimų ekosistemą, 2022 metais Nord Security tapo Vienaragiu (antrąjį Lietuvos istorijoje).

Šiuo metu Nord Security siūlo penkis pagrindinius produktus:

- NordVPN – VPN paslauga, padedanti apsaugoti interneto srautą ir privatumą naudojant naujos kartos šifravimą.
- NordLayer – tinklo prieigos saugumo sprendimas.
- NordPass – slaptažodžių tvarkyklė.
- NordLocker – galingas galutinio šifravimo įrankis saugiai laikyti ir dalintis failais.
- NordWL – įrankių, praktinių žinių ir infrastruktūros rinkinys, skirtas savo VPN produktų kūrimui.

Tiek bendrai Nord Security, tiek kiekvienas jos produktas yra tampriai susijęs su intelektine nuosavybe. Bendrovė plačiai naudojami teisės suteikiama apsauga prekių ženklu, dizainui, patentams, autorių teisėms, domenų vardams ir komercinėms paslaptims. Bendrovė apgalvotai derina visas šias intelektinės nuosavybės teises siekdama apsaugoti savo programinę įrangą bei kitus intelektinės nuosavybės objektus, ir tokiu būdu užsitikrinti savo konkurencinį pranašumą rinkoje.

Prekių ženklai

Nord Security vardą ir visų jos produktų pavadinimus (šiuo metu iš viso 16 skirtingų žymenų, tarp kurių yra ir žodinių, ir grafinių ženklų) bendrovė saugo kaip prekių ženklus. Iki šiol bendrovė yra registravusi (ar pateikusi paraiškas) daugiau nei 300 prekių ženklų daugiau nei 25-iose jurisdikcijose. Jos prekių ženklai registruoti įvairiais keliais: kaip nacionaliniai, regioniniai (ES, Beniliukso), o taip pat ir per PINO Madrido sistemą. Teritoriją, kurioje registruojamas prekių ženklas, bendrovė pasirenka pagal verslo poreikius, t. y. pirmiausia registruoja ten, kur yra pagrindinė produkto rinka, o kitose teritorijose vėliau plečia apsaugą paraleliai su verslo plėtra.

Bendraudama su daugeliu skirtingų intelektinės nuosavybės tarnybų, bendrovė pastebi skirtingą praktiką (ypač kiek tai susiję su prekių ir paslaugų sąrašais, jų formulotėmis), dėl ko neretai susiduria su prekių ženklų registravimo kliūtimis,

kurių sprendimui kaskart reikia kūrybingumo bei lankstumo.

Neretai Nord Security susiduria su panašiais prekių ženklais, įregistruotais anksčiau tiek bendrovei aktualesiose, tiek kitose, tačiau giminingose ar panašiose prekių ar paslaugų klasėse. Todėl bendrovė yra sudariusi ne vieną sutartį su kitų prekių ženklų savininkais, kuria šalys pripažįsta viena kitos teises į prekių ženklus ir patvirtina, kad neginčys ir nereikš pretenzijų viena kitai, kol ženklai bus naudojami sutartyje numatytoms prekių ar paslaugų grupėms, nurodytose teritorijose (angliškai vadinama co-existence agreement).

Siekdama išsaugoti savo prekių ženklų išskirtinumą rinkoje bei išvengti vartotojų suklaidinimo galimybės, Nord Security ir pati aktyviai stebi naujas panašių prekių ženklų registracijas ir, matydama potencialų konfliktą, kreipiasi į paraišką padavusį asmenį.

Taigi, Nord Security daug investuoja tiek į savo ženklų apsaugą ir gynimą (pirmiausia, registruodama tiek atskirų produktų pavadinimus, tiek ir bendrus, visus produktus jungiančius žymenis jai aktualesiose rinkose), tiek į jų žinomumo, išskirtinumo ir reputacijos stiprinimą. Tokiu būdu bendrovė nuosekliai kuria vartotojų atpažįstamą ir vertinamą „Nord“ prekių ženklų šeimą (angl. family of „Nord“ marks).

Dizainas

Siekdama apsaugoti savo logotipus, Nord Security naudojasi ne tik prekių ženklų, bet ir dizaino teisės suteikiama apsauga. Bendrovė šiuo metu yra registravusi 5 skirtingus dizainus 6-ioje jurisdikcijoje.

Patentai

Bendrovės produktai yra programinė įranga ir sprendimai. Lietuvoje ir bendrai Europoje, pagal bendrą taisyklę, programinė įranga nėra saugoma patentais, tačiau kai kuriose kitose jurisdikcijose, tarp jų ir Nord Security pagrindinėje rinkoje – JAV, programinė įranga yra patentuojama. Todėl prieš keletą metų Nord Security nusprendė pradėti

aktyviau saugoti savo produktus patentais ir šiuo metu turi apie 120 patvirtintų arba registruotų JAV patentų. Bendrovė toliau investuoja į patentabilių sprendimų kūrimą ir registravimą JAV bei ruošiasi didinti patentų skaičių.

Autorių teisės

Autorių teisės yra pagrindinė Nord Security produktų teisinės apsaugos rūšis. Lietuvoje programinė įranga yra saugoma autorių teisės nuo pat jos sukūrimo momento – t. y. šios apsaugos atsiradimui registracija nėra reikalinga. Tačiau siekdama užtikrinti ir apsaugoti savo teises į sukurtą programinę įrangą, bendrovė sudaro atitinkamas sutartis tiek su darbuotojais, tiek su išorės paslaugų teikėjais. Kadangi Nord Security produktų kūrime naudojama ir trečiųjų šalių programinė įranga, vienas iš svarbiausių teisinių klausimų yra tokiai programinei įrangai taikomų licencijų, įskaitant ir atvirojo kodo (angl., open source) licencijas, įvertinimas, valdymas bei jų laikymasis. Siekdama prisidėti prie atvirojo kodo bendruomenės, Nord Security taip pat licencijuoja kai kuriuos savo produktus ar atskirus jų elementus / funkcionalumus / sprendimus pagal atvirojo kodo licencijas.

Domenų vardai

Nord Security veikia skaitmeninėje erdvėje, todėl domenų vardai yra neatsiejama ir būtina nuosavybė. Šiuo metu bendrovė turi virš 500 domenų. Pagrindinis naudojamas plėtinys yra .com, tačiau bendrovė yra įsiregistravusi ir domenų kitais plėtiniais.

Intelektinės nuosavybės ekspertai

Nord Security turi vidinę teisininkų komandą, tarp kurių ir intelektinės nuosavybės srityje besispecializuojantys teisininkai, kurie rūpinasi kasdieniais intelektinės nuosavybės apsaugos klausimais. Esant poreikiui, pavyzdžiui, patentų registracijai ar siekiant apginti intelektinės nuosavybės teises konkrečioje jurisdikcijoje, bendrovė kreipiasi pagalbos į vietos intelektinės nuosavybės ekspertus.

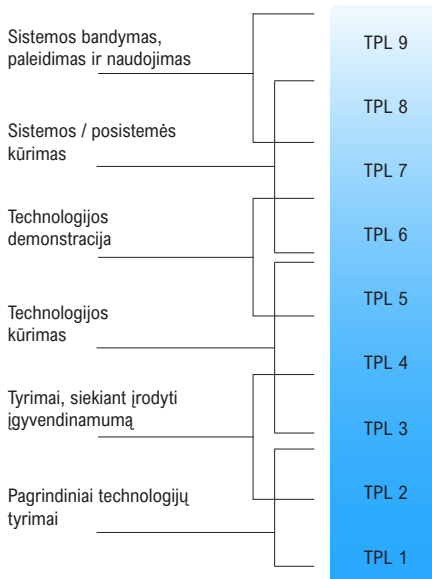
Technologinės parengties lygio (TPL) supratimas

Technologinės parengties lygis (TPL, angl. technology readiness level, TRL) – tai metodas, leidžiantis įvertinti, kaip arti komercializavimo yra technologija ar produktas (žr. 1 pav.). Sukurtas pagal Jungtinių Amerikos Valstijų Nacionalinės aeronautikos ir kosmoso administracijos (NASA) parengtą metodiką, skirtą kosmoso technologijų brandai vertinti¹¹, dabar šis metodas plačiai naudojamas įvairiuose verslo sektoriuose, nors kai kurie ekspertai teigia, kad jis netinka visų rūšių technologijoms. Europos Komisija ir Jungtinės Karalystės viešasis sektorius taiko TPL modelį. Kiekvienas technologinis projektas vertinamas pagal tam tikrus parametrus ir jam suteikiamas TPL reitingas. Devynių lygių skalėje TPL 1

įvertintas produktas yra mažiausiai parengtas, o TPL 9 įvertintas produktas yra visiškai parengtas komercializacijai.

TPL priskyrimas technologijai ar projektui leidžia įmonei nustatyti jos vietą inovacijų grandinėje. Paprastai projektą, kuriam suteiktas žemas TPL, reikės gerokai daugiau tobulinti, kad jis būtų paruoštas rinkai. Tai leidžia verslininkams geriau numatyti plėtrai reikiamas investicijas. Nuo TPL taip pat priklauso finansavimo galimybės ir technologijos licencijavimo galimybės. Iš esmės TPL skalė yra tik rodiklis. Ji gali padėti bendrovėms priimti finansavimo ir kitus sprendimus, tačiau technologijos pateikimui rinkai reikalingas laikas priklausys nuo daugelio veiksnių.

1 pav. Technologinės parengties lygiai

Šaltinis: Nacionalinė aeronautikos ir kosmoso administracija, Jungtinės Amerikos Valstijos.

Verslo modelis vs. verslo planas

Sėkmingas verslas siūlo klientams prekę ar paslaugą, kurią jie vertina. Kurdamas verslo modelį, pradedantysis verslas apibrėžia rėmus, pagal kuriuos jis identifikuos, kurs ir teiks vertę, pajamų gavimo šaltinius, apžvelgia esamą ir numatomą konkurenciją, tikslines rinkas ir pan.¹² Verslo plane išsamiai išdėstoma, kaip įmonė įgyvendins savo verslo modelį, atsižvelgiant į veiklos ir finansinius rodiklius. Kadangi verslo planas yra esminis strateginis dokumentas, numatantis naujo verslo ateitį, jame turėtų būti pateikiamos detalios prognozės. Dauguma ankstyvojo etapo verslininkų neturi pakankamai duomenų, kad galėtų tiksliai prognozuoti esminius elementus, kurie turi būti įtraukti į verslo planą.

Todėl ankstyvuosiuose startuolio kūrimo etapuose labai patartina naudoti lankstesnius verslo modelius, kad būtų galima nustatyti vertės pasiūlymą, kurį startuolis

(kai bus sukurtas) sieks įgyvendinti. Vis dėlto verslininkai turėtų skirti laiko verslo plano kūrimui, kai tik pasitvirtins pagrindinius verslo modelio elementus ir startuolis surinks pakankamai rinkos informacijos ir duomenų, kad galėtų parengti pagrįstas prognozes.

Įmonės intelektinės nuosavybės strategija turi būti įtraukta į verslo planą, aptariant, kaip intelektinė nuosavybė padės sėkmingai įgyvendinti verslo modelį.

Pastabos ir šaltiniai

- 1 Terminas „intelektinės nuosavybės sistema“ apima intelektinės nuosavybės teises, jų suteikimo procesą, nacionalines, regionines ir tarptautines sistemas, skirtas tokioms teisėms tvarkyti, suteikti ir registruoti, ir duomenų bazes, kuriose saugoma informacija apie intelektinę nuosavybę.
- 2 EPK ratifikavusių valstybių sąrašą galima rasti [EPT interneto svetainėje](#).
- 3 Vieningo patentų teismo susitarimą ratifikavusių ES valstybių sąrašą galima rasti [EPT svetainėje](#).
- 4 PINO (2018). Kuriant ateitį: Įvadas į patentus smulkioms ir vidutinėms įmonėms (angl. Inventing the Future: An Introduction to Patents for Small and Medium-sized Enterprises). Serija Intelektinė nuosavybė verslui Nr. 3. Tekstas [anglų kalba](#), tekstas [lietuvių kalba](#).
- 5 PINO (2006). Kūrybinė išraiška: Įvadas į autorių ir gretutines teises smulkioms ir vidutinėms įmonėms (angl. Creative Expression: An Introduction to Copyright and Related Rights for Small and Medium-sized Enterprises). Serija Intelektinė nuosavybė verslui Nr. 4. Tekstas [anglų kalba](#), tekstas [lietuvių kalba](#).
- 6 PINO (2017). Prekių ženklų sukūrimas: Įvadas į prekių ženklus smulkioms ir vidutinėms įmonėms (angl. Making a Mark – An Introduction to Trademarks and Brands for Small and Medium-sized Enterprises). Serija Intelektinė nuosavybė verslui Nr. 1. Tekstas [anglų kalba](#), tekstas [lietuvių kalba](#).
- 7 PINO (2019). Patrauklus gaminytis. Įvadas į dizainą smulkioms ir vidutinėms įmonėms (angl. Looking Good-An Introduction to Designs for Small and Medium-sized Enterprises). Serija Intelektinė nuosavybė verslui Nr. 2. Tekstas [anglų kalba](#), tekstas [lietuvių kalba](#).
- 8 PINO (2018). Kuriant ateitį: Įvadas į patentus smulkioms ir vidutinėms įmonėms (angl. Inventing the Future: An Introduction to Patents for Small and Medium-sized Enterprises). Serija Intelektinė nuosavybė verslui Nr. 3. Tekstas [anglų kalba](#), tekstas [lietuvių kalba](#).
- 9 Daugiau informacijos [Valstybinio patentų biuro svetainėje](#).
- 10 Daugiau informacijos [Valstybinio patentų biuro svetainėje](#).
- 11 Žr. [NASA svetainėje](#).
- 12 Verslo modelį galima sukurti naudojant verslo modelio schemą (angl. canvas). Joje vizualiai pateikiami elementai, reikalingi produkto ar įmonės vertės pasiūlymo identifikavimui. Pavyzdžiui, žr. [šią schemą](#).

Inovacijų apsauga

Pradedančiosios įmonės sukurtas inovatyvus gaminys, paslauga, sprendimas ar procesas gali būti naujas rinkoje, jis gali pagerinti esamo gaminio, paslaugos, sprendimo ar proceso veikimą arba sumažinti gamybos laiką ar sąnaudas. Visais atvejais pradedančioji įmonė turėtų kuo greičiau parengti tinkamą intelektinės nuosavybės strategiją, kuri atitiktų jos verslo planą ir padėtų jį įgyvendinti. Tinkamą intelektinės nuosavybės portfelį turinti įmonė galės apsaugoti savo konkurencinę erdvę, taip atitolidama konkurentų atėjimą į rinką ir padėdama sau įsitvirtinti rinkoje.

Patentų apsauga

Įmonė, sukūrusi techninį problemos sprendimą, gali svarstyti galimybę gauti šio sprendimo patentinę apsaugą. Norint gauti patentą, sprendimas turi būti naujas, atitikti išradimo lygį ir būti pritaikomas pramonėje, žemės ūkyje, sveikatos apsaugos ar kitose srityse. Jei kiti asmenys jau yra pateikę paraišką dėl tokio paties ar panašaus sprendimo patentinės apsaugos, startuolio idėja ar gaminyje gali būti nelaukiami naujais, todėl patentinė apsauga gali būti nesuteikta arba nugincyta. Todėl svarbu atlikti paiešką esamų patentų duomenų bazėse ir nustatyti, ar panašūs sprendimai dar nebuvo sukurti.

Be to, pačios įmonės veiksmai gali pakenkti jos galimybei gauti patentą. Išradimas, atskleistas prieš paduodant patentą paraišką, nebus laikomas nauju ir neatitiks naujumo reikalavimo. Netyčinis atskleidimas gali įvykti, pavyzdžiui, prekybos parodose, žurnalų straipsniuose arba per bet kokias nekonfidencialias diskusijas su

trečiosiomis šalimis. Todėl prieš paduodant patentą paraišką labai svarbu išlaikyti išradimą paslapyje. Jei atskleisti informaciją būtina, pavyzdžiui, verslo santykiuose su tiekėjais ar potencialiais klientais, tai turėtų būti daroma tik sudarius konfidencialumo susitarimus.

Pradedančioji įmonė, ketinanti paduoti paraišką patentui gauti, turėtų tai padaryti kuo anksčiau. Tinkamas laikas yra tada, kai įmonė supranta, kad gali turėti techninį problemos sprendimą, kitaip tariant, kai ji sukuria išradimą ir turi pakankamai duomenų, įrodančių, kad jis yra veiksmingas. Norint tinkamai apsaugoti visas skirtingas inovacijas ir funkcijas, išradimui gali prireikti kelių patentų paraiškų.

Kai kurios pradedančiosios įmonės yra linkusios laukti, kol bus sukurta galutinė išradimo versija, ir tik tada paduoti paraišką patentui gauti. Tai rizikinga strategija. Išradimas neprivalo būti pateiktas į rinką prieš užsitikrinant jo apsaugą. Priešingai, laukimas iki galutinių komercializavimo etapų gali užkirsti kelią svarbioms apsaugos galybėms. Konkurentai ar kitos trečiosios šalys gali būti pradėję kurti tokius pačius ar panašius techninius sprendimus.

Svarbu įsitikinti, kad patentą paraiška yra tinkamai parengta ir kad apibrėžtyje (pagal kurią nustatoma apsaugos apimtis) nurodyti svarbiausi išradimo elementai. Rengdama paraišką įmonė turėtų apsvarstyti, kaip ji pati naudos technologiją ir kaip ją gali naudoti potencialūs konkurentai. Paduodama paraišką išradimo patentui gauti, įmonė taip pat turėtų apsvarstyti įvairius būdus, kuriais išradimas gali būti gaminamas ar naudojamas. Platus

informacijos pateikimas patento paraiškoje gali suteikti galimybę manevruoti kituose plėtros etapuose. Kol nagrinėjama patento paraiška, sprendimas gali būti tobulinamas arba, remiantis pirminiu paraiškoje pateiktu atskleidimu, gali būti pateikti papildomi jo aspektai. Kartu reikėtų išlaikyti balansą tarp paraiškoje atskleidžiamos informacijos ir informacijos, kuri gali būti vertinga būtent dėl jos slaptumo išsaugojimo. Abu metodai gali būti komerciškai naudingi.

Patento paraiška turi būti paduota atitinkamai nacionalinei arba regioninei patentų tarnybai. Norint gauti išradimo patentą Lietuvoje, patento paraišką reikia paduoti Valstybiniam patentų biurui. Padavus paraišką Europos patentų tarnybai (EPT), galima gauti Europos patentą pagal Europos patentų konvenciją (EPK), galiojantį pasirinktose valstybėse iš 39-ių EPK ratifikavusių Europos valstybių¹, ir nuo 2023 m. birželio 1 d. taikomą vieningą Bendro galiojimo patentą (angl. „unitary patent“), galiojantį Europos Sąjungos valstybėse, kurios ratifikavusios Vieningo patentų teismo susitarimą².

Siekdama išspręsti techninius klausimus ir parengti veiksmingą intelektinės nuosavybės strategiją, pradedančioji įmonė turėtų apsvarstyti galimybę samdyti patentinį patikėtinį, kuris rūpintųsi paraiškos parengimu ir patentinės apsaugos gavimu³.

Patento paraišką sudaro kelios sudedamosios dalys. Tai išradimo aprašymas, brėžiniai ir santrauka, vadinama referatu. Tačiau apsaugos apimtį lemia išradimo apibrėžties punktai.

Toliau pateikiama trumpa patento paraiškos padavimo Valstybiniam patentų biurui proceso apžvalga⁴. Atkreipkite dėmesį, kad skirtingose šalyse šis procesas gali skirtis.

1. Patento paraiškos padavimas. Patento paraiška gali būti paduodama elektroniniu būdu, siunčiant paštu arba pateikiant Valstybiniam patentų biurui asmeniškai. Paduodant paraišką, turi būti sumokėtas mokestis, kuris priklauso nuo išradimo apibrėžties punktų⁵.
2. Formali paraiškos ekspertizė. Valstybinis patentų biuras įvertina paraišką, kad įsitikintų, jog ji atitinka administracinius reikalavimus ir formalumus (pavyzdžiui, ar pateikti visi reikiami dokumentai, ar sumokėti mokesčiai).
3. Patento paraiškos ekspertizė. Valstybinis patentų biuras patikrina tik patento paraiškos formalius reikalavimus, tai yra, ar siekiamas patentuoti išradimas gali būti laikomas išradimu. Tačiau netikrina, ar išradimas yra patentabilus (yra pasaulinio naujumo, technikos lygio ir pramoninio pritaikomumo).
4. Paraiškos paskelbimas. Jeigu ekspertizės metu nustatoma, kad patento paraiška atitinka teisės aktų reikalavimus, patento paraiška paskelbiama Valstybinio patentų biuro Oficialiaame biuletenyje praėjus 18 mėnesių nuo pirmosios paraiškos padavimo datos. Pareiškėjo prašymu ir jam sumokėjus papildomą mokestį, patento paraiška gali būti paskelbta anksčiau, tačiau ne anksčiau kaip po 6 mėnesių nuo jos padavimo datos.

5. Patento išdavimas. Per 3 mėnesius nuo patento paraiškos paskelbimo datos pareiškėjas turi sumokėti mokeskį už patento išdavimą. Sumokėjus šį mokestį, Valstybinis patentų biuras įrašo išradimą į patentų registrą ir paskelbia patento bibliografinius duomenis ir išradimo apibrėžtį Oficialiajame biuletenyje⁶.

Kitaip nei Lietuvoje, daugelyje šalių patentų tarnybos atlieka paiešką, kad nustatytų, ar išradimas yra naujas⁷. Taip pat kai kuriose kitose valstybėse patento išdavimo procese yra numatytas laikotarpis, per kurį tretieji asmenys gali teikti protestus dėl patento išdavimo, pavyzdžiui, remdamiesi tuo, kad išradimas nėra naujas. Lietuvoje protesto procedūra nėra numatyta, tačiau, kaip ir kitose šalyse, suinteresuoti asmenys turi teisę kreiptis į teismą su ieškiniu, prašydami pripažinti patentą visiškai arba iš dalies negaliojančiu dėl to, kad išradimas yra nepatentabilus ar dėl kitų įstatymuose numatytų priežasčių.

Kaip galima matyti iš toliau pateikiamo Lietuvos biotechnologijų startuolio Caszyme atvejo aprašymo, galimos situacijos, kai patentas turi priklausyti keliems asmenims kartu. Paraiškos dėl intelektinės nuosavybės apsaugos, kuri sukuria bendrą nuosavybę, padavimui reikia skirti

ypatingą dėmesį. Tokiais atvejais šalys dažnai daro klaidingą prielaidą, kad intelektinę nuosavybę dalyvis lygiomis dalimis. Iš tikrųjų bendra nuosavybė kiekvienai šaliai suteikia visas teises į intelektinę nuosavybę⁸. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos patentų įstatymu⁹, išradimo bendraautoriai turi lygias teises gauti patentą, jeigu jie nėra susitarę kitaip. Įstatymas taip pat numato, kad kiekvienas iš patento bendraturčių ar pareiškėjų turi teisę atskirai, be kitų sutikimo, perleisti teisės į patentą ar jo paraišką savąją dalį, tačiau atsisakyti patento teisinės apsaugos, atšaukti patentą ar sudaryti licencinę sutartį su kitais asmenimis bendraturčiai gali tik kartu. Bendra paraiška atrodo paprastas sprendimas, kai šalys negali susitarti, kam turėtų priklausyti intelektinė nuosavybė. Praktikoje bendras intelektinės nuosavybės valdymas ir naudojimas gali būti sudėtingas, ypač patentų kontekste, todėl kiekvienos šalies teises reikia aptarti atskiroje bendros nuosavybės sutartyje. Jei bendraturčiai neparengia tinkamos sutarties, gali paaiškėti, kad jų interesai prieštarauja vienas kitam, o tai gali lemti ginčus dėl sutarties pažeidimo. Prieš sutinkant bendrai paduoti paraišką dėl intelektinės nuosavybės apsaugos, reikėtų pasikonsultuoti su patyrusiu intelektinės nuosavybės teisininku.

CASZYME

Steigėjai:

Prof. Virginijus Šikšnys
Dr. Giedrius Gasiūnas
Dr. Monika Paulė

Vadovė:

Dr. Monika Paulė

Pagrindinė intelektinė nuosavybė:

Patentai: 2-jų patentų, registruotų daugiau nei 4-iose valstybėse, bendraautoriai

Prekių ženklai: Caszyme prekių ženklas registruotas Lietuvoje, ES, Jungtinėje Karalystėje ir JAV
Domeno vardai ir Know-how

Apie Caszyme

Caszyme yra biotechnologijų startuolis, Lietuvoje veikiantis nuo 2017 m.. Bendrovė ieško ir toliau vysto CRISPR-Cas genų redagavimo technologijos pagrindu paremtus naujus Cas baltymus, kurie yra naudojami bendrovės klientų naujų terapijų, diagnostikos, žemės ūkio, industrinių biotechnologijų srityse, taip pat kaip tyrimų reagentai ir pan.

Patentai

Caszyme veikla yra iš esmės inovacijų ir išradimų kūrimas mokslinių tyrimų pagrindu bei jų komercializavimas. Patentai yra dažniausiai bendrovės produktų teisinei apsaugai naudojama intelektinė nuosavybės rūšis. Išradimai yra kuriami bendrovės viduje, nepasitelkiant trečiųjų šalių, o jos darbuotojai – mokslų daktarai, patyrę mokslininkai,

daug metų dirbantys CRISPR-Cas genų redagavimo srityje, tampa ir bendrovės patentų paraiškose yra nurodomi kaip išradėjai. Dėl šios priežasties Caszyme sudaro sutartis tiek su darbuotojais, tiek su klientais ir partneriais, kuriose be kita ko numatomi ir konfidencialumo įsipareigojimai.

Caszyme ieško ir vysto naujus Cas baltymus klientų užsakymu. Bendrovės klientai yra suinteresuoti gauti ne tik naujus baltymus, bet ir juos lydintią intelektinę nuosavybę. Dėl šios priežasties bendrovės kuriami išradimai dažniausiai patentuojami kartu su klientais ir partneriais, todėl dėl patentavimo apimties, srities, teritorijų Caszyme sprendžia kartu su jais, atsižvelgiant į klientų ar partnerių industriją, veiklos teritoriją bei poreikius, o taip pat ir į jų finansines galimybes.

CRISPR-Cas genų redagavimo technologijos ir susijusiose srityse dirba žinomiausi pasaulio universitetai, moksliniai institutai, kompanijos, todėl šioje srityje konkurencija yra didelė ir yra sukuriama labai daug intelektinės nuosavybės. Dėl šios priežasties bendrovės išradimus ne visada pavyksta patentuoti dėl naujumo trūkumo, arba toks patentavimo procesas sukelia papildomus iššūkius.

Prekių ženklai

Bendrovė yra įsiregistravusi prekių ženklą „Caszyme“ Lietuvoje, ES, Jungtinėje Karalystėje ir JAV. Geografinę teritoriją ji rinkosi pagal savo komercinius interesus ir veiklos geografinį lauką.

Domeno vardai

Bendrovė savo veikloje naudoja domeno vardą caszyme.com. Ji taip pat yra įsiregistravusi domeno vardą caszyme.lt, kuris nukreipia į svetainę, talpinamą su pagrindiniu domeno vardu.

Intelektinės nuosavybės ekspertai

Dėl industrijos specifikos, patentų kompleksiskumo ir didelės konkurencijos CRISPR-Cas genų redagavimo technologijos srityje patentų paraiškų rengimui ir kitais patentavimo klausimais Caszyme daugiausia dirba su užsienio patentiniais patikėtiniais, kurie turi daug patirties išradimų šioje srityje patentavime. Tuo tarpu prekių ženklų registravimui Caszyme pasitelkia Lietuvos patentinius patikėtinus.

Komercinių paslapčių apsauga

Konfidenciali informacija, įskaitant rinkos strategijas, gamybos metodus ir klientų sąrašus, gali būti vertingiausias pradedančiosios įmonės turtas, ypač veiklos pradžioje. Todėl komercinių paslapčių teisinė apsauga¹⁰ yra labai svarbi sėkmei. Pradedančiosios įmonės turėtų nuspręsti, kaip jos nustatys ir saugos savo komercines paslaptis, kiek įmanoma anksčiau.

Lietuvoje komercinių paslapčių apibrėžimas pateikiamas Civiliniame kodekse¹¹, o jų apsauga reguliuojama Komercinių paslapčių teisinės apsaugos įstatymu¹². Komercinių paslapčių apsaugai netaikoma registracija. Tačiau, siekiant, kad ji galiotų, reikia imtis protingų veiksmų informacijos apsaugai. Tuo tikslu galima imtis tokių veiksmų:

- Aprobti prieigą prie informacijos tik tiems, kuriems „reikia žinoti“.
- Fiziškai apriboti trečiųjų šalių prieigą prie informacijos, pavyzdžiui, kontroliuojant prieigą prie įmonės turto ir jautrių zonų, pvz., laboratorijų.
- Nustatyti procedūras, užtikrinančias, kad neskelbtina informacija neišeitų už darbo vietos ribų, ypač atsižvelgiant į tai, kad dabar informaciją galima lengvai perduoti skaitmeniniu būdu, taip pat būtina nustatyti dirbtinio intelekto sprendimų naudojimo tvarką.
- Kontroliuoti prieigą prie kompiuterinių failų ir serverių, naudojant slaptažodžių apsaugą ir ugniasienes.
- Su darbuotojais, tiekėjais ir partneriais sudaryti konfidencialumo susitarimus.
- Uždrausti konfidencialią informaciją gavusiems asmenims ją atskleisti ar neleistina naudoti.

- Apmokyti darbuotojus komercinių paslapčių politikos srityje ir įgyvendinti praktines priemones, skirtas įmonės komercinėms paslaptims apsaugoti.

Žinokite, kad komercinių paslapčių apsauga įvairiose šalyse skiriasi tiek pagal tai, kas yra saugoma, tiek pagal tai, kaip įgyvendinamos komercinių paslapčių suteikiamos teisės.

Autorių teisių apsauga

Kitaip nei prekių ženklų, dizaino ir patentų atveju, autorių teisių įgijimui nereikalinga registracija, taip pat nebūtina naudoti autorių teisių apsaugos ženklą ar kitaip informuoti apie autorių teises, kad jos galiotų. Autorių teisės atsiranda nuo kūrinio sukūrimo momento¹³. Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų šalių, kūrinys turi būti išreikštas kokia nors objektyvia forma, pavyzdžiui, parašytas popieriuje, įrašytas į diską, nufotografuotas, arba koku nors būdu „užfiksuotas“. Vis dėlto valstybėse, kuriose tokia galimybė yra (pavyzdžiui, Jungtinėje Amerikos Valstijose), gera praktika yra užregistruoti pagrindinius elementus, kuriems gali būti taikoma autorių teisių apsauga, nacionalinėje autorių teisių tarnyboje. Lietuvoje taip pat muzikos bei audiovizualinius kūrinius galima savanoriškai registruoti asociacijoje [LATGA](#), programinę įrangą - asociacijoje [INFOBALT](#). Savanoriška registracija patvirtina autorių teisių sukūrimo ir nuosavybės teisės atsiradimo datą, taip padeda kūrėjams įgyvendinti autorių teises ir apsiginti nuo pretenzijų dėl autorių teisių pažeidimo.

Įmonės turėtų stengtis visus kūrinius ir dokumentus žymėti autorių teisių apsaugos ženklu (©) arba kitaip įvardinti, kad kūriniai

yra saugomi autorių teisėmis, kad trečiosios šalys tai žinotų. Skaitmeninių kūrinių atveju informaciją apie autorių teises (ir gretutines teises) tikslinga įtraukti į metaduomenis ir naudoti rinkoje įprastus formatus ir identifikatorius, jei tokie yra, kad būtų galima lengviau apskaičiuoti ir mokėti autorinį atlyginimą ir kitus mokėjimus.

Pastabos ir šaltiniai

- 1 EPK ratifikavusių valstybių sąrašą galima rasti [EPT interneto svetainėje](#).
- 2 Vieningo patentų teismo susitarimą ratifikavusių ES valstybių sąrašą galima rasti [EPT svetainėje](#).
- 3 Lietuvoje registruotų patentinių patikėtinių sąrašas pateikiamas [Patentinių patikėtinių instituto svetainėje](#).
- 4 Daugiau informacijos apie išradimo patentavimo procedūrą – [Valstybinio patentų biuro svetainėje](#).
- 5 Informaciją apie mokesčius galima rasti [Valstybinio patentų biuro svetainėje](#).
- 6 Visus Valstybinio patentų biuro Oficialius biuletenius galima rasti [Valstybinio patentų biuro svetainėje](#).
- 7 Daugiau informacijos apie išradimo patento paraiškų pateikimą kitose šalyse galima rasti šiame leidinyje: PINO (2018). Kuriant ateitį: įvadas į patentus smulkioms ir vidutinėms įmonėms (angl. Inventing the Future: An Introduction to Patents for Small and Medium-sized Enterprises). Serija Intelektinė nuosavybė verslui Nr. 3. Tekstas [anglų kalba](#), tekstas [lietuvių kalba](#).
- 8 Žr. Kim, S., V. Lipton (2012). „Bendra intelektinė nuosavybė visame pasaulyje“ (angl. Joint Ownership of IP Around the World.”. Spausdinta „LES Nouvelles. Licensing Executives Society International“.
- 9 [Lietuvos Respublikos patentų įstatymas](#).
- 10 „Know-how“ gali būti komercinė paslaptis arba ne. Šis terminas paprastai reiškia platesnę vidinių verslo žinių ir įgūdžių visumą, kuri galėtų būti laikoma komercine paslaptimi, jei būtų įvykdytos komercinės paslapties apsaugos taikymo sąlygos.
- 11 Žr. [Lietuvos Respublikos civilinio kodekso](#) 1.116 straipsnį.
- 12 [Lietuvos Respublikos komercinių paslapčių teisiškos apsaugos įstatymas](#).
- 13 [Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos įstatymas](#).

**Jūsų prekės ar paslaugos
išskyrimas rinkoje**

Neužtenka sukurti prekę ar paslaugą, kuria išsprendžiama problema arba patobulinami esami sprendimai, ir apsaugoti ją intelektinės nuosavybės teisėmis. Pradedančioji įmonė taip pat turi pritraukti klientus ir veiksmingai konkuruoti rinkoje. Klientai nori lengvai rasti jiems reikalingas prekes ar paslaugas ir užmegzti pasitikėjimu grįstus santykius. Radę ir pamėgę prekę ar paslaugą, jie jaučiasi prie jos prisirišę ir tikriausiai vėl ją norės įsigyti.

Todėl svarbu, kad pradedančioji įmonė kuo anksčiau apsvaistytų, kaip sukurs išskirtinį savo prekės ar paslaugos identitetą. Tuo tikslu ji turėtų nuspręsti dėl tinkamo pavadinimo, logotipo ar kito ženklo, pagal kurį vartotojai galėtų atpažinti prekę ar paslaugą ir lengvai įsiminti. Ji taip pat gali apsvaistyti galimybę sukurti tam tikros formos ar pavidalo gaminio išorinę išvaizdą, kad jis būtų patrauklus vartotojams. Šie elementai gali būti saugomi prekių ženklais, dizainu ir autorių teisėmis ir yra svarbūs veiksmingos rinkodaros komponentai. Atkreipkite dėmesį, kad ženklus galima saugoti ne tik kaip prekių ženklus, bet grafinius elementus galima registruoti ir kaip dizainus (žr. „Nord Security“ pavyzdį, kuris pateiktas anksčiau šiame vadove), o taip pat originalius ženklus saugo autorių teisės.

Prieš pasirinkdama patrauklų pavadinimą ar kurdama patrauklų dizainą, pradedančioji įmonė turėtų patikrinti, ar kiti asmenys nėra įregistravę tokio paties ar panašaus žymens panašioms prekėms ar paslaugoms ir ar nėra pateikę paraiškų dėl tokio paties ar panašaus dizaino. Nemokamos prekių ženklų ir dizaino duomenų bazės leidžia įmonėms nustatyti, ar toks pat ar panašus prekių ženklas ar dizainas jau yra įregistruotas. Patikrinimas užtikrina, kad

verslininkai negaiš laiko rinkodaros strategijai, susijusiai su prekių ženklu ar dizainu, kurių jie negali naudoti. Be to, tai apsaugo juos nuo rizikos, kad trečiosios šalys sieks uždrausti startuoliui naudoti tokią ženkłą ar dizainą, jei manys, kad jų prekių ženklas ar dizainas buvo nukopijuojamas. Klaidos gali brangiai kainuoti. Kai kuriais atvejais startuolis gali būti priverstas iš naujo kurti savo gaminį arba parengti naują rinkodaros strategiją, net jei prekių ženklas ar dizainas nėra įregistruotas, o tiesiog naudojamas rinkoje. Todėl labai rekomenduojama ankstyvuju etapu atlikti kruopščią paiešką internete. Ji turėtų apimti ne tik vietines, bet ir užsienio rinkas, į kurias startuolis ketina orientuotis. Pirmąją paiešką galima atlikti viešose duomenų bazėse¹ (žr. skyrių „IN duomenų bazių naudojimas“), taip pat specifinę informaciją gali suteikti intelektinės nuosavybės teisės ekspertai.

Teisės į prekių ženklą

Teisės į prekių ženklą įgyjamos paduodant paraišką dėl prekių ženklo registracijos. Kai kuriose šalyse galima apsaugoti neregistruotus prekių ženklus, kurie paprasčiausiai naudojami prekyboje (Lietuvoje tokia apsauga netaikoma). Tačiau registruotas prekių ženklas suteikia didžiausią apsaugą, o jo registracija yra saugiausias būdas kurti prekių ženklo įvaizdį, vartotojų pasitikėjimą ir gerą vardą.

Pradedančioji įmonė paprastai turėtų apsvaistyti galimybę paduoti prekių ženklo paraišką nacionalinei (arba regioninei) intelektinės nuosavybės tarnybai iki prekės ar paslaugos pateikimo rinkai, kad išvengtų galimų prekių ženklo keitimo išlaidų, jei prekių ženklas nebūtų įregistruotas. Norint įregistruoti prekių ženklą Lietuvoje,

paraišką reikia paduoti Valstybiniam patentų biurui, o siekiant apsaugos visoje ES teritorijoje – ES Intelektinės nuosavybės tarnybai (ESINT). Pradedančioji įmonė gali nuspręsti samdyti patentinį patikėtinį ar advokatą, kuris tvarkytų paraišką ir registracijos procesą.

Toliau pateikiama prekių ženklo registracijos Valstybiniame patentų biure apžvalga². ESINT taikomas iš esmės toks pats prekių ženklo registravimo procesas³.

1. Paraiškos padavimas. Pirmiausia pareiškėjas turi paduoti tinkamai užpildytą prekių ženklo paraiškos formą. Valstybiniam patentų biurui paraiška gali būti paduodama elektroniniu būdu, siunčiant paštu arba pateikiant asmeniškai. Joje turi būti nurodytas pareiškėjas ir jo kontaktiniai duomenys, prekių ženklo vaizdas (jei jis grafinis gali būti reikalaujama specialaus formato) ir prekės bei paslaugos, kurioms žymėti ženklas bus naudojamas. prašoma prekių ženklo apsauga (prekės ir paslaugos klasifikuojamos pagal Tarptautinę (Nicos) prekių ir paslaugų klasifikaciją). Taip pat paduodant paraišką reikia sumokėti prekių ženklo registravimo mokestį, kurio dydis priklauso nuo paraiškoje nurodytų prekių ir paslaugų klasių skaičiaus⁴.
2. Formali paraiškos ekspertizė. Valstybinis patentų biuras įvertina paraišką, kad įsitikintų, jog ji atitinka formalius reikalavimus (pavyzdžiui, ar teisingai užpildyta paraiškos forma, ar sumokėtas mokestis).
3. Paraiškos duomenų paskelbimas vietoje prekių ženklų duomenų bazėje⁵.
4. Prekių ženklo ekspertizė. Lietuvoje Valstybinis patentų biuras (taip pat ir ES prekių ženklo registravimo atveju – ESINT) atlieka ženklo atitikimo absoliutiems reikalavimams ekspertizę, tai yra patikrina, ar pateiktas prekių ženklas neturėtų būti atmestas dėl absoliučių negaliojimo pagrindų (sąvoka „absoliutūs negaliojimo pagrindai“ reiškia žymenų kategorijas, kurių negalima registruoti pagal įstatymus⁶).
5. Paskelbimas. Nustačius, kad pareiškėtas ženklas atitinka reikalavimus, prekių ženklo paraiška skelbiama Valstybinio patentų biuro Oficialiame biuletenyje⁷.
6. Protestų ir rašytinių pastabų pateikimas. Per 3 mėnesius nuo prekių ženklo paraiškos paskelbimo Oficialiame biuletenyje dienos suinteresuoti asmenys, manantys, kad pareiškėtas registruoti prekių ženklas pažeidžia jų teises, gali pateikti Valstybiniam patentų biurui protestą, o taip pat bet kuris asmuo gali pateikti Valstybiniam patentų biurui rašytines motyvuotas pastabas, nuroydamas argumentus, dėl kurių pareiškėtas registruoti ženklas turėtų būti neregistruotas (pavyzdžiui, dėl absoliučių negaliojimo pagrindų).
7. Registracija. Prekių ženklas įregistruojamas, jei nebuvo gautas protestas ar jis nebuvo atmestas ar nenustatoma kitų atsisakymo registruoti pagrindų. Valstybinis patentų biuras įregistruoja prekių ženklą Lietuvos Respublikos prekių ženklų registre ir ženklo registracijos duomenis paskelbia Oficialiame biuletenyje. Pareiškėjui išduodamas registracijos liudijimas, kuris galioja 10 metų.

8. Galiojimo termino pratęsimas. Prekių ženklą registraciją galima pratęsti neribotą skaičių kartų 10-ies metų terminui, sumokėjus pratęsimo mokestį.

Kai kuriose šalyse⁸ (ne Lietuvoje ir ESINT) atliekama esminė prekių ženklų ekspertizė, kai nagrinėjami santykiniai prekių ženklų negaliojimo pagrindai, t. y., tarnyba patikrina, ar prekių ženklas nepažeidžia jau esamo prekių ženklų, įregistruoto atitinkamoje (-se) klasėje (-se), ankstesnių savininko teisių. Taip pat kitose šalyse nauji prekių ženklai gali būti skelbiami juos įregistravus, o oponentams suteikiamas laikas ginčyti registraciją.

Nors rekomenduojama anksti pateikti paraišką dėl prekių ženklų apsaugos, pradedantiesiems verslininkams reikėtų žinoti, kad dauguma jurisdikcijų taiko „naudojimo komercinėje veikloje“ reikalavimą. Tai įpareigoja bendrovę per tam tikrą laikotarpį nuo paraiškos padavimo dienos pradėti naudoti savo prekių ženklą komercinei veiklai tų prekių ir paslaugų atžvilgiu, kurioms ji padavė paraišką. Jei bendrovė nepradeda naudoti prekių ženklų per nustatytą laiką arba nustoja jį naudoti, ji gali prarasti prekių ženklų apsaugą, nes bus laikoma, kad prekių ženklą ji atsisakė. „Naudojimo komercinėje veikloje“ reikalavimas yra ypač sudėtingas, kai prekių ženklų savininkas tikisi plėstis tarptautiniu mastu, nes bendrovė gali prarasti prekių ženklų apsaugą tam tikroje rinkoje, jei ji per anksti pateiks tarptautinę paraišką ir negalės patekti į tą rinką iki „naudojimo komercinėje veikloje“ termino pabaigos. Lietuvos ar ES prekių ženklų registracija gali būti visiškai arba tam tikrų prekių ar paslaugų atžvilgiu panaikinta, jei prekių ženklas nenaudojamas atitinkamoje teritorijoje toms prekėms ar paslaugoms nepertraukiamą penkerių

metų laikotarpį ir jeigu nėra svarbių priežasčių jo nenaudoti.

Prisiminkite šiuos patarimus, ką reikėtų daryti ir ko nedaryti, naudojant prekių ženklą, taip užtikrinant, kad ženklas netaptų be skiriamąjo požymio ar bendrinis⁹:

Ką reikėtų daryti:

- Registruotam prekių ženklui žymėti naudokite ® simbolį.
- Kai ženklas naudojamas tekste, išskirkite jį naudodami didžiąsias raides, paryškintą ar pasvirusį šriftą arba kabutes.
- Nuosekliai naudokite prekių ženklą. Jei jis įregistruotas tam tikra rašyba, dizainu, spalva ar šriftu, įsitikinkite, kad jis visada naudojamas būtent taip, kaip įregistruotas.
- Nustatykite aiškias prekių ženklų naudojimo gaires. Mokykite licencijų turėtojus, darbuotojus, tiekėjus, platintojus ir vartotojus teisingai naudoti prekių ženklą. Užtikrinkite, kad visi atitinkami dalyviai nuosekliai laikytųsi gairių.

Ko nereikėtų daryti:

- Nekeiskite prekių ženklų. Venkite jungtukų, kombinacijų ar santrumpų (pvz., kalbant apie „MONTBLANC® plunksnakotį“, neturėtų būti rašoma tiesiog „Mont Blanc“).
- Nenaudokite prekių ženklų kaip daiktavardžio (pvz., sakykite „LEGO® kalandėlės“, o ne „Lego“).
- Nenaudokite prekių ženklų kaip veiksmažodžio (sakykite „modifikuota ADOBE® PHOTOSHOP® programine įranga“, o ne „fotošopinta“ („photoshopped“)).
- Nenaudokite prekių ženklų daugiskaita (pvz., sakykite „TIC TAC® saldainiai“, o ne „tiktakai“ („tic tacs“)).

Domeno vardai

Šiandieniniame pasaulyje įmonės privalo daugiau ar mažiau būti internete, nesvarbu, ar jos prekiauja fizinėmis, ar skaitmeninėmis prekėmis. Domeno vardai, kuriais nurodomas interneto svetainės adresas, patys savaime tapo svarbiais verslo identifikatoriais, nes klientai jais naudojami ieškodami ir vertindami įmones ir produktus internete. Todėl pradedančiosios įmonės turėtų skirti daug dėmesio savo veiklai internete ir domeno vardui.

Tarptautinė organizacija Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN) yra atsakinga už techninį domeno vardų sistemos valdymą. Informacijos apie domeno vardų registravimą galima rasti jos interneto svetainėje¹⁰.

Prekių ženklai, kaip verslo identifikatoriai, atsirado prieš šimtus metų. Kaip matome, jie yra svarbi intelektinė nuosavybė, saugoma nacionaliniais įstatymais ir tarptautinėmis sutartimis. Priešingai, domeno vardai yra palyginti naujas reiškinys, sukurtas atsižvelgiant į identifikatorių poreikį internete, ir jų naudojimo nereglamentuoja jokia panaši teisinė sistema. Toliau aptariama vienoda domeno vardų ginčų sprendimo politika (angl. Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy, UDRP), sukurta PINO, skirta spręsti nesąžiningo domeno vardų registravimo ir naudojimo problemas. Prekių ženklai galioja juos įregistravusiose šalyse ar regionuose, o domeno vardai neturi sienų ar teritorinių ribų, nes internete jų nėra. Todėl prekių ženklų savininkai internete gali aptikti domeno vardus, kurie yra panašūs arba identiški jų prekių ženkams. Dar blogiau, juos naudojančios įmonės gali pardavinėti tokias pačias ar panašias prekes arba klastotes. Net jei domeno vardas nenaudojamas,

prekių ženklo savininkui užkertamas kelias naudoti registruotą domeno vardą.

Todėl pradedančiosios įmonės turėtų kuo greičiau užregistruoti domeno vardą. Pirmiausia reikia pasirinkti vadinamąjį aukščiausio lygio domeną (angl. top-level domain, TLD). Aukščiausio lygio domenai reiškia simbolius, esančius po paskutinio domeno vardo taško (pvz., „.int“ domene wipo.int). Bendrieji aukščiausio lygio domenai (angl. generic top-level domains, gTLD) yra „.com“, „.org“ ir „.net“. Naujesni gTLD yra „.online“, „.life“, „.app“ ir kiti. Šalies kodo aukščiausio lygio domenai (cc-TLD) žymi šalis, pavyzdžiui: .lt - Lietuva, .pl - Lenkija, .ua - Ukraina.

Domeno dalis, esanti prieš tašką, vadinama antrojo lygio domenu (angl. second level domain). Ši dalis identifikuoja įmonę ar asmenį ir turi išsiskirti, kad vartotojai galėtų lengvai įsiminti svetainę. Dažnai įmonės renkasi domeno vardus, kurie atitinka jų prekių ženklus. Tačiau gali būti, kad tokį domeną jau yra užėmęs kas nors kitas ir tokiu atveju pageidaujama domeno vardą gali tekti keisti. Iliustracijai įšivaizduokite maišytuvų bendrovę „Delta“, kuri sužino, kad „delta.com“ domenas jau užregistruotas. Vietoj to ji gali užsiregistruoti domeną „deltafaucet.com“ (iš anglų kalbos – „Delta maišytuvas“) arba, jei atitinka atitinkamus šių aukščiausio lygio domenų kriterijus, kaip „delta.ch“ arba „delta.online“¹¹. Su panašiomis situacijomis yra susidūrusios net dvi iš penkių šiame vadove aptartų Lietuvos įmonių: „EMKO PLACE“ ir UAB Millo Appliances (jų intelektinės nuosavybės portfelio aprašymus rasite toliau). Jų abiejų atstovai teigia, kad su praktiniais sunkumais dėl tokios situacijos nesusiduria, tačiau jos turėjo ieškoti kitokių sprendimų savo domeno vardams. Situacija būtų dar rimtesnė,

jeigu domeno vardą įsigytų konkurentas ir naudotų jį nebūtinai sąžiningais būdais, nukreipdamas domeną į savo svetaines.

Jei pradedančioji įmonė dar nėra įregistravusi prekių ženklą, būtų tikslinga pasirinkti tokį, kuris taip pat gali būti naudojamas kaip domeno vardas (lygiai tokia pačia forma arba priimtiniu variantu), ir įregistruoti abu.

„Cybersquatting“ – tai praktika, kai registruojamas domeno vardas, atitinkantis įregistruotą prekių ženklą arba kuriame yra įregistruotas prekių ženklas, siekiant užkirsti kelią prekių ženklą savininkui naudoti juo, išvilioti pinigus iš prekių ženklą savininko arba pakenkti prekių ženklui. Tokiu būdu nukentėjusi įmonė gali pateikti skundą pagal UDRP. Jei nustatoma, kad domeno vardas buvo užregistruotas nesąžiningai, gali būti priimtas sprendimas jį panaikinti arba perduoti. Pasauliniuose mastuose PINO yra pagrindinis paslaugų teikėjas, kurį ICANN akreditavo domeno vardų ginčams spręsti¹².

Teisės į dizainą gavimas

Patrauklaus dizaino gaminiai ir pakuotės yra labiau viliojantys ir pastebimi rinkoje. Daugelis funkciškai panašių gaminių šiandien konkuruoja savo vizualiniu patrauklumu, o prekių ženklą ir dizainą derinys dažnai lemia lojalumą gamintojui. Pradedančiosios įmonės, pateikdamos gaminių rinkai, turėtų siekti unikalaus ir patrauklaus dizaino ir jį apsaugoti. Dizaino apsaugos praktinę naudą gerai iliustruoja toliau šiame vadove aprašytas Lietuvos bendrovės „EMKO PLACE“, kuri turi galiojančius stalų, kėdžių, šviestuvų, žvakidžių, kilimų dizainus, pavyzdys. Kaip sako

„EMKO PLACE“ įkūrėja ir vadovė, dizaino registracija nereiškia, jog gaminys bus gerai perkamas, tačiau išskirtinio produkto dizainas yra ne tik teisinė apsauga, bet kartu ir kokybės bei daikto originalumo įrodymas bei tam tikras užtikrinimas pačiam jį kūrusiam dizaineriui.

Kad dizainas būtų saugomas, jis turi būti naujas ir originalus (turintis individualių savybių). Pagal Lietuvos įstatymus¹³, dizainas laikomas turinčiu individualių savybių, jeigu informuotam vartotojui sudarytas bendras dizaino išpūdis skiriasi nuo bet kokio kito dizaino, kuris tapo visuomenei prieinamas iki dizaino paraiškos padavimo datos, jam sudaryto bendro išpūdžio. Svarbu užtikrinti, kad dizainas nebūtų atskleistas, kol nepaduota paraiška dėl jo registracijos. Ankstesnis atskleidimas gali užkirsti kelią dizaino apsaugai dėl to, kad jis nebebus naujas. Kai kuriose šalyse yra numatytas lengvatinis laikotarpis iki paraiškos padavimo, per kurį pareiškėjas gali atskleisti dizainą neprasidamas apsaugos. Lietuvoje šis laikotarpis yra 12 mėnesių ir jis taikomas tik tada, jeigu informacija buvo paskelbta paties dizainerio, jo teisių perėmėjo ar kito asmens dėl dizainerio ar jo teisių perėmėjo pateiktos informacijos arba atliktų veiksmų, arba dėl kito asmens veiksmų, kuriais piktnaudžiaujama dizainerio ar jo teisių perėmėjo teisėmis. Tačiau visada saugiau vengti atskleidimo prieš paduodant paraišką dizainui registruoti.

Įmonė gali nuspręsti paskirti intelektinės nuosavybės atstovą, kuris jai atstovautų arba padėtų jai paduoti paraišką ir užbaigti registracijos procesą. Kai kuriose šalyse privaloma, kad pareiškėjai paskirtų intelektinės nuosavybės atstovą. Tokiais atvejais dažniausiai reikia pateikti įgaliojimą atstovui.

Toliau pateikiama dizaino registracijos Valstybiniame patentų biure apžvalga¹⁴. ESINT taikomas iš esmės toks pats dizaino registravimo procesas¹⁵.

1. Paraiškos padavimas. Valstybiniam patentų biurui paraiška gali būti paduodama elektroniniu būdu, siunčiant paštu arba pateikiant asmeniškai. Pareiškėjas turi nurodyti savo vardą, pavardę, kontaktinius duomenis ir teisinį atstovą (jei taikoma). Vienoje dizaino paraiškoje gali būti daugiau negu vienas, bet ne daugiau kaip 100 to paties gaminio dizaino pavyzdžių. Gaminys, išskyrus ornamentiką, kurio dizaino pavyzdžius prašoma įregistruoti, turi priklausyti vienai Lokarno klasifikacijos klasei¹⁶. Prie paraiškos turi būti pridėti dizaino vaizdai. Už paraiškos padavimą turi būti sumokėtas nustatyto dydžio mokestis, kuris priklauso nuo dizaino pavyzdžių skaičiaus¹⁷.
2. Formali paraiškos ekspertizė. Valstybinis patentų biuras įvertina paraišką, kad įsitikintų, jog ji atitinka formalius reikalavimus (pavyzdžiui, ar teisingai užpildyta paraiškos forma, ar sumokėtas paraiškos mokestis).
3. Dizaino ekspertizė. Valstybinis patentų biuras tikrina, ar pareikštas registruoti dizainas atitinka dizainui keliamus bendrus reikalavimus¹⁸.
4. Registracija. Dizainas įregistruojamas ir skelbiamas Valstybinio patentų biuro

Oficialiame biuletenyje¹⁹ ne anksčiau kaip po 6 mėnesių nuo paraiškos padavimo datos, taip suteikiant galimybę būsimam dizaino savininkui pasiruošti registruojamo dizaino gaminių išleisti į rinką. Tačiau, pareiškėjo prašymu, dizainas gali būti įregistruotas ir paskelbtas dar nepraėjus šiam terminui, arba paskelbimas atidėtas iki 30 mėnesių nuo paraiškos padavimo ar prioritetinio datos.

5. Protestai. Per 3 mėnesius nuo dizaino registracijos paskelbimo Valstybinio patentų biuro Oficialiame biuletenyje dienos suinteresuoti asmenys turi teisę paduoti protestą, prašydami pripažinti dizaino registraciją negaliojančia, jeigu mano, kad dizainas neatitinka dizaino registravimui keliamų reikalavimų (pvz. naujumo ir individualių savybių turėjimo). Jeigu per 3 mėnesius nuo dizaino paskelbimo protestas negaunamas arba, jį išnagrinėjus – protestas atmetamas, dizaino savininkui išduodamas dizaino registracijos liudijimas.
6. Atnaujinimas. Lietuvos nacionalinio dizaino (taip pat ir ES dizaino) registracija dar gali būti pratęsiama 4 kartus po 5 metus (maksimalus galiojimo terminas 25 metai nuo paraiškos padavimo datos).

Kitose šalyse dizaino registracijos procedūra gali skirtis²⁰.

Pastabos ir šaltiniai

- 1 Nuorodas į duomenų bazes, kuriose galite atlikti paiešką dėl Lietuvoje ir ES registruotos intelektinės nuosavybės galite rasti Valstybinio patentų biuro interneto svetainėje: dėl [prekių ženklų](#), dėl [dizaino](#).
- 2 Daugiau informacijos apie prekių ženklo registravimo procedūrą Valstybiniame patentų biuro rasite [VPB svetainėje](#).
- 3 Informacija apie ES prekių ženklo registraciją [ESINT interneto svetainėje](#).
- 4 Informacija apie mokesčius [Valstybinio patentų biuro svetainėje](#).
- 5 [VPB vieša prekių ženklų duomenų bazė](#).
- 6 Absoliučių negaliojimo pagrindų sąrašą galima rasti [Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymo](#) 7 straipsnio 1 dalyje.
- 7 Visus Valstybinio patentų biuro Oficialius biuletenius galima rasti [VPB svetainėje](#).
- 8 Daugiau informacijos apie prekių ženklo registraciją kitose šalyse: PINO (2017). Prekių ženklo sukūrimas: Įvadas į prekių ženklus smulkioms ir vidutinėms įmonėms (angl. Making a Mark – An Introduction to Trademarks and Brands for Small and Medium-sized Enterprises). Serija Intelektinė nuosavybė verslui Nr. 1. Tekstas [anglų kalba](#), tekstas [lietuvių kalba](#).
- 9 PINO (2017). Prekių ženklo sukūrimas: Įvadas į prekių ženklus smulkioms ir vidutinėms įmonėms (angl. Making a Mark – An Introduction to Trademarks and Brands for Small and Medium-sized Enterprises). Serija Intelektinė nuosavybė verslui Nr. 1. Tekstas [anglų kalba](#), tekstas [lietuvių kalba](#).
- 10 Žr. [www.icann.org](#). Bendrą apžvalgą rasite [ICANN svetainėje](#).
- 11 „Delta“ yra ir virtuvės maišytuvus gaminančios bendrovės, ir oro linijų bendrovės prekių ženklas. Abstrakčiai tariant, abi bendrovės galėtų teisėtai pretenduoti į domeno vardą „delta.com“. Kadangi šis domeno vardas priklauso oro transporto bendrovei, kitas prekių ženklo savininkas naudoja „deltafaucet.com“.
- 12 Daugiau informacijos rasite [PINO svetainėje](#).
- 13 Dizainą Lietuvoje reglamentuoja [Lietuvos Respublikos dizaino įstatymas](#).
- 14 Daugiau informacijos apie dizaino registravimo procedūrą Valstybiniame patentų biuro – [VPB svetainėje](#).
- 15 Informacija apie ES dizaino registraciją [ESINT interneto svetainėje](#).
- 16 Daugiau apie dizaino gaminio klasifikaciją – [VPB svetainėje](#).
- 17 Informaciją apie mokesčių dydžius galite rasti [Valstybinio patentų biuro svetainėje](#).
- 18 Žr. [Lietuvos Respublikos dizaino įstatymo](#) 9 straipsnį.
- 19 Visus Valstybinio patentų biuro Oficialius biuletenius galima rasti – [VPB svetainėje](#).
- 20 Daugiau apie dizaino registraciją kitose šalyse galima paskaityti šiame leidinyje: PINO (2019). Patrauklus gaminy. Įvadas į dizainą smulkioms ir vidutinėms įmonėms (angl. Looking Good-An Introduction to Designs for Small and Medium-sized Enterprises). Serija Intelektinė nuosavybė verslui Nr. 2. Tekstas [anglų kalba](#), tekstas [lietuvių kalba](#).

Tarptautinė veikla

Tikros pasaulinės sėkmės istorijos kyla iš startuolių, kurie gali veikti pasaulinėje rinkoje. Kai kurios nacionalinės rinkos yra pakankamai didelės, kad jose galėtų gyvuoti tik vietinėje rinkoje veikiančios startuoliai. Tačiau jei vietos rinka yra per maža, kad galėtų užtikrinti įmonės augimą, startuolis turi kuo anksčiau galvoti apie tarptautinę rinką.

Dažna klaida yra manyti, kad verslo modelis, kuris sėkmingai veikia vienoje vietoje, taip pat gerai veiks ir tarptautiniu mastu. Tam tikri verslo modeliai, prekės ar paslaugos bus patrauklūs vienose rinkose, bet ne kitose. Pradedančioji įmonė turi apsvarstyti, ar bendrai įeiti į kitą rinką, ar reikia pakeisti prekę ar paslaugą, kad ji geriau tiktų tikslinei rinkai. Įmonė taip pat turi įsitikinti, jog turi tinkamą finansavimą, kad galėtų įgyvendinti tarptautinę augimo strategiją.

Iš esmės žengimas į naują rinką yra panašus į startuolio steigimą: įmonė turi įvertinti savo pajėgumus, sukurti konkretų verslo modelį ir parengti patikimas finansines prognozes. Pradedama skverbtis į naujas rinkas, ji gali mesti iššūkį vietos bendrovėms ir paskatinti vietines inovacijas, o taip pat ir bandančius kopijuoti. Todėl intelektinės nuosavybės apsauga tikslinėse rinkose gali būti svarbi sėkmės sąlyga.

Įmonės turėtų nepamiršti, kad intelektinės nuosavybės teisės yra teritorinės – jos galioja tik toje teritorijoje (šalyje ar regione), kurioje teisė suteikta. Vadinasi, intelektinės nuosavybės teisės, kurias pradedančioji įmonė įgijo vienoje šalyje ar regione, gali negaliojti teritorijose, į kurias ji nori plėstis.

Tikslinės šalies intelektinės nuosavybės teisė taip pat gali skirtis nuo startuolio kilmės

šalies teisės. Startuolis turi kuo anksčiau įvertinti, kuriose šalyse jis nori vykdyti veiklą, kur nori eksportuoti arba iš kur nori pirkti, kad žinotų jurisdikcijas, kuriose reikia siekti teisinės apsaugos¹.

Paryžiaus konvencija sukūrė reikšmingą patentų, prekių ženklų ir dizaino paraiškų pateikimo keliose šalyse mechanizmą². Pagal šį mechanizmą data, kai paraiška pirmą kartą paduodama vienoje šalyje ar regione, vadinama prioriteto data. Visos vėlesnės paraiškos, kurias tas pats pareiškėjas dėl to paties objekto paduoda kitose šalyse per nustatytą laikotarpį (prioriteto laikotarpį), prioriteto datos prasme laikomos paduotomis prioriteto dieną. Prioriteto laikotarpis trunka 12 mėnesių patentų atveju ir 6 mėnesius prekių ženklų bei dizaino atveju.

Išradimo patentavimas kitose šalyse

Kitose nei savo šalyse išradimų patentus galima gauti keliais tarptautiniais arba regioniniais būdais.

Patentinės kooperacijos sutartis (PCT)

PINO administruojama Patentinės kooperacijos sutartis (angl. Patent Cooperation Treaty, PCT) suteikia veiksmingą, ekonomišką ir praktišką būdą gauti patentinę apsaugą keliose šalyse³. PCT suteikia galimybę vienu metu siekti išradimo patentinės apsaugos daugelyje šalių, paduodant vieną tarptautinę patentinę paraišką, o ne atskiras paraiškas kiekvienoje nacionalinėje jurisdikcijoje ar regione. Nacionalinės ir regioninės patentų tarnybos ir toliau yra atsakingos už patentų išdavimą vadinamajame nacionaliniame etape.

PCT paraiška gali būti iškart paduota kaip tarptautinė paraiška arba gali būti paduota per 12 mėnesių nuo pirminės nacionalinės patento paraiškos padavimo.

PCT kelias yra toks (žr. 2 pav.):

1. Tarptautinė paraiška paduodama iš karto arba per 12 mėnesių nuo nacionalinės ar regioninės paraiškos padavimo.
2. Paraiška paskelbiama praėjus 18 mėnesių nuo prioriteto datos, išskyrus atvejus, kai pareiškėjas prašo ją paskelbti anksčiau. Kadangi paskelbus paraišką paskelbiama informacija apie išradimą, tokia eiga reiškia, kad paraiškos išlieka slaptos 18 mėnesių nuo prioriteto datos.
3. Per 30 mėnesių nuo prioriteto datos⁴ pareiškėjas turi pasirinkti, kuriose PCT šalyse-narėse⁵ jis nori siekti patentinės apsaugos. Tose šalyse jo paraiška pereina į nacionalinį etapą. Pradedančioji įmonė turėtų atidžiai nustatyti jos verslui svarbias šalis ir imtis veiksmų, kad gautų apsaugą jose, nes nuo to, ar jos išradimas bus apsaugotas tose rinkose, gali priklausyti jos komercinė sėkmė. Kita vertus, šis etapas dažnai pareikalauja didelių investicijų, nes išlaidos didėja proporcingai pasirinktų šalių skaičiui. Kiekvienoje teritorijoje įmonė privalo sumokėti konkrečios patentų tarnybos taikomus mokesčius, taip pat patiriamas vertimo, vietos atstovų ir kitas išlaidas.
4. PCT sistema – tai tik tarptautinių patento paraiškų padavimo ir nagrinėjimo sistema. Nei pasauliniai, nei PCT patentai neegzistuoja. Praėjus tarptau-

tinės patento paraiškos nagrinėjimo stadiją, dėl kiekvieno nacionalinio ar regioninio patento išdavimo reikia kreiptis į atskirą valstybės ar regiono tarnybą ir jį gauti atskirai. Kiekviena jurisdikcija, remdamasi savo nacionaliniais įstatymais, sprendžia, ar išduoti patentą.

5. PCT sistema suteikia įmonėms daugiau laiko ir suteikia daugiau informacijos nei tradicinė patentų sistema, veikianti pagal Paryžiaus konvenciją.

Pagal PCT, užuot padavus paraiškas kiekvienai šaliai, kurioje įmonė nori veikti, galima pateikia vieną PCT tarptautinę paraišką. Tuomet gaunama tarptautinės paieškos ataskaita ir galima prašyti atlikti tarptautinę preliminariąją ekspertizę ir papildomą tarptautinę paiešką.

PCT būdu bendrovėms suteikiama galimybė atidėti nacionalines ar regionines procedūras ir su jomis susijusias išlaidas iki 30-ies mėnesių⁶.

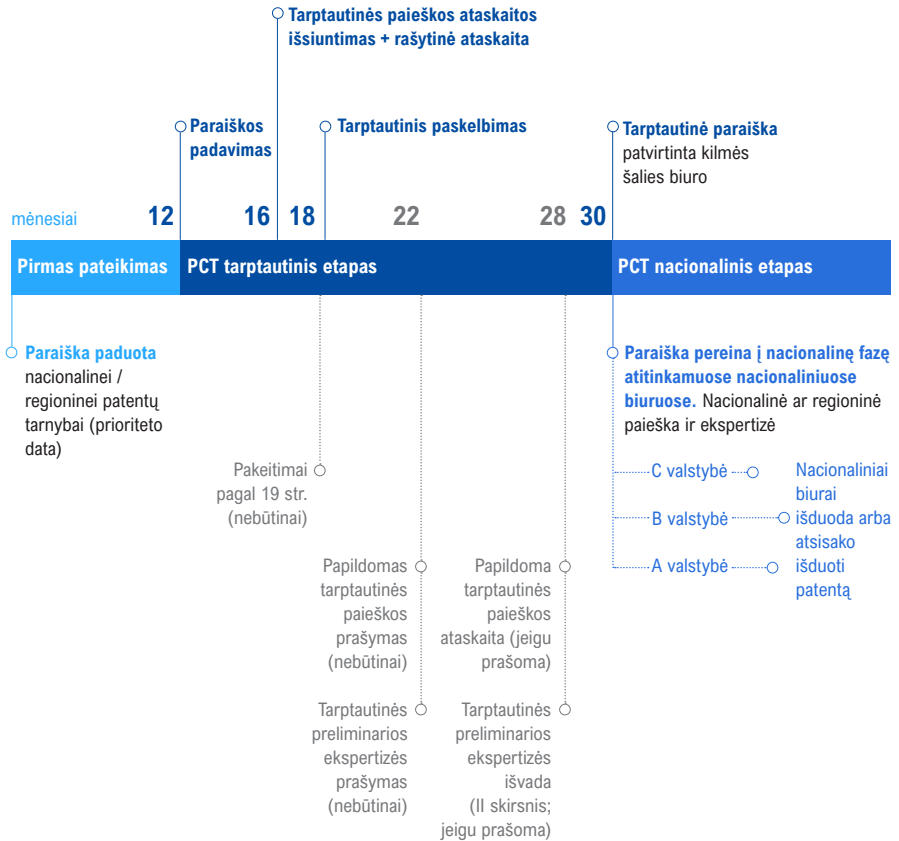
Paryžiaus konvencija

Taikant Paryžiaus konvencijos kelią, galima paduoti paraišką savo šalyje, o tada (per prioriteto laikotarpį) paduoti paraiškas kitose šalyse. Paprastai pirmiausia paduodama nacionalinė patento paraiška savo šalyje. Norėdama pasinaudoti Paryžiaus konvencijos taisyklėmis, užsienyje norinti veikti įmonė per 12 mėnesių (prioriteto laikotarpis) turi paduoti paraiškas kitose ją dominančiose šalyse.

Europos patentų konvencija (EPK) ir

Bendro galiojimo patentai (unitary patent)
Europos patentų tarnyba (EPT) išduoda Europos patentus pagal Europos patentų konvenciją (EPK) ir nuo 2023 m. birželio

2 pav. Patentinės kooperacijos sutarties procedūra

Privalumai

- Viena PCT paraiška visoms PCT susitariančioms valstybėms.
- Vieningi formalieji reikalavimai.
- Galimybė gauti informaciją apie patentabilumą, kuri padeda priimti strateginius sprendimus.
- Reikšmingų nacionalinio proceso išlaidų atidėjimas 18-ai mėnesių.

1 d. taikomus Bendro galiojimo patentus (angl. „unitary patent“). EPT nėra Europos Sąjungos institucija ir jos išduodami patentai negalioja automatiškai visoje Europos Sąjungoje (skirtingai nei yra ES prekių ženklų ar dizaino, registruojamų ESINT, atveju). Klasikinio Europos patento atveju pareiškėjas gali prašyti apsaugos 39-iose Europos valstybėse. Tenkinus prašymą, yra išduodamas vienas Europos patentas, o jo galiojimo teritorija yra tos EPK narės, į kurias yra išplečiamas Europos patento galiojimas. Kai kurioms patentų tarnyboms patento savininkas per nustatytą laiką po patento išdavimo turi pateikti reikiamus vertimus ir sumokėti valstybinius mokesčius (taip yra ir Lietuvoje). Jeigu EPT priima sprendimą išduoti patentą ir pareiškėjas pasirenka Bendro galiojimo patento kelią, patentas galioja tose Europos Sąjungos valstybėse, kurios ratifikavusios Vieningo patentų teismo susitarimą⁷.

Kai pradedančioji įmonė paduoda tarptautines patentų paraiškas, siekdama apsaugoti savo technines naujoves tarptautinėse rinkose, ji taip pat turėtų apsvarstyti prekių ženklų ir dizaino teisių apsaugą tose rinkose.

Prekių ženklų registravimas kitose šalyse

Norėdama apsaugoti prekių ženklą užsienyje, įmonė gali rinktis vieną iš trijų skirtingų paraiškos padavimo strategijų, atsižvelgdama į savo tikslinę teritoriją ir biudžetą:

- Nacionalinis kelias. Paduodama atskira paraiška nacionalinei prekių ženklų tarnybai kiekvienoje šalyje, kurioje siekiama apsaugos.
- Regioninis kelias. Kreipiamasi dėl apsaugos per regioninę prekių ženklų

registravimo sistemą, kuri turi teisinę galią visose jos valstybėse narėse. Tokios sistemos yra Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnyba (ESINT), Beniliukso intelektinės nuosavybės tarnyba (BOIP), Afrikos intelektinės nuosavybės organizacija (OAPI) ir Afrikos regioninė intelektinės nuosavybės organizacija (ARIPO).

- Tarptautinis kelias. Jis vykdomas per Madrido sistemą.

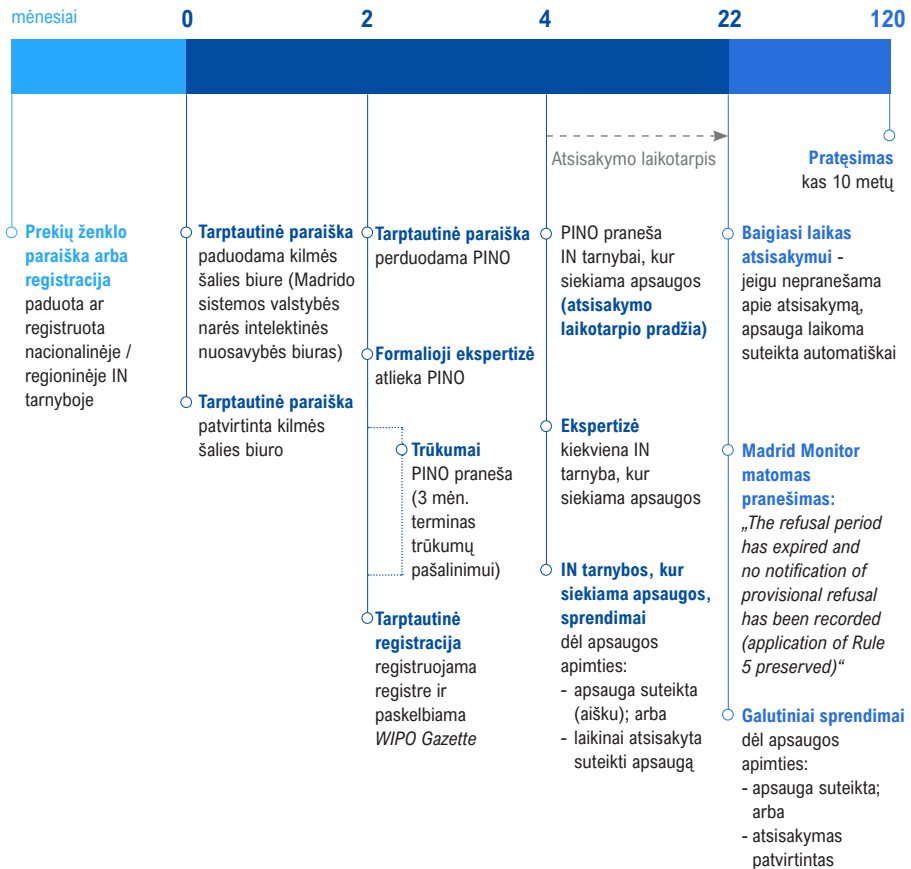
Madrido sistema, kurią administruoja PINO, yra patogus ir ekonomiškai efektyvus sprendimas registruoti ir administruoti prekių ženklus visame pasaulyje (žr. 3 pav.)⁸. Paduodamas vieną paraišką viena kalba ir vieną kartą sumokėdamas mokesčius, prekių ženklo savininkas gali prašyti apsaugos keliose rinkose.

Madrido sistema taip pat leidžia keisti, atnaujinti ar išplėsti pasaulinį prekių ženklų portfelių per vieną centralizuotą sistemą.

Pagal Madrido sistemą tarptautinė paraiška paduodama nacionalinės ar regioninės paraiškos arba įregistruoto ženklo, kuris vadinamas pagrindiniu prekių ženklu, pagrindu. Pagrindinis prekių ženklas turi būti įregistruotas arba paraiška turi būti paduota Madrido sistemos narės, su kuria pareiškėją sieja įsisteigimo, nuolatinės gyvenamosios vietos ar pilietybės ryšiai, teritorijoje (Lietuvos įmonės atveju tai turėtų būti Lietuva arba ES).

Tarptautinė paraiška pirmiausia turi būti paduota kilmės tarnybai (atitinkamai Valstybiniam patentų biurui arba ESINT). Patvirtinusi paraišką, tarnyba ją pateikia PINO. Kai PINO patikrina, ar paraiška atitinka formalius reikalavimus, ženklas įrašomas į tarptautinį prekių ženklų

3 pav. Madrido sistemos procedūra

Privalumai

- **Viena paraiška viena kalba su galimybe registruoti prekių ženklą 116-oje valstybių.**
- **Vienas mokestis viena valiuta.**
- **Pratęsimai ir pakeitimai tvarkomi, naudojantis viena centralizuota sistema.**
- **Galimybė išplėsti prekių ženklo apsaugą į kitas valstybes.**

registrą ir tarpautinė registracija paskelbiama PINO biuletenyje. Kartu pranešama apie teritorijas, kuriose prašoma prekių ženklo apsaugos. Per 12 ar 18 mėnesių valstybės, į kurias norima išplėsti tarpautinę ženklo registraciją, nusprendžia, ar priimti, ar atmesti prekių ženklą.

Jei įmonė paduoda tarpautinę paraišką pagal Madrido sistemą per šešis mėnesius nuo prekių ženklo paraiškos padavimo nacionalinei arba regioninei prekių ženklų tarnybai (Valstybiniam patentų biurui arba ESINT), ji gali prašyti pirminės paraiškos padavimo datos kaip prioriteto datos. Tai reiškia, kad jei po šios prioriteto datos konkurentas paduoda paraišką dėl to paties ar panašaus prekių ženklo įmonę dominančioje rinkoje, įmonė gali teigti, kad jos paraiška buvo ankstesnė už konkurento paraišką, remdamasi savo pirminės paraiškos padavimo data.

Tačiau jei šis šešių mėnesių laikotarpis praleidžiamas, nebus galima prašyti prioriteto tarpautinėje paraiškoje ir reikės remtis tarpautinės registracijos data. Tokiu atveju konkurentas, padavęs paraišką iki įmonės tarpautinės registracijos datos (bet po įmonės pirmosios nacionalinės ar regioninės paraiškos padavimo datos), bus laikomas padavusiu paraišką pirmas ir dėl to įmonė gali neįgyti teisių.

Dizaino registravimas kitose šalyse

Norėdama apsaugoti dizaino teises užsienyje, įmonė gali rinktis vieną iš trijų skirtingų paraiškos padavimo strategijų, atsižvelgdama į savo tikslinę teritoriją ir biudžetą:

- Nacionalinis kelias. Paduodama atskira paraiška nacionalinei intelektinės nuosavybės tarnybai kiekvienoje šalyje

(Lietuvoje – Valstybiniam patentų biurui), kurioje siekiama apsaugos.

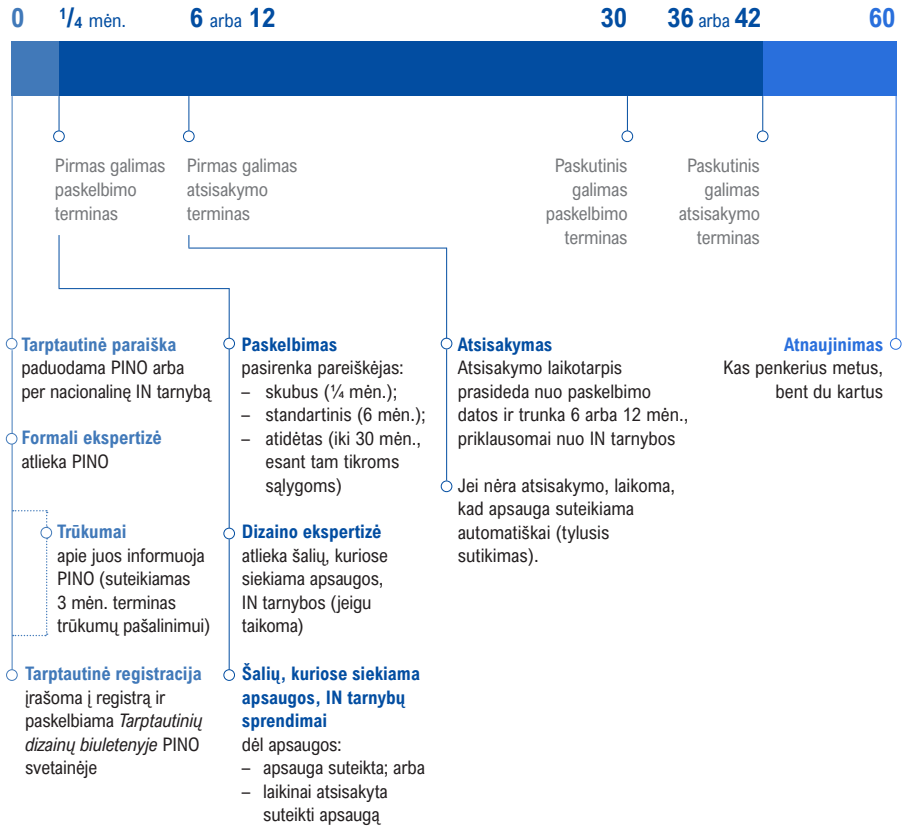
- Regioninis kelias. Kreipiamasi dėl apsaugos per regioninę dizaino registravimo sistemą, kuri turi teisinę galią visose valstybėse narėse. Šiuo metu tai galima padaryti Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnyboje (ESINT), Benilukso intelektinės nuosavybės tarnyboje (BOIP) ir Afrikos intelektinės nuosavybės organizacijoje (OAPI).
- Tarpautinis kelias. Paduodama tarpautinė paraiška pagal Hagos sistemą.

Hagos sistema, kurią administruoja PINO, suteikia galimybę įmonėms įgyti, išlaikyti ir valdyti dizaino teises daugelyje pasaulio rinkų⁹, paduodant vieną tarpautinę paraišką PINO, viena kalba ir vieną kartą sumokant mokesčius. Dėl centralizuotos sistemos Hagos sistema taip pat labai supaprastina vėlesnį tarpautinių registracijų valdymą (žr. 4 pav.).

Kad pareiškėjas turėtų teisę paduoti paraišką, jis turi būti susitariančiosios šalies (šalies ar tarpvyriausybines organizacijos, kuri yra Hagos sąjungos narė) pilietis arba turėti nuolatinę gyvenamąją vietą, verslo įmonę ar įprastinę gyvenamąją vietą susitariančiosios šalies teritorijoje (Lietuva yra Hagos sąjungos narė). Skirtingai nei Madrido sistemoje, nereikia turėti išankstinės nacionalinės ar regioninės paraiškos ar įregistruoto nacionalinio ar regioninio dizaino.

Tarpautinė paraiška paduodama tiesiogiai PINO. Gavusi paraišką, PINO patikrina, ar ji atitinka formalius reikalavimus. Jei paraiška tenkina reikalavimus, PINO įregistruoja dizainą į tarpautinį registrą ir paskelbia. Pareiškėjo nurodytos susitariančiosios šalys per tam tikrą laikotarpį nusprendžia, ar dizainą priimti, ar atmesti,

4 pav. Hagos sistema

Privalumai

- **Viena paraiška** viena kalba su galimybe registruoti iki 100 pramoninių dizainų tai pačiai klasei priklausantiems gaminiams keliose jurisdikcijose
- **Vienas mokestis** viena valiuta
- Galimybė nustatyti registracijos paskelbimo datą pagal poreikį
- Pratęsimai ir pakeitimai tvarkomi, naudojantis viena centralizuota sistema

laikydamosi savo įstatymuose nustatytų reikalavimų.

Kaip nurodyta anksčiau, dizaino prioriteto laikotarpis yra šeši mėnesiai. Jei įmonė padavė paraišką vienoje šalyje ar regione ir nori išplėsti jos apsaugą į kitas šalis ar regionus, ji gali tai padaryti paduodama tarptautinę paraišką pagal Hagos sistemą per šešis mėnesius nuo pirmosios paraiškos padavimo ir gali reikalauti prioriteto nuo tos pirmosios paraiškos padavimo dienos. Prioriteto laikotarpiu pareiškėjas turi pirmenybę prieš visus kitus asmenis, kurie paduoda paraišką dėl to paties ar panašaus dizaino po pareiškėjo prioriteto datos. Kaip ir patentų atveju, pasibaigus šiam laikotarpiui ir paskelbus pirmąją paraišką, dizainas nebegali būti laikomas „nauju“ ir negali būti saugomas kitose teritorijose.

Autorių teisių apsauga kitose šalyse

Autorių teisės automatiškai taikomos visoje valstybėse, Berno konvencijos šalyse¹⁰. Berno konvencija nustato tam tikrus bendrus elementus, tačiau daugelį klausimų kiekviena valstybė, šios konvencijos šalis, sprendžia pati. Todėl apsaugos detalės skirtingose jurisdikcijose gali šiek tiek skirtis. Kadangi autorių teisės yra teritorinio pobūdžio, kiekvienoje teritorijoje apsauga bus suteikiama pagal atitinkamos šalies teisę.

EMKO PLACE

EMKO

Įkūrėja ir vadovė:

Erika Markovska-Mikulskienė

Pagrindinė intelektinė nuosavybė:

Dizainas: apie 15 ES ir Jungtinės Karalystės dizainų.

Prekių ženklai: EMKO PLACE yra Europos Sąjungoje, Jungtinėje Karalystėje ir Kinijoje registruotas prekių ženklas.

Autorių teisės

Domeno vardai: 5 registruoti ir naudojami domeno vardai

Apie EMKO PLACE

EMKO PLACE baldai ir interjero aksesuarai pasižymi elegantišku paprastumu ir kūrybine nuojauta, leidžiančia klientams sustiprinti pozityvią ir šiuolaikišką bet kokio interjero atmosferą. Iš tvarių organinių medžiagų pagaminti EMKO PLACE gaminiai yra malonūs liesti. Visi daiktai sukurti taip, kad subtiliai atskleistų savo charakterį, tačiau išlieka labai universalūs, skatindami klientus žaismingai išdėstyti daiktus ir kurti autentiškas erdves.

EMKO PLACE savo produktais – baldais, kilimais, šviestuvais ir kitais interjero aksesuarais – prekiauja tiesiogiai ir per distributorius, o taip pat ir elektroninėje parduotuvėje. Apie 90 procentų gaminių EMKO PLACE parduoda už Lietuvos ribų, daugiausia kitose ES valstybėse,

taip pat atranda savo pirkėjų ir JAV, Japonijos bei kitose tolimose užsienio rinkose. EMKO PLACE produktų pirkėjai – tiek vartotojai (B2C), tiek verslo subjektai (B2B).

EMKO PLACE gaminiai yra kelis kartus laimėję prestižinį „Red Dot“ apdovanojimą, kuris tarptautiniu mastu yra vienas geidžiamiausių gero dizaino kokybės ženklų.

Dizainas

Dizaino teisinė apsauga sudaro pagrindinę EMKO PLACE intelektinės nuosavybės portfelio dalį. Bendrovė turi galiojančius stalų, kėdžių, šviestuvų, žvakidžių, kilimų dizainus. Ji nesiekia dizaino apsaugos visiems savo produktams, o renkasi registruoti tik pačių charakteringiausių savo produktų dizainus.

EMKO PLACE įkūrėja supranta, kad dizaino registracija nereiškia, jog gamins bus gerai perkamas. Išskirtinio produkto dizainas yra ne tik teisinė apsauga, bet kartu ir kokybės bei daikto originalumo įrodymas bei tam tikras užtikrinimas pačiam ji kuriam dizaineriui.

Kadangi didžioji dalis EMKO PLACE pirkėjų yra iš Europos Sąjungos, teritorijos prasme ES dizainai jai yra tinkamiausia teisinė apsauga. Bendrovės įkūrėja ir vadovė pastebi, kad JAV ar Japonijos pirkėjui nėra svarbu, ar dizaino apsauga galioja jo valstybėje, o jo perkamo baldo ar aksesuaro dizaino registracija Europos Sąjungoje yra svarbus ženklas, parodantis, kad perkamas produktas yra originalus, ir to pirkėjui pakanka.

Būtent ši originalumo ir kokybės patvirtinimo funkcija EMKO PLACE versle yra reikšmingesnė nei teisinės apsaugos funkcija. Nors jos baldų bei aksesuarų kopijavimo atvejų pasitaiko, ypač bendrovė juos pastebėjo po gautų prestižinių „Red Dot“ apdovanojimų, iki šiol bendrovė nepatyrė reikšmingesnių ginčų dėl intelektinės nuosavybės pažeidimo.

Prekių ženklas

EMKO PLACE yra Europos Sąjungoje, Jungtinėje Karalystėje ir Kinijoje registruotas prekių ženklas. Nors savo kasdienėje veikloje bendrovė save linkusi pristatyti kaip tiesiog „EMKO“, toks yra ir juridinio asmens pavadinimas (UAB „EMKO“), tokio prekių ženklo Europos Sąjungoje nepavyko registruoti dėl egzistavusių ankstesnių teisių. Todėl bendrovė naudojamą prekių ženklą išplėtė ir kaip save pristatantį žymenį naudoja „EMKO PLACE“.

Autorių teisės

Dizainerių kūriniai, nepriklausomai nuo jų kaip dizaino registracijos, gali būti saugomi ir autorių teisėmis. Kadangi EMKO PLACE siūlomus produktus kuria išorės dizaineriai, kurie nėra bendrovės darbuotojai, siekdama užsitikrinti autorių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių perėjimą EMKO PLACE, bendrovė su jais sudaro rašytines

sutartis. Aiškios rašytinės sutartys taip pat sudaromos ir su baldų bei kitų interjero aksesuarų gamyboje dalyvaujančiais trečiaisiais asmenimis.

Domeno vardai

EMKO PLACE priklauso emko-place.com, emko-place.it ir emko.lt domeno vardai, pastarieji du nukreipiantys į svetainę, patalpintą su pagrindiniu - emko-place.com domenu, o taip pat emko-place.de bei emko-place.fr domenai, naudojami svetainėms, skirtoms Vokietijos ir Prancūzijos rinkoms.

Veiklos pradžioje bendrovė naudojo kitą domeno vardą - emko-online.lt, tačiau pradėjusi naudoti prekių ženklą „EMKO PLACE“, minėtos domeno registracijos nusprendė netęsti. Įdomu, jog šį domeną greitai nupirko tretysis asmuo ir jį naudoja prekių iš Kinijos elektroninei parduotuvei. EMKO PLACE savo svetainėje informuoja lankytojus apie tai, kad minėta elektroninė parduotuvė nėra susijusi su EMKO PLACE, tačiau iš esmės dėl to neigiamų pasekmių nepatiria.

Intelektinės nuosavybės ekspertai

EMKO PLACE, saugodama savo intelektinę nuosavybę, nesusiduria su sunkumais, kadangi šią sritį prižiūri išorinis patentinis patikėtinis, su kuriuo bendrovė sieja ilgalaikiai santykiai.

Pastabos ir šaltiniai

- 1 Nacionalinių intelektinės nuosavybės tarnybų kontaktinius duomenis galima rasti [PINO svetainėje](#).
- 2 1883 m. [Paryžiaus konvencija](#), kurią administruoja PINO, buvo pirmasis svarbus tarptautinis susitarimas dėl pramoninės nuosavybės teisių, įskaitant patentus, apsaugos.
- 3 PCT yra tarptautinė sutartis, kurią [pasirašė daugiau kaip 150 susitariančiųjų valstybių](#).
- 4 Yra išimčių. Pavyzdžiui, Europos patentų tarnyba ir Korėjos intelektinės nuosavybės tarnyba leidžia 31 mėn.
- 5 PCT šalių-narių sąrašas pateikiamas [PINO svetainėje](#).
- 6 Mokesčiams gali būti taikomos įvairios nuolaidos. Žr. [PINO svetainėje DUK](#) „Ar pagal PCT galima sumažinti mokesčius?“.
- 7 Informaciją apie EPK ir Bendro galiojimo patento sistemoje dalyvaujančias šalis galima rasti [EPT svetainėje](#).
- 8 Madrido sistemos valstybių-narių sąrašą galima rasti [PINO svetainėje](#).
- 9 PINO Hagos sistemos valstybių-narių sąrašą galima rasti [PINO svetainėje](#).
- 10 Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos – [PINO svetainėje](#). Tekstas [lietuvių kalba](#). Berno konvencijos susitariančių šalių sąrašą galima rasti [PINO svetainėje](#).

Kiti strateginiai intelektinės nuosavybės naudojimo būdai

Kai pradedančioji įmonė įgyja vieną ar daugiau intelektinės nuosavybės teisių, ji įgyja turtą, kurį gali strategiškai panaudoti savo versle. Tai ji gali padaryti tiesiogiai integruodama intelektinę nuosavybę į savo gaminių gamybą, paslaugų kūrimą, jų rinkodarą ir taip sustiprinti šių gaminių ar paslaugų konkurencingumą. Ji taip pat gali naudoti intelektinę nuosavybę papildomiems pajamų srautams sukurti, finansavimui užtikrinti, partneriams ir darbuotojams pritraukti bei įmonės vertei padidinti. Toliau aptariame šias galimybes.

Licencijavimas

Startuolis gali ne tik naudoti intelektinę nuosavybę savo pagrindinėje veikloje, bet ir gauti iš jos naudos, suteikdamas teisę ja naudotis kitiems asmenims. Intelektinė nuosavybė yra nematerialusis turtas, kurio privalumas tas, kad, kitaip nei materialaus ar fizinio turto, jo apimtį galima keisti. Tai turtas, kurį vienu metu gali naudoti daug naudotojų, nekeisdami jo pobūdžio ar kokybės.

Leidimas kitam asmeniui naudotis intelektine nuosavybe, išlaikant pagrindines teises, vadinamas licencijavimu. Tai yra sutartis (apsikeitimas pažadais), kai viena šalis (licenciaras arba licencijos davėjas) sutinka leisti kitai šaliai (licenciatui arba licencijos gavėjui) naudotis licenciarui priklausančia intelektine nuosavybe mainais už tam tikrą vertę, paprastai už periodinius mokėjimus (licencinį mokestį)¹.

Šis mechanizmas leidžia startuoliui, turinčiam intelektinės nuosavybės teises, sukurti papildomus pajamų srautus licencijuojant dalį savo intelektinės nuosavybės trečiuosius šalims (žr. 5 pav.). Licencijų gavėjai gali veikti toje pačioje geografinėje teritorijoje, kaip ir startuolis, arba kitose teritorijose, kuriose suteiktos teisės į intelektinę nuosavybę nepakenks startuolio gebėjimui konkuruoti. Pradedančiajai įmonei netgi gali būti naudinga licencijuoti savo technologiją tiesioginiams konkurentams, apribojant naudojimo sritį arba taikant kryžminės licencijos schemą, pagal kurią pradedančioji įmonė gali gauti prieigą ir prie savo konkurento intelektinės nuosavybės portfelio.

5 pav. Supaprastinta intelektinės nuosavybės portfelio klasifikacija

Šioje supaprastintoje įmonės intelektinės nuosavybės portfelio schemoje:

1. Kritiškai svarbu įmonei: nelicencijuokite.

2. Kritiškai svarbu, bet naudinga visuomenei: licencijuokite.

3. Nėra kritiškai svarbu: licencijuokite.

4. Nesvarbu: perleiskite arba licencijuokite.

1 grupėje yra pagrindinė ir strateginė įmonės intelektinė nuosavybė, kurios ji neturėtų licencijuoti, išskyrus licencijavimą partneriams, pavyzdžiui, pardavėjams ar tiekėjams.

2, 3 ir 4 grupėse esanti intelektinė nuosavybė yra skirta licencijavimui.

2 grupėje yra pagrindinė ir strateginė įmonės intelektinė nuosavybė, tačiau tokia, kurią įmonė nusprendžia licencijuoti dėl visuomenės gerovės (pavyzdžiui, dėl to, kad ji gelbsti gyvybes).

3 grupėje yra intelektinė nuosavybė, kuri nėra itin svarbi įmonei ir ji gali nuspręsti tokia intelektinę nuosavybę licencijuoti.

4 grupėje yra intelektinė nuosavybė, kuri įmonei neturi jokios vertės. Šios kategorijos intelektinės nuosavybės išlaikymas reikš sąnaudas. Todėl įmonė turėtų siekti tokį turtą licencijuoti arba perleisti. Jei per tam tikrą laiką šis turtas nebus komercializuotas, turėtų būti leista su juo susijusioms intelektinės nuosavybės teisėms pasibaigti.

Dauguma įmonių, kurios daug dėmesio skiria intelektinei nuosavybei, struktūrizuoja savo intelektinės nuosavybės portfelį taip, kad atskirtų intelektinę nuosavybę, kurią norėtų licencijuoti, nuo intelektinės nuosavybės, kurią laiko strategine ir dėl to nelicencijuoja.

Intelektinės nuosavybės licencijų struktūra gali būti įvairi. Pavyzdžiui, intelektinė nuosavybė gali būti licencijuojama vienai šaliai pagal vadinamąją išimtinę licenciją. Dažnai suteikdami išimtinę licencijas teisių turėtojai pasilieka tam tikras teises ir sau, pvz., galimybę įtraukti intelektinę nuosavybę į savo gaminius ar paslaugas.

Kita vertus, tas pats intelektinės nuosavybės objektas gali būti licencijuojamas keliems asmenims, suteikiant neišimtinę teises. Sutartys gali būti sudarytos taip, kad licencijos gavėjui būtų suteikta teisė suteikti savo teises ir kitiems asmenims – tai vadinama sublicencijavimu. Taip pat įprasta apriboti licencijas tam tikromis teritorijomis ar veiklos rūšimis.

Licencinės sutartys yra lankstūs susitarimai, kuriuos galima pritaikyti prie šalių poreikių. Vis dėlto, parengti patikimą licencinę sutartį dažnai būna sudėtinga. Tokiais atvejais reikėtų kreiptis į profesionalus. Nors licencinės sutartys gali būti labai skirtingos, galima išskirti bendrus joms svarbius klausimus:

- Lietuvoje ir daugelyje jurisdikcijų licencinės sutartys turi būti rašytinės formos.
- Kai kuriose šalyse licencinės sutartys turi būti registruojamos nacionalinėje intelektinės nuosavybės tarnyboje. Lietuvos prekių ženklų, dizaino ar patento licencinę sutartį galima įre-

gistruoti Valstybiniame patentų biure, ES prekių ženklo ar dizaino licencinę sutartį – ESINT. Lietuvoje ir ES registracija nėra privaloma ir prekių ženklo, dizaino ar patento licencinė sutartis jos šalims galioja nepriklausomai nuo įregistravimo, tačiau tretiesiems asmenims tokia licencinė sutartis galios tik jeigu bus įregistruota.

- Licencinių sutarčių esminės sąlygos – suteikiamos teisės ir licencinis mokestis². Aptariant suteikiamas teises, apibrėžiama, kokios intelektinės nuosavybės teisės suteikiamos ir kokie apribojimai gali būti taikomi. Aptariant licencinį mokestį, nustatoma, kokį atlygį gauna licencijos davėjas mainais už licencijos suteikimą. Atkreipkite dėmesį, kad įstatymai gali numatyti ir kitas būtinąsias licencinės sutarties sąlygas. Dėl tokių būtinųjų sąlygų šalys turi susitarti tam, kad licencinė sutartis būtų galiojanti.
- Licencija negali būti suteikiama ilgiam laikotarpiui nei galioja pati intelektinės nuosavybės teisė, kurios licencija suteikiama³.
- Jei licencinė sutartis apima kelias jurisdikcijas, šios jurisdikcijos turi būti išskirtos, aptariant licencija suteikiamas teises, arba joms gali būti sudaryti atskiri susitarimai. Žinoma, kad visos intelektinės nuosavybės teisės, kurios yra licencinės sutarties objektas, jau turi būti įgytos atitinkamose šalyse.
- Kai licencijuojamas prekių ženklas, licencijos davėjas turėtų nustatyti aiškias taisykles teisingam licencijuojamo prekių ženklo naudojimui ir prekės ar paslaugos, kuriai žymėti skirtas licencijuojamas prekių ženklas, kokybei, kad ji atitiktų vartotojų lūkesčius, susijusius su tuo prekių ženklu pažymėtomis prekėmis ar paslaugomis.

- Kai licencijos gavėjas turi suteikti trečiosioms šalims teises į licencijos davėjo intelektinę nuosavybę, licencijos gavėjas licencinėje sutartyje turi turėti sublicencijavimo teisę, pagal kurią licencijos gavėjas tampa sublicencijos davėju sublicencijos gavėjui.

Reikia pažymėti, kad kai kurios šalių tarpusavio prievolės išlieka ir po sutarties pabaigos. Teisės, kurios išlieka, priklauso nuo licencijuojamo objekto ir sutarties turinio. Tačiau gerai parengtoje sutartyje turėtų būti po sutarties pabaigos išliekančios galioti nuostatos, kurios leis licencijos davėjui išieškoti mokėtiną licencinį mokestį, leis licencijos gavėjui parduoti licencijuotų prekių ženklų žymimas prekes, kurias vis dar turės atsargose, numatys abipusius konfidencialumo išpareigojimus, numatys teisę po sutarties pabaigos atlikti ribotą auditą ir t. t.

Kai intelektinė nuosavybė priklauso bendrai keliems asmenims, galimybė ją licencijuoti gali priklausyti nuo jurisdikcijos ir nuo šalių susitarimų. Reikėtų atidžiai įvertinti, ar vienas teisių turėtojas turi teisę vienašališkai suteikti licencijas kitiems. Pagal Lietuvos įstatymus licenciją suteikti gali tik visi bendraturčiai kartu. Panašiai yra ir kitose jurisdikcijose. Daugeliu atvejų bendraturčiai turi pranešti kitiems bendraturčiams arba gauti jų leidimą. Dažnai bendraturčių sudaryti susitarimai gali riboti licencijų suteikimą bendraturčio konkurentams arba numatyti kitokius ribojimus.

Jei licencijų suteikimas sudaro įmonės verslo modelio pagrindą ir esminis jos pajamų šaltinis yra licencijų gavėjai, įmonė gali nepardavinėti prekių ar paslaugų, o suteikti licencijas. Licencijavimu pagrįstų verslo modelių pavyzdžiai – „Bluetooth“

arba „Dolby“. Dolby licencijuoja savo technologijas originalios įrangos gamintojams (OEM), kad šie jas įdiegtų į vartotojams skirtus pramogų produktus. Šiame vadove taip pat aptartas UAB „Millo appliances“ atvejis⁴. UAB „Millo Appliances“ pati neužsiimdama savo produktų gamyba ar distribucija, o šiems veiksams pritraukdama didesnius pajėgumus turintį partnerį, suteikdama jam licenciją, suteikiančią teisę gaminti Millo produktus bei juos platinti atskirose teritorijose ar pasauliniu mastu.

Tas pats pasakytina ir apie startuolius, kurie uždirba pinigų iš autorių teisių, licencijuodami programinę įrangą trečiosioms šalims. Priklausomai nuo verslo modelio, intelektinės nuosavybės ir sektoriaus, startuolis, kurio verslas yra licencijų suteikimas, gali būti didelės apimties (angl. high volume) (per dieną sudarantis kelias palyginti nedidelės vertės licencijas) arba mažos apimties (angl. low volume) (sudarantis vieną didelės vertės licenciją per metus). Todėl, atsižvelgiant į įmonės profilį, jai reikės nustatyti tinkamus licencijavimo procesus, skirtus verslo plėtrai, deryboms ir pinigų srautų valdymui, taip pat pasirengti tinkamas licencijavimo strategijas ir standartinės sutartis.

Pradedančiajai įmonei taip pat gali reikėti naudoti kitam asmeniui priklausančią intelektinę nuosavybę. Pavyzdžiui, galėtų būti tokios situacijos:

- Universitetui priklauso intelektinė nuosavybė. Jis įsteigia startuolį (atžalinę įmonę), kuris plėtoja ir parduoda tą intelektinę nuosavybę. Idealiu atveju intelektinė nuosavybė priklausytų startuoliui, tačiau universitetas nenori arba negali jos perleisti. Todėl startuolis turi gauti licenciją.

- Atlikus veiklos laisvės (angl. Freedom to Operate, FTO)⁵ įvertinimą, paaiškėja, kad įmonė turi naudoti trečiosios šalies intelektinę nuosavybę, kad galėtų kurti ir komercializuoti savo prekes ar paslaugas. Tokią teisę galima įgyti gaudant licenciją. Tariantis dėl licencijos, reikėtų atsižvelgti į tai, kokie bus įmonės poreikiai jai augant arba galimai ją parduodant kitam subjektui. Jei iš anksto nebus atsižvelgta į nenumatytus atvejus, įmonei gali tekti iš naujo derėtis dėl licencijos sąlygų, o tai gali būti brangu arba neįmanoma.

Teisių perdavimas

Intelektinės nuosavybės teisių perdavimas (perleidimas) skiriasi nuo licencijos suteikimo. Perleidėjas perduoda teises į intelektinės nuosavybės objektą teisių perėmėjui, paprastai už tam tikrą kainą (kartais teisės gali būti perduodamos už nominalų atlygį, tačiau būtina įvertinti mokesčius aspektus). Įvykdžius teisių perleidimą, perėmėjui priklauso visos perleistos intelektinės nuosavybės teisės.

Skirtingose šalyse ir priklausomai nuo intelektinės nuosavybės teisių rūšies, perleidimo procesui gali būti taikomos skir-

tingos taisyklės, ir gali reikėti perleidimą įregistruoti registre, kad jis įsigaliotų arba kad jį būtų galima panaudoti prieš trečiuosius asmenis. Pavyzdžiui, Lietuvoje prekių ženklų perleidimas kitam asmeniui įsigalioja nuo įregistravimo Valstybinio patentų biuro tvarkomame prekių ženklų registre momento. Jei perleidžiamos keliuose jurisdikcijose esančios intelektinės nuosavybės teisės, šalys turi nepamiršti, kad intelektinės nuosavybės teisės yra teritorinės ir kad toks perleidimas turi atitikti kiekvienoje iš atitinkamų jurisdikcijų taikomus reikalavimus. Reikėtų pažymėti, kad galimas mišrus variantas – perleidimas ir licencijavimas. Pavyzdžiui, išsivaizduokite technologiją, kuriai taikomi du atskiri patentai dviejose skirtingose šalyse. Pradedančioji įmonė gali įsigyti patentą A šalyje perleidimo būdu, o patentą B šalyje naudoti pagal licencinę sutartį.

Taip pat reikia atskirti intelektinės nuosavybės teisių ir paties objekto, kuris saugomas tokiomis teisėmis, perleidimą. Pavyzdžiui, įsigijęs paveikslą ar knygą, pirkėjas automatiškai neįgyja autoriaus teisių į juos. Atitinkamai ir intelektinės nuosavybės teisių perleidimas gali nebūtinai sutapti su nuosavybės teisių į gaminį perleidimu.

MILLO

millo

Steigėjai:

Adomas Trakšelis
Aivaras Bakanas

Vadovas:

Adomas Trakšelis

Pagrindinė intelektinė nuosavybė:

Patentai: Europos patentas ir patentai kitose 5 valstybėse

Prekių ženklai: 2 žymenys, registruoti kaip 9 prekių ženklai

Dizainas: 2 registruoti dizainai

Domeno vardas

Know-how

Apie Millo appliances

UAB Millo appliances (toliau – Millo) komanda kuria millo air – nešiojamąjį, belaidį, išmanųjį ir tylų trintuvą (blender) su magnetine oro pavara (angl., Magnetic Air Drive, MAD). Trintuvą susideda iš belaidės millo air bazės ir trintuvo indo, kuris naudojamas tiek ingredientų trynimui, tiek kaip gertuvė. Gaminys kuriamas ir vystomas, ieškant inovatyvių mechanikos ir elektronikos inžinerijos sprendimų, patogaus ir patrauklaus dizaino bei siekiant užtikrinti tvarumą trintuvo sudėtyje, jo gamybos ir pristatymo linijoje. Millo komandos

vizija – ta pati magnetinė pavara naudojama įvairių rūšių virtuvės prietaisams, kurie taptų tos pačios millo air bazės priedais ir taip gerokai sumažintų skirtingų virtuvės prietaisų poreikį.

2020 m. sukurta magnetinė oro pavara (angl., Magnetic Air Drive, MAD) ir 2022 m. išvystytas millo air dizainas pradėjo antrąjį Millo produkto vystymo etapą. Idėja, kad trintuvą būtų galima sukurti magnetu ir taip užtikrinti, kad jis veiktų tyliai, Adomui kilo dar 2016 metais. Tuomet Millo gavo pirmąją verslo angelų investiciją, o 2017 m. buvo sėkmingai surengta „Kickstarter“ finansavimo kampanija. 2018-2019 m. gautos dvi rizikos kapitalo, verslo angelų ir Koinvesticinio fondo (Coinvest Capital) investicijos leido Millo pradėti bandomąjį pirmojo trintuvo modelio gamybą. Dar pirmojo trintuvo modelio kūrimo etape Millo užsitikrino pagrindinę intelektinės nuosavybės apsaugą (pateikė paraišką patentams ir dizainui), kai kurios iš jų aktualios ir naujausiam produkto modeliui.

Strategija

Šiuo metu Millo iš esmės atlieka savo kuriamų produktų išradėjo ir vystytojo vaidmenį, pati tiesiogiai neužiimdama jų gamyba ar distribucija, o šiems veiksmams pritraukdama didesnius pajėgumus turintį partnerį. Priklausomai nuo tokio partnerio stiprumo ir apimamos teritorijos, Millo derasi tiek dėl išimtinių, tiek dėl neišimtinių licencijų, suteikiančių teisę gaminti jos produktus bei juos platinti atskirose teritorijose ar pasauliniu mastu. Bendrovės įkūrėjai teigia, kad produkto licencijavimas gali būti naudojamas kaip finansavimo šaltinis, kai suteiktas partneriui licenciją tam tikros rinkos atžvilgiu, iš gaunamo licencinio mokesčio

kūrėjas įgyja galimybę toliau plėtoti produktą bei jo pardavimo kryptis.

Kokia licencijavimo strategija bebūtų pasirinkta, Millo įsitikino, kad patentai yra svarbiausia intelektinė nuosavybė ir svirtas, lemiantis, ar potencialus investuotojas ar licencijavimo partneris norės bendradarbiauti. Tam tikrą reikšmę potencialiems investuotojams bei partneriams taip pat turi saugomi prekių ženklai ir turima know how.

Patentai

2016 metais Millo pateikė pirmąjį patento paraišką Lietuvoje, o šios pirminės nacionalinės paraiškos pagrindu 2017 metais pateikė PCT (Patentinės kooperacijos sutarties, angl. Patent Cooperation Treaty) paraišką dėl Europos patento bei patentų kitose teritorijose - Amerikoje, Kanadoje, Kinijoje, Rusijoje (paraiška buvo teikta ir Japonijai bei Pietų Korėjai, tačiau vėliau patentavimo šiose šalyse procesas sustabdytas). Papildomai, Australijoje Millo įsiregistravo naudingąjį modelį (angl., utility model).

Nepaisant to, kad Millo belaidis trintuvas keitėsi, naujas modelis vis dar naudoja patentuotą magnetinės oro pavaros technologiją, todėl patentų paraiškose pateiktas platesnis išradimo aprašymas saugo ir naują produkto modelį. Patentavusi magnetinės oro pavaros technologiją, Millo užsitikrino, kad išradimas bei atitinkamai teisinė jo apsauga galios net ir keičiant produktą.

Prekių ženklai

Bendrovė saugo du žymenis, kaip prekių ženklus, - Millo ir MAD. Žymuo Millo, kaip žodinis prekių ženklas, yra registruotas Lietuvoje, ES, Jungtinėje Karalystėje, JAV, Australijoje, Kinijoje ir Rusijoje. Grafinis prekių ženklas MAD registruotas ES ir Jungtinėje Karalystėje. Bendrovės steigėjų manymu, siekiant pritraukti investiciją ar pirkėją, ar

sudaryti strateginį susitarimą dėl produkto licencijavimo, prekių ženklo apsauga ES ir JAV yra pakankama, nes tai yra tai, ko potencialus investuotojas, pirkėjas ar partneris paprastai tikisi.

Dizainas

Millo yra įregistravusi pirmojo trintuvo modelio dizainą ES ir JAV. Tačiau, pakeitus produkto išvaizdą, esama dizaino apsauga tapo neaktuali. Bendrovės atstovai taip pat pastebi, kad Millo atveju potencialūs investuotojai, verslo pirkėjai ar licencijavimo partneriai registruotų dizainu domisi kur kas mažiau nei išradimų patentavimu ar prekių ženklų registracija.

Domeno vardai

Bendrovė įsiregistravusi ir savo veikloje naudoja domeno vardą getmillo.com ir sako, kad jai netrukdo kito asmens registruotas ir naudojamas domeno vardas millo.com (naudojamas su Millo produktais nesusijusiai veiklai). Pasak Millo įkūrėjų, tai, jog bendrovė ir jos produktai yra lengvai atrandami internete, visų pirma lemia gerai sutvarkytas svetainės optimizavimas paieškos sistemoms (angl., SEO arba search engine optimization), o taip pat tai, jog bendrovės svetainė paprastai pasiekiamą iš kituose šaltiniuose (YouTube, nuomonės formuotojų skelbiamoje informacijoje, reklamose ir pan.) naudojamų nuorodų.

Iššūkiai ir intelektinės nuosavybės ekspertai

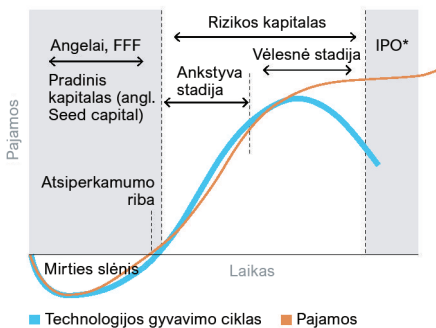
Millo, saugodama savo intelektinę nuosavybę, nesusidūrė su didesniais sunkumais, o kaip didžiausią iššūkį įvardina tai, kad išradimo apsauga įvairiose teritorijose reikalauja kantrybės – dažnai skirtingų nacionalinių intelektinės nuosavybės tarnybų prašymu tenka atlikti pakeitimus, tikslinimus, rengti papildomus dokumentus. Intelektinės nuosavybės registravimui Millo pastelkia Lietuvos patentinius patikėtinius.

Galimybė gauti finansavimą

Kol startuolis uždirbs pakankamai lėšų savo veiklos vykdymui, jam reikalingas finansavimas. Kiekviena naujai įsteigta įmonė turi išleisti pinigus, kad galėtų juos uždirbti. Tai liūdnei pagarsėjęs „mirties slėnis“, kurį pradedančioji įmonė turi įveikti. Kadangi mažai tikėtina, kad pradėjęs veiklą startuolis gaus pakankamai pajamų, jis turi turėti pakankamai kapitalo, kad galėtų padengti savo veiklos sąnaudas, kol taps savarankiškas. Kai kuriais atvejais įmonės steigėjai finansuoja jos pradžią.

Tačiau daugumai jų reikia lėšų, dažnai didelių sumų. Daugelis pradedančiųjų įmonių savo veiklos pradžioje arba augimo metu ieško įvairių finansavimo šaltinių. Potencialiems finansuotojams paprastai reikia įsitikinti, kad startuolis ėmėsi tinkamų priemonių intelektinės nuosavybės aplinkai įvertinti ir savo intelektinei nuosavybei apsaugoti. Tai kurie galimi finansavimo šaltiniai aptarti toliau, o finansavimo etapai pavaizduoti 6 paveiksle.

6 pav. Finansavimo etapai

* IPO – angl. Initial Public Offering, (akcijų) pirminis viešas siūlymas

Ši bendra finansavimo šaltinių diagrama atspindi ekosistemas, kurios įprastai investuoja

į startuolius. Praktikoje finansavimo sąlygos įvairiose šalyse gali skirtis.

Atkreipkite dėmesį, kad finansavimas iki pajamų gavimo (nors ir įveikiant mirties slėnį) paprastai gaunamas iš „draugų, šeimos narių ir kvailių“ (angl. friends, family and fools, FFF), verslo angelų investuotojų ir, galbūt, valstybės dotacijų. Šiame etape taip pat gali būti renkamasis su-telktinis finansavimas (angl. crowdfunding)⁶.

Dauguma rizikos kapitalo (angl. venture capital, VC) investuotojų mieliau investuoja į įmones, kurios jau turi teigiamą pinigų srautą (uždirba daugiau pajamų nei išleidžia). Kai kurie ankstyvojo etapo rizikos kapitalo fondai, paprastai aukštųjų technologijų srityse, investuoja dar iki pajamų gavimo.

Paprastai pradedančioji įmonė pereina kelis lėšų pritraukimo etapus, pradedant verslo angelų investicijomis ir baigiant rizikos kapitalo finansavimu. Kiekviename etape investuojama suma bus gerokai didesnė nei ankstesniame.

Reikėtų pažymėti, kad ankstyvaisiais etapais pajamų kreivė (oranžinė) beveik atitinka technologijos gyvavimo ciklo kreivę (mėlyna). Pagrindinė mintis yra ta, kad jei startuolis toliau nekuria naujovių, o remiasi iš pradžių sukurta technologija, jo pajamos greičiausiai mažės, technologijai senstant.

Valstybės finansavimas

Tikėtina, kad tradiciniai investuotojai nesuteiks finansavimo technologijoms, kurios priskiriamos TPL4 arba žemesniam lygiui⁷, nes jos susijusios su didele technologine ir verslo rizika. Be to, gali dar nebūti įsteigtas juridinis asmuo, kuris galėtų gauti finansavimą. Technologija paprastai yra kuriama, dažnai didesnėje institucijoje, pavyzdžiui, universitete. Šiame etape finansavimas, reikalingas TPL padidinti, paprastai gaunamas

iš universiteto mokslinių tyrimų biudžeto arba iš valstybės.

Šiai bendrai taisyklei yra išimčių. Kai kurios valstybės verslumui skatinti yra sukūrusios nedidelių dotacijų mechanizmus, pagal kuriuos teikiamos dotacijos arba ilgalaiškės paskolos, kad pradedančiosios įmonės galėtų savarankiškai plėtoti ir pasitvirtinti savo technologijas arba verslo modelius. Pasitaiko, kad „verslo angelas“ (angl. angel investor) yra pasirengęs skirti nedidelę sumą mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtos (MTEP) etapui finansuoti.

Tikėtina, kad oficialiose mokslinių tyrimų dotacijose bus nustatytos sąlygos dėl teisių į intelektinę nuosavybę, kuri sukuriama skiriant finansavimą („naujoji intelektinė nuosavybė“, angl. foreground IP), ir jos naudojimo. Todėl valstybės institucija arba universitetas, kuriame atliekami moksliniai tyrimai, gali būti įpareigotas turėti teises į intelektinę nuosavybę, o tai gali sumažinti verslininko galimybes laisvai ja naudotis pradedančiojoje įmonėje. Jei buvo naudojami universiteto išteklių (laboratorijos, medžiagos, žmogiškieji išteklių) arba jei verslininkas su universitetu buvo sudaręs darbo sutartį, universitetas arba šalis, finansavusios mokslinius tyrimus, gali turėti visišką arba dalines teises į sukurtą intelektinę nuosavybę. Tai priklauso nuo vietos įstatymų ir universiteto politikos⁸. Todėl verslas turėtų įvertinti vietos įstatymus ir universiteto intelektinės nuosavybės politiką.

Bendradarbiavimo projektų, konsorcių ir tarptautinių mokslinių tyrimų programų finansavimas gali būti atliekamas panašiais būdais, kurie taip pat riboja sukuriamos naujos intelektinės nuosavybės naudojimą ir paskirstymą. Be to, projekte gali būti rei-

kalaujama, kad projekto partneriai suteiktų kitiems projekto partneriams savo intelektinę nuosavybę („pirminę intelektinę nuosavybę“, angl. background IP). Jei pagal startuolio verslo modelį reikia naudotis nauja intelektine nuosavybe, kuri gali priklausyti nuo trečiosios šalies pirminės intelektinės nuosavybės, verslininkui gali tekti vertinti, ar jis turės galimybę veikti, nepažeisdamas trečiosios šalies teisių (atlikti FTO)⁹.

Startuoliai taip pat gali pasinaudoti kitomis valstybinėmis programomis, skirtomis naujovių diegimui remti. Pavyzdžiui, kai kurios mokesčių sistemos leidžia bendrovėms atskaityti MTEP išlaidas mokesčių deklaracijose, taip sumažinant mokėtinus mokesčius. Pagal kitas schemas, pavyzdžiui, „Patent Box“, bendrovėms suteikiama mokesčių lengvata pajamoms, gautoms iš intelektinės nuosavybės teisių.

Lietuvoje pradedantis verslas gali pasinaudoti ES investicinėmis priemonėmis, nacionalinės plėtos įstaigos „Investicijų ir verslo garantijos“ (INVEGA), taip pat savivaldybių finansavimu. Daugiau informacijos apie šias galimybes gali suteikti Inovacijų agentūra¹⁰. Lietuvoje taip pat įmonėms, patiriančioms sąnaudas dėl mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtos (MTEP) gali būti taikomos pelno mokesčio lengvatos¹¹ („Patent box“ analogas).

Draugai, šeima ir kvailiai (angl. friends, family and fools, FFF)

Bet kuriuo etapu pradedančiosios įmonės gali gauti neinstitucinį finansavimą iš draugų ar šeimos narių. Dažnai tokios lėšos yra suteikiamos kaip paskolos, jos paprastai yra nedidelės, dėl jų paprastai nesudaroma oficiali sutartis ir jos gali būti neįtraukiamos į startuolio apskaitą. Jei startuolis priima FFF lėšas, jis turėtų pasirūpinti jų įtrauki-

mu į buhalterinę ir mokestinę apskaitą, kad ateityje išvengtų galimų neigiamų teisinių ar mokestinių pasekmių.

Jei startuolio veiklos pradžia ir ankstyvieji etapai finansuojami savo lėšomis, gali kilti intelektinės nuosavybės teisių klausimas, jei yra daugiau nei vienas steigėjas. Partneriai turėtų kuo anksčiau išspręsti intelektinės nuosavybės pasiskirstymo klausimą. Paprastai tai daroma sudarant akcininkų susitarimą (angl. Shareholders Agreement, SHA). Pavyzdžiui, vienas iš įkūrėjų gali finansuoti startuolį, o kitas įnešti intelektinę nuosavybę arba techninių žinių, kurios padės sukurti naują intelektinę nuosavybę. Nepriklausomai nuo to, ar verslo steigėjas yra vienas ar keli asmenys, steigėjų sukuriamos intelektinės nuosavybės teisių perleidimas įmonei turi būti užtikrintas. Gera praktika yra perduoti visas atitinkamas intelektinės nuosavybės teises įmonei ir visas naujas paraiškas dėl apsaugos teikti per įmonę, o ne asmeniškai steigėjams.

Verslo angelai

„Verslo angelai“ – tai asmenys, investuojantys savo pinigus, kitaip nei rizikos kapitalo fondai, kurie valdo trečiųjų asmenų – investuotojų lėšas¹². Verslo angelai paprastai investuoja į tas sritis, kuriose turi profesinės patirties arba kuriomis domisi. Palyginti su rizikos kapitalo fondais, jie paprastai investuoja mažesnes sumas, tačiau paprastai tai daro ankstyvesniame etape. Geri verslo angelai ne tik suteikia kapitalą, bet ir dalijasi savo patirtimi, remia pradedančiųjų įmonių produktų ir verslo plėtrą, o vėliau – lėšų pritraukimą ir valdymą. Kaip ir rizikos kapitalo fondai, verslo angelai už savo investicijas paprastai gauna dalį įmonės kapitalo. Todėl jie įgyja teises į įmones, kurias finansuoja, tačiau nebūtinai į įmonių ar jų pačių sukurtą intelektinę nuosavybę. Verslo

angelai retai prašo suteikti teises į pagrindinę intelektinę nuosavybę. Jei toks prašymas pateikiamas, verslininkas turėtų įvertinti jį labai atsargiai. Priešingai, kai teisės priklausyto tokiam subjektui kaip universitetui arba fiziniam asmeniui, investuotojai paprastai prašo, kad intelektinės nuosavybės teisės būtų perleistos įmonei, į kurią jie ir investuoja.

Rizikos kapitalo fondai

Rizikos kapitalo fondai yra daug labiau institucionalizuoti nei verslo angelai¹³. Jie paprastai valdo lėšas, kurias sutelkė kiti investuotojai, pasitirintys fiziniai asmenys arba fondų fondai. Rizikos kapitalo fondo investuotojai paprastai vadinami ribotos atsakomybės partneriais. Dauguma rizikos kapitalo fondų yra orientuoti į tam tikrą investavimo sritį ir yra linę investuoti tam tikruose etapuose. Kiekvieno rizikos kapitalo fondo investuojamos sumos (angl. vadinamos „ticket size“) skiriasi. Kadangi rizikos kapitalo fondai yra instituciniai ir turi fiduciarinę pareigą savo nariams, jų atliekamo patikrinimo (angl. due diligence) procedūros ir investiciniai sprendimai trunka ilgiau nei verslo angelų.

Kai verslininkai kreipiasi į rizikos kapitalo fondą, jie turėtų įsitikinti, jog startuolio veiklos kryptis ir jo prašomos sumos atitinka fondo investavimo kriterijus. Mažai tikėtina, kad 500 000 eurų investicijos siekianti mobiliosios programėlės kūrėja gaus investicijas iš gyvybės mokslų rizikos kapitalo fondo, kuris niekada neinvestuoja mažiau nei 2 mln. eurų.

Akivaizdu, kad verslininkai turi ieškoti pradinio kapitalo, jei jų projektai dar neduoda pajamų. Tačiau ir teigiamą pinigų srautą turinti pradedančioji įmonė taip pat gali norėti pritraukti investicinių lėšų

(tai reiškia, perleisti dalį įmonės nuosavo kapitalo), pavyzdžiui, norėdama paspartinti savo augimą, pateikti į naujas rinkas arba pateikti rinkai naujus produktus. Pagrindinė priežastis – didinti naujos įmonės vertę. Paprastai steigėjų dalis gerokai sumažėja, kai startuolis pereina per kelis finansavimo etapus (raundus). Pagrindinė prielaida yra ta, kad, kai įmonės vertė didėja, didėja ir kiekvienos jos akcijos vertė. Jei įmonė veikia gerai ir jos bendra vertė didėja, mažesnė akcijų dalis bus verta daugiau.

Įsivaizduokite, kad steigėjui priklauso 80 proc. 1 mln. eurų vertės startuolio akcijų. Jo turimos nuosavo kapitalo dalies vertė yra 800 000 eurų. Po kelių investavimo etapų (raundų) startuolio vertė išauga iki 500 mln. eurų ir nors steigėjo nuosavo kapitalo dalis dabar sudaro tik 10 proc., jos vertė padidėjo iki 50 mln. eurų.

Startuolio vertės nustatymas

Kaip jau minėta, intelektinė nuosavybė yra turtas, kuris turi savo vertę. Ši vertė palengvina prekybą tuo turtu ir sukuria pagrindą įmonės vertei didinti. Šiuolaikinėje žiniomis grindžiamoje ekonomikoje įmonės nematerialusis turtas sudaro vis didesnę, o materialusis turtas – vis mažesnę jos vertės dalį. Tai ypač pasakytina apie startuolius, kurių daugelis remiasi viena inovacija – vienu nematerialiuoju turtu – ir beveik neturi fizinio turto. Tokių startuolių vertę iš esmės sudaro jų inovacijų vertė ir jų kūrėjų turimos žinios.

Tačiau intelektinės nuosavybės vertinimas yra sudėtingas ir dažnai sunkus¹⁴, o pradedantiesiems verslininkams jis yra ypač sudėtingas, nes jų intelektinė nuosavybė greičiausiai yra ankstyvoje stadijoje, vis

dar tiriama ir plėtojama arba registruojama. Be to, intelektinės nuosavybės vertė nėra pastovi. Laikui bėgant ji kinta dėl daugelio veiksnių, pavyzdžiui, patentavus išradimą, pasitvirtinus technologiją, atsiradus susidomėjusiems licencijavimo partneriams, atsiradus technologijos paklausai ir pan. Panašiai intelektinės nuosavybės vertę gali sumažinti ir atsisakymas išduoti išradimo patentą, teisinis ginčas dėl intelektinės nuosavybės, konkurencingo produkto atsiradimas arba nauja reguliavimo kliūtis.

Nepaisant to, reikėtų nustatyti intelektinės nuosavybės vertę, kiek tai įmanoma. Pirmiausia svarbu nepamiršti, kad intelektinės nuosavybės, kurią komercializuoja pats startuolis, ir intelektinės nuosavybės, kurios licenciją jis suteikia didelei korporacijai, potenciali vertė skirsis. Iš pradžių, dėl su startuoliais susijusios rizikos, paties startuolio komercializuojamos intelektinės nuosavybės vertė bus daug mažesnė nei tos, kurią naudoja didelė įmonė. Tačiau jei startuoliui pavyks įveikti plėtros etapus ir jo verslo modelis pasitvirtins, jo intelektinės nuosavybės vertė padidės ir gali pasiekti daug didesnę piniginę vertę nei būtų galima pasiekti licencijavimo būdu.

Atsižvelgiant į tai, ankstyvosios stadijos intelektinės nuosavybės vertinimas yra nadingas keliais tikslais, įskaitant:

- Šalies, įnešančios intelektinę nuosavybę į startuolį, nuosavo kapitalo dalies nustatymas (lyginant su šalies, įnešančios kapitalą). Pavyzdžiui, įsivaizduokite, kad patento paraiška vertinama 100 000 eurų, o kita šalis nori investuoti į startuolį tokią pačią sumą. Tokiu atveju partneriams priklausys po 50 proc. startuolio nuosavo kapitalo,

1 lentelė. Intelektinės nuosavybės vertinimo priežastys

Tipas	Vertinimo priežastys
Sandoris	Intelektinės nuosavybės turto licencijavimas; franšizė Intelektinės nuosavybės turto pardavimas arba pirkimas Įmonių susijungimai ir įsigijimai; pardavimai, atskyrimai Jungtinė veikla arba strateginė partnerystė Intelektinės nuosavybės turto dovanojimas
Intelektinės nuosavybės teisių gynimas	Nuostolių apskaičiavimas, kai pažeidžiamos intelektinės nuosavybės teisės
Vidinis naudojimas	Investicijos į mokslinius tyrimus ir plėtrą Vidinis intelektinės nuosavybės turto valdymas Strateginis finansavimas, nuosavo kapitalo ir (arba) kapitalo pritraukimas Santykiai su investuotojais
Kiti tikslai	Finansinė atskaitomybė Bankrotas ir (arba) likvidavimas Mokesčių optimizavimas Intelektinės nuosavybės turto draudimas

Žr. PINO. IP PANORAMA. 11 modulis apie intelektinės nuosavybės vertinimą.

https://www.wipo.int/export/sites/www/sme/en/documents/pdf/ip_panorama_11_learning_points.pdf

jeigu dėl kitų aplinkybių nuosavo kapitalo struktūra nepasikeis.

- Investuotojų pritraukimas. Lėšų siekiantį gauti startuolį reikia įvertinti, kad potencialūs investuotojai galėtų nustatyti, kiek nuosavo kapitalo įsigis už savo investicijas. Įvertinus intelektinę nuosavybę, gali padidėti startuolio vertė, todėl steigėjai galės išlaikyti didesnę dalį nuosavame kapitale už tą pačią finansavimo sumą. Pavyzdžiui, įsivaizduokite, kad investuotojas nori investuoti 100 000 eurų į pradinio etapo startuolį. Jei startuolis bus įvertintas 500 000 eurų, investuotojas gaus 20 proc. nuosavo kapitalo. Tačiau jei steigėjai, remdamiesi intelektinės nuosavybės įvertinimu, tą patį startuolį įvertins 1 milijonu eurų, investuotojas už tą pačią investiciją gaus 10 proc. nuosavo kapitalo, o steigėjai išlaikys didesnę dalį nuosavame kapitale.
- Startuolis gali norėti licencijuoti intelektinės nuosavybės turtą, kuris priklauso trečiajai šaliai, pavyzdžiui, universitetui. Licencijuojamos intelektinės nuosavybės vertė turės įtakos startuolio išlaidoms. Todėl startuolis gali derėtis dėl opciono (licencijuoti intelektinę nuosavybę vėliau), siekti gauti kapitalo iš investuotojų (kad galėtų licencijuoti intelektinę nuosavybę) arba derėtis su intelektinės nuosavybės savininku dėl atidėto licencinio mokesčio mokėjimo schemos (pagal kurią licencinis mokestis bus skaičiuojamas, tačiau startuolis atidės jo mokėjimą paprastai iki tol, kol sukurs teigiamą pinigų srautą).
- Intelektinę nuosavybę taip pat reikės įvertinti, kai ją bus ketinama parduoti, licencijuoti, naudoti kaip užtikrinimo priemonę gaunant paskolą arba siekiant

gauti mokesčių lengvatų, susijusių su komercializuotu intelektinės nuosavybės turtu (šalyse, kuriose taikomos tokios mokesčių lengvatos¹⁵). Bendrovė taip pat gali įvertinti visą savo intelektinės nuosavybės portfelį ir jo vertę įtraukti į apskaitą kaip turtą, kad būtų galima apskaičiuoti bendrovės vertę.

Intelektinei nuosavybei vertinti naudojami keli metodai¹⁶. Toliau aprašomi kai kurie iš dažniausiai naudojamų metodų.

Kaštų metodas

Kaštų metodu intelektinės nuosavybės turto vertė įvertinama nustatant panašaus (arba visiškai tokio paties) intelektinės nuosavybės turto sukūrimo (viduje arba išorėje) sąnaudas. Jis apibendrina tiesiogines išlaidas ir alternatyviasias sąnaudas, taip pat atsižvelgia į nusidėvėjimą. Galutinė intelektinės nuosavybės vertė nustatoma, pavyzdžiui, apskaičiuojant kūrimo išlaidas, koreguojant jas atsižvelgiant į infliaciją, kad būtų nustatyta dabartinė vertė, ir toliau koreguojant, kad būtų kompensuotas senėjimas (angl. obsolescence).

Apskaičiuojant intelektinės nuosavybės senėjimą atsižvelgiama į funkcinis, technologinius ir ekonominius senėjimo aspektus.

Funkcinis senėjimas apskaičiuojamas kaip papildomos veiklos sąnaudos, susijusios su intelektinės nuosavybės naudojimu, palyginti su esamomis alternatyvomis, kurios gali būti modernesnės. Technologinis senėjimas atsiranda tada, kai dėl technologijų raidos intelektinė nuosavybė tampa bevertė. Pavyzdžiui, kompiuterio diskelio (floppy disk) patentai greičiausiai bus bevertė, nes jau yra technologiškai pranašesnių variantų. Ekonominis senėjimas pasireiškia tada, kai intelektinės nuosavybės naudojimas

aukščiausia ir geriausia forma negali užtikrinti tinkamos investicijų grąžos.

Kaštų metodas yra dviejų rūšių. Atkūrimo sąnaudų metodu tiriamos tikslios intelektinės nuosavybės turto kopijos atkūrimo sąnaudos. Pakeitimo sąnaudų metodu tiriamos panašaus intelektinės nuosavybės turto, atliekančio tą pačią funkciją, sukūrimo sąnaudos.

Rinkos metodas

Taikant rinkos metodą intelektinės nuosavybės turtas lyginamas su faktine kaina, sumokėta už panašų intelektinės nuosavybės turtą panašiomis aplinkybėmis. Norint atlikti vertinimą taikant šį metodą, būtina aktyvi rinka ir identiškas intelektinės nuosavybės turtas arba palyginamo ar panašaus intelektinės nuosavybės turto grupė. Jei šis turtas nėra visiškai palyginamas, reikia rasti kintamuosius, kurie leistų kontroliuoti skirtumus.

Vertinimas taikant šį metodą tampa tikslesnis, jei turima informacijos apie perleistų teisių pobūdį ir apimtį, įskaitant išsamią informaciją apie sandorio sąlygas bei aplinkybes (ar tai kryžminė licencija, ar dėl licencijos susitarta sprendžiant ginčą ir t. t.).

Tačiau pagal apibrėžimą intelektinės nuosavybės turtas yra unikalus. Neįmanoma rasti visiškai panašaus arba arti sulyginamo intelektinės nuosavybės turto. Be to, net jei ir pavyktų sėkmingai surasti sandorius, susijusius su labai panašia intelektine nuosavybe, būtų labai sunku gauti tikslią informaciją apie juos, nes tokia informacija paprastai yra konfidenciali.

Pajamų metodas

Pajamų metodu intelektinės nuosavybės objektas vertinamas finansinėmis pajamomis, kurias tikimasi gauti iš intelektinės

nuosavybės objekto, pakoreguotomis pagal esamą vertę. Tai dažniausiai taikomas intelektinės nuosavybės vertinimo metodas.

Norint jį taikyti, reikia numatyti pajamų srautą (arba sutaupytas sąnaudas), kurį sukurs intelektinės nuosavybės objektas per likusį jo naudingo tarnavimo laiką (angl. remainder of its useful life, RUL); įskaityti šias pajamas arba sutaupytas sąnaudas su išlaidomis, tiesiogiai susijusiomis su intelektinės nuosavybės objektu; įvertinti riziką; ir galiausiai pakoreguoti pajamas iki jų esamos vertės, taikant diskonto arba kapitalizacijos normą.

savo išradingumą bei kūrybiškumą, todėl imasi priemonių savo intelektinei nuosavybei valdyti ir taip patraukti didelių įmonių dėmesį. Nors atvirųjų inovacijų modeliai gali suteikti milžiniškų galimybių pradedančiosioms įmonėms, jos turi skirti daug dėmesio intelektinės nuosavybės teisėms ir licencijavimo susitarimams, kurie gali būti būtini dalyvavimui. Bendradarbiauti kviečiančios šalys dažnai reikalauja, kad jų partneriai perleistų intelektinės nuosavybės teises arba suteiktų plačias licencijas. Tai gali būti nesuderinama su startuolio verslo modeliu ar jo interesais.

Partnerių pritraukimas

Gerai valdomas intelektinės nuosavybės portfelis rodo, kad pradedančioji įmonė rimtai žiūri į savo intelektinę nuosavybę, ją vertina ir imasi priemonių jai apsaugoti. Potencialiems partneriams tai suteikia pasitikėjimo. Pagal tai galima numanyti, kad inovacijos bus gerbiamos ir saugomos, o bendra veikla bus saugi.

Bendradarbiavimo ir intelektinės nuosavybės tema pastaruoju metu tapo dar aktualesnė vadinamųjų „atvirųjų inovacijų“ kontekste. Atvirąsias inovacijas praktikuojančios įmonės aktyviai įtraukia išorės partnerius, kad galėtų tobulinti savo produktus, skatindamos idėjas iš išorės. Anksčiau inovacijos paprastai būdavo kuriamos uždaroje aplinkoje, jos būdavo kuriamos organizacijos viduje, o išorės indėlis būdavo menkas.

Šiandien organizacijoms vis dažniau tenka į savo veiklą įtraukti trečiuosius asmenis. Mažos įmonės vis dažniau siekia dalyvauti didesniuose projektuose ir taip parodyti

Pastabos ir šaltiniai

- 1 Žr. International Trade Center ir PINO (2005). Keitimasis verte, derybos dėl technologijų licencijavimo sutarčių - mokymo vadovas (angl. Exchanging Value, Negotiating Technology Licensing Agreements - A Training Manual) https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/licensing/906/wipo_pub_906.pdf; ir PINO (2015). Sėkmingas technologijų licencijavimas (angl. [Successful Technology Licensing](#)).
- 2 Žr. WIPO Green, Licencijavimo kontrolinis sąrašas (angl. [Licensing Check List](#)).
- 3 Tačiau nepamirškite, kad komercinės paslaptys gali išlikti amžinai. Sutartis taip pat gali galioti ilgiau nei joje numatytos intelektinės nuosavybės teisių nuostatos, ypač jei teikiamos paslaugos.
- 4 Žr. toliau šiame vadovo skyriuje.
- 5 Daugiau informacijos apie FTO rasite šio vadovo skyriuje „Rizikos valdymas“.
- 6 Daugiau informacijos apie sutelktinio finansavimo priemones galima rasti [Startup Lithuania svetainėje](#).
- 7 Plačiau apie technologinės parengties lygius žiūrėti šio vadovo Įvade.
- 8 Daugiau informacijos rasite [PINO svetainėje](#).
- 9 Daugiau informacijos apie FTO rasite skyriuje „Rizikos valdymas“.
- 10 Žr. [Inovacijų agentūros svetainę](#).
- 11 Žr. [Valstybinės mokesčių inspekcijos informaciją](#).
- 12 Informacijos apie Lietuvoje veikiančius verslo angelus ir jų organizacijas galima rasti [Startup Lithuania svetainėje](#).
- 13 Lietuvoje veikiančių rizikos kapitalo fondų sąrašas ir informacija [Startup Lithuania svetainėje](#).
- 14 Žr. PINO. [IN PANORAMA. Modulis 11 apie intelektinės nuosavybės vertinimą](#); ir European IPR Helpdesk. Faktų suvestinė – intelektinės nuosavybės vertinimas (angl. [Fact sheet – Intellectual Property Valuation](#)).
- 15 Informacija apie Lietuvoje taikomas pelno mokesčio lengvatas pateikiama [Valstybinės mokesčių inspekcijos interneto svetainėje](#).
- 16 Žr. PINO. [IN PANORAMA. Modulis 11 apie intelektinės nuosavybės vertinimą](#); ir European IPR Helpdesk. Faktų suvestinė – intelektinės nuosavybės vertinimas (angl. [Fact sheet – Intellectual Property Valuation](#)).

Rizikos valdymas

Pradedančiosios įmonės sėkmė priklauso nuo to, ar ji supranta intelektinės nuosavybės sistemos ignoravimo riziką, bei tai, kaip intelektinę nuosavybę panaudoti konkurencingumui didinti. Jei nesugebėsite apsaugoti inovacijų, kurios yra jūsų startuolio pagrindas, užkirsite kelią anksčiau aptartoms verslo plėtros galimybėms. Nesuprasdama, kaip veikia intelektinės nuosavybės sistema, pradedančioji įmonė gali patirti rūpesčių ir nereikalingų išlaidų. Pradedantieji verslininkai turėtų integruoti intelektinės nuosavybės rizikos valdymą į savo bendrą verslo strategiją. Kai kurios svarbesnės rizikos rūšys ir patarimai, kaip jų išvengti, aprašyti toliau.

Aiški turimų teisių apimtis

Laiku įgyti teisinę apsaugą

Kaip aptarta pirmiau, technologijomis grįstas startuolis kuriamas siekiant pateikti rinkai inovatyvų gaminį ar paslaugą, kartais tik vieną gaminį ar paslaugą. Naujovės dažnai yra vienintelis arba pagrindinis vertės šaltinis. Tokiam startuoliui viena iš pagrindinių rizikų yra prarasti šį turtą nesugebėjus jo apsaugoti, ir taip sukelti pavojų visam verslo modeliui. Todėl kiekvienas startuolis turėtų imtis veiksmų, kad apsaugotų savo inovaciją ir taip užkirstų kelią kitiems ją pasisavinti. Šios rizikos valdymas reiškia, kad reikia (pavyzdžiui):

- kuo anksčiau užregistruoti registruojamą intelektinę nuosavybę;
- laikytis registracijos procese taikomų terminų;
- parengti patikimą patento apibrėžtį, kuri neleistų apeiti patento;

- gauti apsaugą visose atitinkamose rinkose; ir
- apsaugoti visus tolesnius patobulinius.

Kadangi intelektinė nuosavybė saugoma teritoriniu principu, pradedančiosios įmonės intelektinės nuosavybės apsaugos strategija turėtų apimti visas rinkas, kuriose ji turi interesų. Apsaugojusi intelektinės nuosavybės teises, pradedančioji įmonė turi ir toliau palaikyti jų apsaugą, mokėdama visus atitinkamus registracijos, atnaujinimo mokesčius.

Užkirsti kelią informacijos nutekėjimui

Verslui taip pat kils grėsmė, jei jis nesugebės išlaikyti potencialios intelektinės nuosavybės konfidencialumo, kol nepaduos paraiškos dėl intelektinės nuosavybės apsaugos. Kaip minėta anksčiau šiame vadove, jei pradedančiosios įmonės išradimas ar dizainas atskleidžiami (net ir nedideliu skaičiumi žmonių), jis praranda savo naujumo statusą ir nebegali pretenduoti į apsaugą (nebent atskleidimas buvo atliktas per lengvatinį laikotarpį, jei toks egzistuoja). Tokiu atveju startuolis gali tapti neperspektyvus. Taip pat ir atskleistai konfidencialiai verslo informacijai netaikoma komercinės paslapties apsauga, nebent ji būtų atskleista pagal konfidencialumo susitarimą. Todėl pradedantieji verslininkai pirmiausia turėtų parengti ir įgyvendinti konfidencialumo susitarimus ir procesus su savo darbuotojais bei trečiosiomis šalimis, įskaitant tiekėjus, partnerius ir klientus.

ORTHO BALTIC

ORTHO BALTIC

Steigėjas ir vadovas:
Gediminas Kostkevičius

Pagrindinė intelektinė nuosavybė:

Patentai: 7 Lietuvoje registruoti patentai ir dvi Europos patento paraiškos.

Komercinės paslaptys

Autorių teisės

Prekių ženklai: 7 grafiniai ir 3 žodiniai Lietuvos prekių ženklai

Domenai: 10 domeno vardų su plėtiniais .eu, .com, .lt

Apie Ortho Baltic

UAB „Ortho Baltic“ 2001 metais pradėjusi savo veiklą kaip individualios ortopedinės avalynės gamintoja, šiuo metu yra aukščiausius standartus atitinkančių medicininių prietaisų projektuotoja ir gamintoja bei viena didžiausių ortopedijos technikos kompanijų Europoje. Ortho Baltic nuolat vykdo mokslinius tyrimus ir kuria naujus produktus bei technologijas.

Ortho Baltic produktai yra specialūs ortopediniai prietaisai – įtvarai, ortopedinė avalynė, ortopediniai, veido žandikaulių ir neurochirurginiai implantai, o taip pat ji kuria ir vysto ir IT produktus – išmanią ir dirbtiniu intelektu grįstą prieš-operacinio planavimo sistemą MICE

(Medical Implants Customization Engine), išmaniąją ortopedinės avalynės ir įtvarų modeliavimo sistemą Smart3Dworks ir kt.

Ortopediniai įtvarai ir jų teisinė apsauga

Ortho Baltic ortopediniai įtvarai yra gaminami iš anglies pluošto, o naujausią įtvarų gamybai papildomai naudojama ir 3D spausdinimo technologija. Šių įtvarų pranašumai, lyginant su tas pačias funkcijas atliekančiais plastikiniais ar metalinių konstrukcijų gaminiais, yra jų lengvumas, tvirtumas, gebėjimas kaupti energiją ir ją atlaisvinti skirtingų žingsnio fazių metu, be to gerai atlaiko temperatūrų svyravimus bei mechanines apkrovas. Šiems ortopediniams produktams Ortho Baltic naudoja įvairias inovatyvias technologijas:

- Gamybinių formų paruošimui naudojamos skaitmenizavimo ir kompiuterinio modeliavimo priemonės, leidžiančios išgauti maksimalų produktų tikslumą, skaitmenizavimas įgalina kaupti duomenų bazę, kuri reikalinga naujų mašininio mokymu grįstų sistemos Smart3Dworks funkcionalumų kūrimui;
- Sumodeliuotų gamybinių formų frezavimui skirtos staklės (robotas), kurios greitai ir tiksliai skaitmeninį modelį paverčia į fizinį, anglies pluošto klijavimui, skirtą modelį;
- Siekiant padidinti produktų patvarumą ir ilgamžiškumą, kartu su anglies ir stiklo pluoštais naudojami papildomi kompozitai, kurie dėl savo patikimumo taip pat plačiai naudojami karinėje pramonėje ar aviacijoje;
- Siekiant išskirtinumo gaminant individualius įtvarus, bendrovė klientams siūlo tokias produktų dizaino alternatyvas kaip įtvarų lakavimas, dažymas ar hidrografija, leidžianti produktui suteikti pageidaujamą raštą.

Ortopedinius įtvarus ir su jais susijusias inovatyvias technologijas Ortho Baltic saugo registruodama jų patentus. Šiuo metu šioje srityje bendrovė turi 7 Lietuvoje registruotus patentus ir yra pateikusi vieną Europos patento paraišką.

Implantų teisinė apsauga

Kadangi Ortho Baltic gaminami veido - žandikaulio, neurochirurginiai ir ortopediniai implantai yra gaminami pagal užsakymą ir pritaikomi individualiai pacientui, todėl kiekvienas jų yra unikalaus dizaino, kuris parenkamas atsižvelgiant į paciento anatomiją ir klinikinę patologiją. Tai neatsiejamai susiję su gydymo metodais, kuriems yra netaikoma patentinė apsauga. Kita vertus, šių gaminių techninio projektavimo ir gamybos technologija nėra unikali, todėl ir nesaugoma, tačiau atskiruose projektavimo bei gamybos etapuose Ortho Baltic naudoja inovacijas, kurias saugo kaip komercines paslaptis.

Kadangi inovacijos yra naudojamos Ortho Baltic gamybos procesuose, jų atžvilgiu bendrovė yra nusprendusi rinktis komercinių paslaptį, o ne patentų teisinę apsaugą. Tokiu būdu bendrovė gali išlaikyti vertingos informacijos konfidencialumą, išvengdama jos atskleidimo patentų paraiškose, ir teisinę apsaugą užsitikrinti neribotą laiką, neprisirišdama prie riboto patentų galiojimo termino. Kita priežastis, lėmusi tokį sprendimą, yra tai, kad technologiniuose procesuose naudojamų išradimų panaudojimą konkurentų vidiniuose procesuose būtų sudėtinga nustatyti, todėl išradimų patento apsauga praktiškai būtų sunkiai įgyvendinama.

Tai kas pasakytina apie implantus, taip pat taikytina individualios ortopedinės avalynės projektavimui ir gamybai.

Programinės įrangos ir IT sprendimų teisinė apsauga

Ortho Baltic inovatyvią programinę įrangą kuria tiek įmonės darbuotojai, tiek atskirų darbų atlikimui samdomi išoriniai paslaugų teikėjai. Bendrovė su išoriniais paslaugų teikėjais sudaro rašytines sutartis, kuriomis užsitikrina intelektinės nuosavybės teisių perdavimą jai.

Ortho Baltic vystoma 3D prieš-operacinio planavimo Web platforma MICE remiasi mašininio mokymo pagrindu realizuotu automatizuotu klinikinių atskaitos taškų nustatymo metodu bei jo pagrindu sukurtu prieš-operacinio planavimo metodu. Juos bendrovė yra nusprendusi patentuoti ir yra pateikusi paraišką Europos patentų tarnybai (EPT).

Prekių ženklai

Ortho Baltic turi registruotus 7 grafinius ir 3 žodinius prekių ženklus. Visi bendrovės prekių ženklai registruoti Lietuvoje kaip nacionaliniai prekių ženklai. Matydama poreikį, bendrovė svarstys prekių ženklų apsaugą Europos Sąjungoje ar atskirose Vakarų Europos valstybėse.

Be prekių ženklų, atitinkančių įmonės pavadinimą, Ortho Baltic taip pat saugo atskirų produktų pavadinimus, registruodama juos kaip prekių ženklus. Siekdama užtikrinti, kad tokie registruojami produktų pavadinimai atitiktų absoliučius prekių ženklui keliamus reikalavimus (nebūtų bendriniai ar aprašomieji konkrečiose prekių ar paslaugų klasėse), bendrovė atidžiai vertina prekių ir paslaugų klases, kurioms ženklai registruojami.

Domenai

Ortho Baltic turi įsiregistravusi 10 skirtingų domeno vardų su .eu, .com ir .lt plėtiniais. Tarp bendrovės turimų domenų yra domenai su bendrovės pavadinimu bei domenai, skirti atskiriems bendrovės produktams.

Perimti teises

Darbuotojai, paslaugų teikėjai ar rangovai gali prisidėti prie inovacijų kūrimo arba gali būti už jas atsakingi. Klaida būtų manyti, kad įmonei priklauso visa tai, prie ko dirbo jos darbuotojai, paslaugų teikėjai ar rangovai. Tokiais atvejais visada reikėtų atsižvelgti į konkrečias nacionalinės teisės nuostatas.

Kai kuriose šalyse, jeigu išradimai yra sukuriami darbo metu, įstatymai automatiškai priskiria teises į tokius išradimus darbdaviui. Lietuvoje tarnybiniais pripažįstami išradimai ar dizainai priklauso darbdaviui. Tačiau turi būti išpildytos tam tikros sąlygos ir ne visais atvejais darbuotojo sukurtas išradimas ar dizainas bus tarnybinis. Lietuvos įstatymai taip pat numato, kad jeigu atliekant tarnybines pareigas ar darbo funkcijas sukuriama kompiuterių programa, turtinės autorių teisės į ją priklauso darbdaviui, jeigu kitaip nenustatyta sutartyje. Tuo tarpu jeigu darbuotojas sukuria kitokį autorių teisių objektą, turtinės autorių teisės į jį pereina darbdaviui penkeriems metams, jeigu kitaip nenustatyta sutartyje.

Atkreipkite dėmesį, kad skirtingose šalyse įstatymai gali skirtis ir numatyti kitokias taisykles ar sąlygas. Visada susipažinkite su nacionaliniais įstatymais, nes juose gali būti numatyta, kad inovacijas kuriantys darbuotojai turi pirmumo teisę arba kad darbdavys privalo atlyginti tokiems darbuotojams ir pan.

Todėl siekiant užsitikrinti, kad visa darbuotojų sukurta intelektualinė nuosavybė priklausytų darbdaviui ir nereikėtų vertinti, ar ji bei jos kūrimas atitiko įstatymuose numatytas sąlygas, nepriklausomai nuo to, kokiose jurisdikcijose įmonė veikia, patartina visais atvejais su darbuotojais raštu (darbo

sutartyse ar papildomuose susitarimuose) aptarti intelektualinės nuosavybės perėjimą darbdaviui. Taip pat reikėtų atidžiai įvertinti, kaip intelektualinė nuosavybė yra naudojama šiuo metu ir kaip ji gali būti naudojama įmonei vystantis, ir tai atspindėti sutartyse su darbuotojais.

Dėl panašių priežasčių, kai įmonė sudaro sutartis su trečiosiomis šalimis (paslaugų teikėjais, rangovais), jose turėtų būti aiškiai aptariamos intelektualinės nuosavybės teisės. Jei kūrybinį darbą atlieka išorės rangovas ar paslaugų teikėjas, sutartyje įmonei turėtų būti priskirtos teisės į visus darbo rezultatus. Jei tokios nuostatos nėra, dažnai, ypač kalbant apie kūrybinį darbą, pavyzdžiui, programinės įrangos kūrimą, interneto svetainių dizainą ar fotografiją, pagal nutyklėjimą paslaugų teikėjas ar rangovas bus savo darbo savininkas, nebent tas darbas būtų aiškiai priskirtas užsakovui (taip dažniausiai bus ir Lietuvoje, jeigu sutartyje nebus aiškiai aptarta kitaip). Taigi startuoliai turėtų iš anksto apgalvoti, pasidomėti nacionaline teise ir visose sutartyse su išorės šalimis aiškiai aptarti, kad visos teisės į paslaugų rezultatus ir visos intelektualinės nuosavybės teisės į juos priklausys užsakovui.

Dažnai startuolį įkuria keli steigėjai, kurie visi dalyvauja kuriant ir plėtojant pradinę produkto idėją. Jei vienas ar keli iš jų pasitraukia neperleidę savo teisių startuoliui, gali paaiškėti, kad įmonė nebeturi intelektualinės nuosavybės, kurios jai reikia verslui vykdyti. Dažnu atveju startuolio steigėjai nėra jo darbuotojai, su jais įmonė taip pat paprastai nesudaro paslaugų sutarčių. Todėl tokiais atvejais būtina tarp įmonės ir steigėjų sudaryti susitarimus, kuriuose būtų aptariamas intelektualinės nuosavybės teisių perėjimas įmonei. Tokie susitarimai gali būti įtraukti ir į steigėjų ar akcininkų

sutartį, tačiau tokiu atveju pati įmonė taip pat turėtų būti tokios sutarties šalimi.

Lygiai taip pat, kaip startuolis samdo trečiąsias šalis arba sudaro su jomis sutartis, didesnės įmonės sudaro sutartis su mažesnėmis įmonėmis tam tikroms užduotims atlikti. Tai dažnai pasitaiko atvirųjų inovacijų aplinkoje, kai didelės įmonės prašo mažesnių specializuotų įmonių išspręsti konkrečias technines problemas. Šioje situacijoje startuolis užima išorės rangovo poziciją. Prieš imdamiesi tokio darbo, startuoliai turėtų su didesne bendrove išsiaiškinti, kam priklausys intelektinės nuosavybės teisės į atliktą darbą. Tikėtina, kad susitarimas bus ypač sudėtingas, jei startuolis kuria naują sprendimą (angl. foreground IP), gavęs prieigą prie trečiosios šalies intelektinės nuosavybės (angl. background IP). Tokiu atveju būtina išsiaiškinti, kokios teisės kam pereina ir kokie apribojimai gali būti taikomi naudojant sukurtą intelektinę nuosavybę. Tai sudėtingi klausimai, kuriuos reikia atidžiai išnagrinėti ir dėl kurių reikia iš anksto derėtis.

Pradedančioji įmonė turėtų siekti užtikrinti, kad jos sukurtos intelektinės nuosavybės teisės būtų „švarios“. Jei intelektinės nuosavybės teisių įgyti neįmanoma, startuolis turėtų gauti teisę (licenciją) naudoti atitinkamą intelektinę nuosavybę sutartais tikslais. Kaip ir fizinės nuosavybės atveju, turi būti siekiama pašalinti visas abejones dėl to, kam ji priklauso. Priešingu atveju, steigėjai susidurs su keblumais ne tik steigėjų išsiskyrimo atveju, bet ir pritraukdami investicijas. Investuotojai visada norės įsitikinti, kad startuolio vertę sudarančios intelektinės nuosavybės teisės priklauso būtent startuoliui. Patartina šiuos intelekti-

nės nuosavybės klausimus spręsti nuo pat startuolio veiklos pradžios, kadangi vėliau gali būti per vėlu arba per brangu sudaryti reikiamus susitarimus.

Teisminių ginčų prevencija

Brangiai kainuojantis bylinėjimasis gali sužlugdyti pradedančiąsias įmones, kurioms paprastai trūksta išteklių, kad galėtų pasipriešinti agresyviai priešininkui. Bylinėjimasis dažnai yra ginklas, kurį renkasi didelės bendrovės (iš tiesų bet kuris konkurentas, turintis lėšų), norėdamos išmušti iš vėžių daug žadantį jauną startuolį. Startuoliams taip pat gresia pavojus dėl „nepraktikuojančių subjektų“ (dažnai vadinamų „patentų troliais“), kurių verslo modelis – ieškoti mažų įmonių, kurios naudoja trečiajai šaliai priklausančią technologiją, ir grasinti jas paduoti į teismą, jei jos neįsigys licencijos.

Tokią riziką galima sumažinti arba jos išvengti patikrinus trečiųjų šalių teises ir įsitikinus, kad jos nėra pažeidžiamos. Visas įregistruotas teises galima patikrinti (patentų paraiškas – paprastai po 18 mėnesių nuo jų pateikimo), todėl pradedančiosios įmonės gali lengvai patikrinti ir įsitikinti, ar nenaudoja patentuotų technologijų, prekių ženklų ar dizaino, kurie priklauso kitiems asmenims. Panašiai startuoliai turėtų pasirūpinti, kad nepažeistų kitų asmenų autorių teisėmis saugomų kūrinių ir neteisėtai neprieitų prie konfidencialios verslo informacijos. Dėl klaidingų veiksmų gali kilti brangiai kainuojančių teisminių procesų, startuolis gali prarasti daug laiko arba paakenkti savo reputacijai.

Laisvė veikti (angl. freedom to operate, FTO)

Įmonė gali turėti intelektualinės nuosavybės teises į savo inovaciją, tačiau vien šių teisių gali nepakakti norint pardavinėti savo prekę ar paslaugą. Taip yra todėl, kad dauguma intelektualinės nuosavybės teisių, ypač patentų, yra „neigiamos teisės“¹. Patento savininkas neturi automatinės teisės naudoti ir eksploatuoti išradimą, apsaugotą jam išduotu patentu. Patentas tik suteikia patento savininkui teisę uždrausti kitiems naudoti patentuotą išradimą. Vadinasi, įmonei gali prireikti kitų intelektualinės nuosavybės teisių, kad galėtų pardavinėti savo prekę ar paslaugą.

Įsivaizduokite, kad, pavyzdžiui, startuolis nori komercializuoti naują ir inovatyvią elektrinių paspirtukų įkrovimo stotelę. Į gaminio dizainą įtrauktas ištraukiamas įkrovimo laidas. Rinkoje, kurioje startuolis gamins arba parduos savo gaminį, kita įmonė yra užpatentavusi įkrovimo laido ištraukimo sistemą. Todėl norint pateikti į rinką inovatyvią įkrovimo stotelę su ištraukiamu įkrovimo kabeliu, startuoliui gali prireikti šios bendrovės leidimo. Jei startuolis ims pardavinėti savo gaminį be leidimo, tikėtina, kad įsikiš įmonė, kuriai priklauso ištraukimo sistemos patentas. Ji gali pareikalauti, kad startuolis nustotų naudoti ištraukiamą kabelį arba sumokėtų kompensaciją už neteisėtą bendrovės intelektualinės nuosavybės naudojimą.

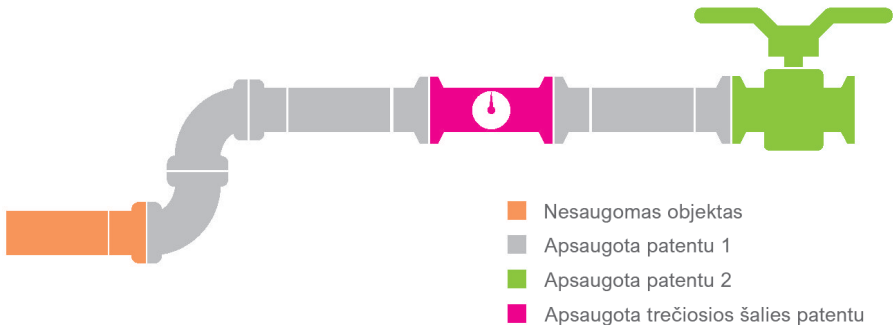
Kad išvengtų tokių scenarijų, įmonės turi ieškoti trečiųjų šalių intelektualinės nuosavybės, kuri gali trukdyti joms prekiauti savo produktais jas dominančiose rinkose. Tai vadinama veiklos laisvės (angl. freedom to operate, FTO) analize².

Kad suprastumėte, kaip FTO veikia praktiškai, panagrinėkite toliau pateiktą hipotetinį FTO analizės pavyzdį.

- Startuolis nori gaminti ir pardavinėti gaminį A. Jis nori savo gaminį pardavinėti pavadinimu „Jambu“.
- Gaminį sudaro septyni atskiri komponentai.
- Startuolis yra pateikęs dvi patentų paraiškias dėl penkių iš septynių sudedamųjų dalių (paveikslėlyje pilka ir žalia spalvos).
- Jungtis (oranžinė spalva) yra svarbus komponentas, kuris yra nesaugomas intelektualinės nuosavybės teisėmis.
- Matuoklis (rožinės spalvos) yra apsaugotas trečiosios šalies patentu.
- Siūlomą prekių ženklą „Jambu“ jau saugo kita bendrovė, kuri jį naudoja kitos srities gaminiams.

Šiame pavyzdyje startuolis susiduria su problema, nes matuoklį (rožinės spalvos) užpatentavo trečioji šalis. Įmonė turi šias galimybes:

7 pav. Veiklos laisvės (FTO) analizės pavyzdys:

- Pašalinti intelektinės nuosavybės teisėmis apsaugotą matuoklį iš galutinio gaminio.
- Sukurti kitą konstrukciją, kurioje būtų išvengta patentuoto matuoklio naudojimo.
- Nusipirkti patentą arba gauti iš patento savininko licenciją naudoti matuoklio technologiją.
- Užginčyti patento galiojimą.

Tikėtina, kad be matuoklio gaminyne neveiks, todėl pirmoji galimybė gali būti neįgyvendinama. Jei startuolis negali sukurti alternatyvaus matuoklio, jis gali kreiptis į trečiąją šalį – patento savininką ir pasiūlyti nupirkti patentą arba gauti licenciją naudoti technologiją. Tačiau jei patento savininkas nenorės parduoti patentuoto matuoklio arba suteikti licencijos, arba tai padarys tik už per didelę kainą, kuri neatitinka startuolio galimybių, startuolis gali būti priverstas atsisakyti projekto, rizikuoti, kad jam bus iškelta byla dėl patento pažeidimo, arba pradėti brangiai kainuojantį ir neaiškų bandymą pripažinti patentą negaliojančiu. Tokie padariniai gali būti labai žalingi startuoliui, kuris jau investavo daug laiko ir išteklių savo gaminiui kurti ir komercializuoti.

Nors FTO klausimai dažnai minimi patentų kontekste, dėl kitų intelektinės nuosavybės teisių taip pat gali kilti FTO klausimų. Pavyzdžiui, mūsų pateiktame pavyzdyje startuolis tikėjosi savo gaminį pavadinti „Jambu“. Ji sužinojo, kad šis pavadinimas jau yra apsaugotas ir naudojamas kitam gaminiui. Šiuo atveju pavadinimą būtų galima naudoti, nes toje pačioje teritorijoje gali egzistuoti du prekių ženklai, skirti skirtingų rūšių gaminiams žymėti, nebent vienas iš jų laikomas gerai žinomu (tokiu atveju gali būti taikomi apribojimai)³.

Įsivaizduokite kitus pavyzdžius. Pradedančioji įmonė nori gaminti techninę įrangą, bet jai paleisti arba suderinti su kitomis sistemomis reikia autorių teisėmis apsaugotos programinės įrangos. Arba pradedančioji įmonė sukūrė mobiliąją programėlę, bet jai reikia prieigos prie trečiosios šalies taikomųjų programų sąsajos (API) arba programinės įrangos kūrimo rinkinių (SOK). Autorių teisių kontekste atvirojo kodo licencijos programinei įrangai gali būti susietos su sutartiniais įsipareigojimais, neleidžiančiais startuoliui komerciškai naudoti savo sukurto programos kodo arba įpareigojančiais viešai skelbti savo išieities kodą.

Pradedančioji įmonė turi atlikti FTO analizę kiekvienoje geografinėje vietovėje, kurioje ketinama komercializuoti jos gaminį ar paslaugą. Kadangi intelektinės nuosavybės teisės galioja tik jas suteikusiose šalyse ar regionuose, kiekvienoje analizuojamoje šalyje FTO analizė gali turėti skirtingus rezultatus.

Dėl visų pirmiau minėtų priežasčių pradedantiesiems verslininkams primygtinai rekomenduojama kuo anksčiau atlikti FTO analizę visose juos dominančiose rinkose ir tai padaryti prieš skiriant daug išteklių gaminiui ar paslaugai kurti. Tokių atsargumo priemonių nesiėmusios pradedančiosios įmonės greičiausiai mokės daugiau už teisę naudotis technologijomis ir rizikuos bylinėtis bei pakenkti savo reputacijai. Pradedantiesiems verslininkams, neturintiems išteklių atlikti išsamią FTO analizę visose juos dominančiose rinkose, gali tekti nustatyti prioritetus (rinkas, savybes ar patentų savininkus, susijusius su didžiausia rizika, ir t. t.).

Laiko ir išteklių nešvaistymas

Daugelis pradedančiųjų verslininkų klysta „išsimylėję“ savo idėją ir nepatikrina, ar ji iš tiesų yra nauja. Jie tiesiog daro prielaidą, kad niekas kitas neturėjo tokios pačios idėjos ar jos variacijos. Toks aplaidumas gali pasmerkti gaminį ar paslaugą ir startuolį nesėkmei. Jei kiti turėjo tokią pačią ar panašią idėją ir ėmėsi priemonių jai apsaugoti startuolį dominančiose rinkose, startuoliui bus užkirstas kelias patekti į tas rinkas.

Todėl pradedančiosios įmonės turi pasiūlyti suprasti konkurencinę aplinką. Tai suteiks joms svarbios informacijos ir leis išvengti nemalonių ir brangiai kainuojančių netikėtumų. Konkurencinę aplinką išmananti pradedančioji įmonė gali sutelkti savo mokslinių tyrimų ir plėtros pastangas į tas sritis, kuriose yra galimybė pririnkus pakeisti kryptį, arba pertvarkyti kūrimo procesą, pritaikyti savo verslo modelį, pastebėti galimus partnerius ir konkurentus arba tiesiog atsisakyti savo idėjos.

Viešai prieinamos duomenų bazės yra svarbus informacijos šaltinis, kuris gali padėti pradedančiajai įmonei priimti tokius sprendimus ir išvengti klaidų. Laisvai prieinamos įvairios patentų duomenų bazės, kuriose saugomos paskelbtos patentų paraiškos ir išduoti patentai, taip pat prekių ženklų ir dizaino duomenų bazės. Tai labai svarbūs techninės, teisinės ir verslo informacijos šaltiniai. Apie šias duomenų bazes skaitykite kitame šio vadovo skyriuje.

Pastabos ir šaltiniai

- 1 Svarbu paaiškinti, kad, atliekant FTO analizę dėl patento, teisinę patento taikymo sritį apibrėžia apibrėžties punktai (konkrečiai patento dokumento dalis). FTO tikslais svarbu tai, kas atskleista išradimo apibrėžties punktuose, o ne kur nors kitur.
- 2 Žr. IN ir verslas: Naujo produkto paleidimas: veiklos laisvė. (angl. IP and Business: Launching a New Product: freedom to operate). [WIPO Magazine, 2005 m. rugsėjis](#).
- 3 Plačiau apie prekių ženklus – šio vadovo skyriuje „Jūsų prekės ar paslaugos išskyrimas rinkoje“.

IN duomenų bazių naudojimas

Kaip minėta, kai pradedančioji įmonė pateikia paraišką patentui, prekių ženklui ar pramoniniam dizainui gauti, Valstybinis patentų biuras ar kita nacionalinė ar regioninė intelektinės nuosavybės tarnyba paskelbia paraišką viešai po tam tikro laikotarpio, kurio trukmė priklauso nuo intelektinės nuosavybės teisės ir jurisdikcijos. Patentų, prekių ženklų ir pramoninio dizaino duomenų bazėse pateikiama svarbi verslo, techninė ir teisinė informacija, kuri yra laisvai prieinama visiems, turintiems interneto ryšį. Šios duomenų bazės yra naudingas šaltinis pradedantiesiems verslininkams per visą jų verslo gyvavimo ciklą įvairiais klausimais – nuo naudojimo iki rizikos valdymo.

Patentų duomenų bazės

Norėdamas gauti patentą, pareiškėjas turi pateikti išsamią informaciją apie išradimą, kuri būtų pakankamai išsami, kad šios srities specialistas galėtų jį suprasti. Ši informacija saugoma patentų duomenų bazėse, kurios:

- Talpina išsamią informaciją apie techninius sprendimus.
- Dažnai yra unikalus šaltinis, kuriame pateikiama kitur neprieinama informacija, apimanti platų techninės ir mokslinės veiklos spektrą.
- Klasifikuoja įrašus pagal tarptautines patentų klasifikavimo sistemas, taip palengvindamos paiešką.

Pradedančioji įmonė gali naudotis nemokamomis duomenų bazėmis, kurias tvarko Valstybinis patentų biuras¹, kitos nacionalinės tarnybos², PINO patentų duomenų baze PATENTSCOPE³, kurioje pateikiama daug nacionalinių ir regioninių patentų kolekcijų, taip pat kitomis regioninių

organizacijų, pavyzdžiui, EPT administruojama Espacenet⁴, siūlomomis duomenų bazėmis arba privačių paslaugų teikėjų tvarkomomis duomenų bazėmis, pavyzdžiui, Google Patents ir lens.org. Privatūs komercinių paslaugų teikėjai taip pat tvarko patentų duomenų bazes, kuriomis galima naudotis už tam tikrą mokestį ir kurios apima sudėtingas paieškos ir analizės funkcijas. Tai „Derwent Innovation“, „Questel Orbit“, „PatBase“, „TotalPatentOne“, „Ambercite“, „PatSeer“, „PatSnap“, „WIPS Global“ ir „East Linden“. Pradedančiosios įmonės gali gauti prieigą prie šių duomenų bazių nemokamai arba už mažesnę mokestį šalyse, kurios atitinka PINO programos „Prieiga prie specializuotos patentinės informacijos“ (angl. Access to Specialized Patent Information, ASPI) reikalavimus (Lietuva nėra tarp šių valstybių)⁵. Kai kurios įmonės gali pasinaudoti nacionalinių ar regioninių patentų tarnybų, kurios teikia tam tikras paieškos ir konsultacijų paslaugas nemokamai arba už nedidelį mokestį, paslaugomis, arba pasinaudoti teikiamomis kompensacijomis⁶. Galiausiai, tam tikrose vietovėse įsikūrusios pradedančiosios įmonės gali naudotis PINO technologijų ir inovacijų paramos centrų (TISC, www.wipo.int/tisc) teikiamomis paslaugomis (Lietuva nėra tarp šių valstybių).

Patentų duomenų bazėse esanti informacija padeda pradedančiosioms įmonėms:

- išvengti bereikalingų pastangų moksliniams tyrimams ir plėtrai,
- įvertinti, ar išradimas gali būti patentuojamas,
- išvengti trečiųjų šalių patentų pažeidimo,
- įvertinti savo išradimų konkurencingumą ir unikalumą vertę,
- naudoti technologijas, aprašytas patentų paraiškose, kurioms patentai nebuvo

išduoti, ir patentus, kurie negalioja tam tikrose šalyse arba yra nebegaliojantys⁷,

- rinkti informaciją apie verslo konkurentų inovacinę veiklą ir ateities kryptis,
- pagerinti verslo sprendimų, susijusių su licencijavimu, technologijų partneryste, susijungimais ir įsigijimais, planavimą.

Patentų duomenų naudojimas ir žemėlapių analizė

„Patentų žemėlapių sudarymas“ (angl. patent mapping arba patent landscape analysis) – tai sisteminga esamų patentų paieška ir analizė tam tikroje technologijų srityje. Sudarant žemėlapi, apibūdinama technologijų srities aplinka, galimų techninių sprendimų tipai, pagrindiniai ir nauji tos srities dalyviai. Jis grindžiamas naujausia paieška naudojant paieškos terminus ir raktinius žodžius, patentų klasifikacijos simbolius pagal Tarptautinę patentų klasifikaciją (angl. International Patent Classification, IPC) arba Bendrą patentų klasifikaciją (angl. Cooperative Patent Classification, CPC), ir tam tikrus paieškos operatorius, kurie pagerina tikslumą. Procesas turi būti kartotinis. Kai atitinkamas duomenų rinkinys baigiamas rengti, galima analizuoti ir vizualizuoti įvairias patentų sritis, taip suteikiant svarbios konkurencinės, kiekybinės ir kokybinės informacijos startuoliams, mokslinių tyrimų institucijoms ir tarptautinėms bendrovėms. Analizuojamos ir pateikiamos informacijos rūšis skiriasi priklausomai nuo kiekvienos užduoties tikslo⁸.

Patentų analizė gali suteikti daug informacijos, įskaitant šią:

- Technologijų tendencijos tikslinėse technologijų srityse. Mūsų sparčiai besikeičiančiame pasaulyje kai kurios technologijos greitai tampa

nebereikalingos, o kitos sparčiai plečiasi, pavyzdžiui, dirbtinis intelektas, kurį į priekį stumia didėjančios didelių duomenų rinkinių galimybės. Jei įmonės gali nustatyti, kurioje technologijų S-kreivės vietoje yra technologija⁹ ir kur ji vystosi, jos gali struktūrizuoti savo komercializavimo strategijas ir sutelkti savo mokslinius tyrimus ir plėtrą. Tokia informacija taip pat padeda nustatyti patentavimo aktyvumo pikus, perpildytas sritis, kuriose gali būti sunku patekti į rinkas („raudonasis vandenynas“), ir mažo patentavimo aktyvumo sritis („mėlynasis vandenynas“), kuriose konkurencija gali būti ne tokia intensyvi. Tikėtina, kad pradedančiosios įmonės kai kurias perspektyviausias galimybes ras palyginti neištirtuose plotuose, vadinamuose „baltosiomis erdvėmis“. Kai kurių analizių ir paslaugų pagrindinis tikslas gali būti „baltųjų erdvių“ nustatymas.

- Aktyvūs šios srities dalyviai. Patentų duomenų analizė gali padėti nustatyti srities lyderius ir naujokus, potencialius partnerius ir konkurentus bei atskleisti, kaip laikui bėgant keitėsi jų patentavimo veikla. Ji gali išryškinti svarbių išradėjų sąsajas, galbūt jų ryšius su įvairiais subjektais, taip pat bendradarbiavimą, kuris paprastai pasireiškia kaip bendros patentų paraiškos. Ši informacija parodo, kur vyksta bendradarbiavimas tarp pramonės subjektų, akademinės bendruomenės, pradedančiųjų įmonių ir atžalinių įmonių. Be to, informacija apie išradėjus gali suteikti įžvalgų apie buvusius ir esamus ryšius, taip pat apie bendrus mokslinius tyrimus ir bendradarbiavimą.

Prekių ženklų ir dizaino duomenų bazės

Prieš pradedančiajai įmonei investuojant laiką ir išteklius ir prisirišant prie svajonių prekių ženklo, kuris atspindi viską, ką pradedančioji įmonė mano apie savo produktą, svarbu atlikti prekių ženklo paiešką. Taip užtikrinama, kad identiškas arba labai panašus prekių ženklas jau nėra įregistruotas arba naudojamas kieno nors kito toms pačioms arba panašioms prekėms ar paslaugoms žymėti. Pradedančioji įmonė gali pradėti nuo paprastos paieškos internete, naudodamasi paieškos sistema ir norėdama patikrinti, ar jos sumanytas pavadinimas jau naudojamas. Tolesnę paiešką galima atlikti Valstybinio patentų biuro, ESINT ir kitų nacionalinių ir regioninių prekių ženklų tarnybų prekių ženklų duomenų bazėse, taip pat PINO pasaulinėje prekių ženklų duomenų bazėje¹⁰. Dizaino atveju taip pat svarbu patikrinti, ar nėra įregistruotas tapatus arba labai panašus dizainas. Šiuo tikslu galima naudotis Valstybinio patentų biuro, ESINT, PINO tvarkomomis dizaino duomenų bazėmis¹¹.

Autorių teisės

Autorių teisių saugomus kūrinius patikrinti sunkiau, nes ne visose šalyse yra autorių teisių registrai, o kūrinių registravimas yra savanoriškas. Tačiau, norint nustatyti galimus su intelektine nuosavybe susijusius įsipareigojimus ir galimybes, galima atlikti paiešką internete, daugiausia dėmesio skiriant verslo idėjoms, su kuriomis gali būti susijęs autorių teisėmis saugomas kūrinys, ir konkuruojančioms įmonėms. Kaip nurodyta šiame vadove, autorių teisės saugo idėjos išraiškos būdą, o ne pačią idėją. Todėl visiškai įmanoma sukurti nepriklausomą

originalų kūrinių, kuris sukuria naujoves, nenaudodamas autorių teisėmis saugomo kūrinio. Pavyzdžiui, kadangi programinės įrangos kodu galima pasiekti tą patį rezultatą įvairiais būdais, galima parašyti naują kodą nepažeidžiant trečiųjų asmenų teisių. Taip pat kartais galima gauti licenciją plėtoti idėją, susijusią su esamu kūriniu. Tikėtina, kad konkurencinis pranašumas atsiras, jei naują kūrinių bus lengviau naudoti, jis bus praktiškesnis ar patrauklesnis arba efektyviau pristatomas rinkai.

Domeno vardai

Kaip minėta anksčiau, pradedantieji verslininkai turėtų patikrinti, ar jų pageidaujamas domeno vardas yra prieinamas¹². Jei paieška rodo, kad laisvo domeno nėra, reikėtų pasirinkti alternatyvų domeno vardą arba galbūt nusipirkti norimą vardą iš asmens, kuris jį laiko perpardavimui. Įmonės taip pat gali keisti pageidaujamą domeno vardą arba bandyti jį užregistruoti su kitais bendraisiais aukščiausio lygio domenais (gTLD), įskaitant naujus gTLD, kurių greičiausiai bus daugiau, taip pat su šalies kodo aukščiausio lygio domenais (ccTLD). Daugiau apie domenų vardus skaitykite skyriuje „Jūsų produkto išskyrimas rinkoje“.

Pastabos ir šaltiniai

- 1 [Lietuvos Respublikos patentų duomenų bazė.](#)
- 2 Jų sąrašą galima rasti [PINO interneto svetainėje.](#)
- 3 [Patentscope](#) duomenų bazė.
- 4 [Espacenet](#) patentų paieška. Nuorodas į daugiau patentų duomenų bazių rasite [Valstybinio patentų biuro interneto svetainėje.](#)
- 5 <https://www.wipo.int/asp/en/index.html>.
- 6 Europos patentų tarnyba (EPT) teikia išradimo paieškos paslaugą, o pagal dvišalį EPT ir Valstybinio patentų biuro susitarimą, paieškos mokesčiui pareiškėjams, paduodantiems nacionalinę patento paraišką, taikoma 80 proc. nuolaida. Daugiau informacijos apie tai – Valstybinio patentų biuro interneto svetainėje.
- 7 Daugiau informacijos apie nesaugomų objektų identifikavimą ir naudojimą, žr. PINO (2020). Nesaugomų išradimų identifikavimas – vadovas išradėjams ir verslininkams (angl. [Identifying Inventions in the Public Domain - A Guide for Inventors and Entrepreneurs](#)). Taip pat žr. PINO. Nesaugomų išradimų naudojimas – vadovas išradėjams ir verslininkams (angl. [Using Inventions in the Public Domain - A Guide for Inventors and Entrepreneurs](#)).
- 8 Žr. PINO. PATENTSCOPE. Patentų žemėlapiai (angl. [Patent Landscape Reports](#)).
- 9 Technologijos S-kreivė – tai grafinis tam tikros technologijos gyvavimo ciklo vaizdas, kuriame vaizduojamas jos pasirengimas, iškilimas, vystymasis ir branda.
- 10 Nuorodas į prekių ženklų duomenų bazes rasite [Valstybinio patentų biuro interneto svetainėje.](#)
- 11 Nuorodas į dizaino duomenų bazes rasite [Valstybinio patentų biuro interneto svetainėje.](#)
- 12 Žr. [ICANN domeno vardų paiešką](#). Domenų su .lt galūne paiešką galima atlikti [domreg.lt](#).

IN auditas

Intelektinės nuosavybės auditas¹ – tai sistema įmonei priklausančios, naudojamos ar įsigytos intelektinės nuosavybės apžvalga. Jis atliekamas siekiant įvertinti ir valdyti riziką, ištaisyti problemas ir įgyvendinti geriausių intelektinės nuosavybės valdymo praktiką. Atlikus išsamią įmonės intelektinės nuosavybės, susijusių susitarimų, atitinkamos politikos ir atitikties procedūrų apžvalgą, auditas padeda įmonei:

- inventorizuoti arba atnaujinti savo intelektinės nuosavybės objektus,
- analizuoti, kaip šis turtas naudojamas arba nenaudojamas,
- patvirtinti, ar įmonė ar kiti asmenys yra jos naudojamų intelektinės nuosavybės objektų savininkai, ir
- nustatyti, ar įmonės naudojami intelektinės nuosavybės objektai nepažeidžia kitų asmenų teisių ir ar kiti asmenys nepažeidžia įmonės intelektinės nuosavybės teisių.

Supaprastintas IN audito kontrolinis sąrašas pateiktas toliau esančioje 2 lentelėje. Įmonė gali pasinaudoti šia informacija, kad nustatytų, kokių veiksmų imtis dėl kiekvieno intelektinės nuosavybės objekto, kad pasiektų savo verslo tikslus².

Įmonei intelektinės nuosavybės auditas gali būti naudingas ir kaip bendra „higienos“ procedūra, ir siekiant labai konkrečių tikslų, kai reikia suprasti savo intelektinės nuosavybės būklę. Pavyzdžiui, pradedančioji įmonė, sukūrusi naujovišką gaminį ar paslaugą, kuri gali būti arba nebūti paversta intelektinės nuosavybės objektu, nori suprasti savo galimybes. Auditas padės jai nustatyti, kaip jos intelektinė nuosavybė gali sustiprinti jos verslo strategiją, įvertinti jos konkurencinį pajėgumą ir valdyti riziką. Auditas taip pat padeda pradedančiosioms įmonėms pasirengti investuotojams. Inves-

tuotojai nori turėti aiškų pradedančiosios įmonės intelektinės nuosavybės padėties vaizdą. Dėl panašių priežasčių auditas bus naudingas, jei ir kai startuolis bus nupirktas („išėjimo etapas“, angl. „exit stage“).

Be to, atliekant auditą atskleidžiamas turtas, kuris neturi tiesioginio poveikio pagrindinei verslo veiklai ir kurį būtų galima licencijuoti arba parduoti, kad būtų sukurti alternatyvūs pajamų šaltiniai. Taip pat galima nustatyti nereikalingą turtą, dėl kurio susidaro nereikalingos priežiūros išlaidos ir kurio reikėtų atsakyti.

Pirmasis intelektinės nuosavybės audito žingsnis – nustatyti pradedančiosios įmonės intelektinės nuosavybės objektus. Tai reiškia, kad reikia nustatyti visą nematerialųjį turtą ir išskirti tą, kuris gali būti saugomas kaip intelektinė nuosavybė. Intelektinę nuosavybę, kaip nematerialaus turto subkategoriją, galima atskirti nuo kito nematerialaus turto, nes ji yra apibrėžta teisės aktuose ir iš jos atsiranda teisės.

Pirmiausia vidaus procese startuolis stebi, ką jis daro kitaip nei jo konkurentai ir kas suteikia jam konkurencinį pranašumą. Pavyzdžiui, ar startuolis turi nusistovėjusias projektų valdymo veiklos procedūras, žinių ir patirties saugant jautrias chemines medžiagas arba vidinę klientų valdymo sistemą (CRM)? Ar darbuotojų žinios yra svarbus įmonės nematerialus turtas? Įvertinti darbuotojų praktines žinias gali būti sudėtinga. Vienas iš metodų – patikrinti darbuotojų pareigybių aprašymus pagal jų pareigybėms keliamus reikalavimus, kad būtų galima nustatyti kiekvieno darbuotojo sukuriamą pridėtinę vertę. Šią užduotį reikėtų papildyti dokumentų ir informacijos (laboratorijų žurnalai, projektų rengimo aprašai, mokslinių tyrimų dokumentai ir t. t.) saugojimo

2 lentelė. Supaprastintas klausimų, į kuriuos reikia atsivėlgti atliekant IN auditą, kontrolinis sąrašas

1	<p>Kokie galimi intelektinės nuosavybės objektai?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ženkilai, pavadinimai, etiketės, naudojami prekėms ar paslaugoms identifikuoti. • Inovatyvios idėjos, nauji veiklos būdai, techniniai sprendimai. • Kūrybiniai tekstai, programinė įranga, reklaminiai klipai, vaizdo klipai ir pan. • Patraukli pakuotė, dizainas, išskirtinės formos ir pan. • Vidinė verslo informacija, pavyzdžiui: ataskaitos, duomenų analizė, rinkodaros informacija; gamybos informacija; praktinė patirtis ir neigiama praktinė patirtis; klientų sąrašai ir klientų informacija; naudojimo ir projektavimo vadovai; projektai, brėžiniai, diagramos ir meno kūriniai; idėjos ir planai; formulės ir skaičiavimai; prototipai; laboratoriniai žurnalai ir eksperimentai; pardavėjų ir tiekėjų informacija; mokslinių tyrimų ir plėtros informacija; duomenys apie sąnaudas, kainas, pelną, nuostolius ir maržas; prognozės ir planai; reklaminė medžiaga; finansinė informacija; biudžetai ir prognozės; programinė įranga ir išeities kodai.
2	<p>Ar šie intelektinės nuosavybės objektai gali būti saugomi kaip komercinės paslaptys, patentai, prekių ženklai, domeno vardai, dizainas ar autorių teisių objektai?</p>
3	<p>Ar aišku, kam priklauso šios teisės?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar idėjos buvo sukurtos įmonės steigėjų, darbuotojų dirbančių pagal darbo sutartį, rangovų, paslaugų teikėjų ar klientų?
4	<p>Ar yra sutarčių, susijusių su intelektine nuosavybe?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar jose numatytas teisių perleidimas?
5	<p>Jei sudarytos sutartys neapima teisių perleidimo, ar buvo imtasi priemonių, kad teisės būtų perleistos arba licencijuotos bendrovei?</p>
6	<p>Ar yra galimų pažeidimų?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar bendrovė nepažeidžia trečiųjų šalių teisių? • Ar trečiosios šalys nepažeidžia bendrovės teisių?
7	<p>Kai nekyla jokių teisių turėjimo ar pažeidimo problemų:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar buvo imtasi priemonių paduoti atitinkamas paraiškas dėl prekių ženklų, domeno vardų, patentų ir dizaino registravimo? • Ar šios paraiškos arba turtas prižiūrimi laiku mokant reikalaujamus registravimo ar pratęsimo mokesčius?
8	<p>Ar paraiškos buvo paduotos visose tikslinėse šalyse?</p>
9	<p>Ar imtasi priemonių konfidencialios informacijos slaptumui išsaugoti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • imantis apsaugos priemonių, ribojant prieigą prie informacijos, • pasirašant konfidencialumo susitarimus su darbuotojais ir trečiosiomis šalimis, kurioms informacija gali būti atskleista, • pasirašant nekonkuravimo susitarimus su išeinančiais darbuotojais³, informuojant apie vidines tvarkas, siekiant užkirsti kelią netyčiam atskleidimui?
10	<p>Kaip intelektinės nuosavybės objektai prisideda prie įmonės strateginių verslo tikslų įgyvendinimo?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar jie visi naudojami pagrindinėje įmonės veikloje? • Ar gali būti suteikta teisė juos naudoti kitiems? • Ar kai kurių reikėtų atsisakyti, perleisti ar naudoti kitais būdais? • Ar jie gali būti panaudoti, siekiant pritraukti investuotojus ar partnerius?

procedūromis, kurios leistų įmonei fiksuoti ir įsisavinti savo nematerialųjį turtą.

Nustačius turtą, kuris yra arba gali būti intelektinės nuosavybės objektas, audito metu nustatomas jo statusas. Kuris iš bendrovės intelektinės nuosavybės objektų, jei toks yra, priklauso bendrovei ir ar teisės į jį tebegalioja? Jei intelektinės nuosavybės teisės nepriklauso, ar buvo imtasi priemonių nuosavybės ar naudojimo teisėms pagal licencinę sutartį įgyti?

Tokiu būdu surinkta informacija padės pradedančiajai įmonei pastebėti vidaus procesų trūkumus, nustatyti, kaip būtų galima geriau valdyti sąnaudas, išsiaiškinti pažeidimų rizikos laipsnį ir nustatyti bendradarbiavimo galimybes.

Daugelis intelektinę nuosavybę kuriančių pradedančiųjų įmonių daro klaidą, nes neatnaujina savo intelektinės nuosavybės portfelio. Dėl to jos gali prarasti pradinį konkurencinį pranašumą, kurį įgijo naudodamos intelektinės nuosavybės teises. Įsivaizduokite, kad pirmasis gaminy su apsaugotas patentu. Gaminys yra sėkmingas. Pradedančioji įmonė toliau diegia naujoves ir išleidžia kelių kartų gaminius su svarbiomis papildomomis funkcijomis. Tačiau ji nesugeba užsitikrinti intelektinės nuosavybės apsaugos savo patobulinimams, pasikliaudama tik pirminiu patentu. Dėl to naujesni bendrovės gaminiai tampa pažeidžiami kopijavimo požiūriu, todėl konkurentai gali mesti iššūkį startuolio pranašumui rinkoje. Pradedančiosios įmonės intelektinės nuosavybės valdymo strategijos visada turi būti plėtojamos kartu su jos inovacijų strategijomis. Startuoliai turėtų periodiškai atlikti intelektinės nuosavybės auditą, kad nustatytų savo intelektinės nuosavybės objektų

būklę ir įsitikintų, kad jų intelektinės nuosavybės apsauga yra pakankama, tinkama ir atnaujinta.

Pastabos ir šaltiniai

- 1 Savarankiškai atlikti preliminarų savo intelektinės nuosavybės įsivertinimą galima naudojant [PINO išankstinio vertinimo įrankį](#) (angl. WIPO IP diagnostics tool). Mažoms ir vidutinėms įmonėms taip pat gali būti teikiama IP Scan paslauga, kurios išlaidos gali būti iš dalies kompensuojamos – daugiau informacijos apie finansavimo projektus ieškokite [Valstybinio patentų biuro](#) ir [ESINT](#) interneto svetainėse.
- 2 Žr. [PINO. IN auditas, 10 modulis](#).
- 3 Atkreipkite dėmesį, kad pagal Lietuvos Respublikos darbo kodeksą, susitarimas dėl nekonkurencijos galimas ne su bet kokiais darbuotojais, bet tik su turinčiais specialių žinių ar gebėjimų, kurie gali būti pritaikyti konkuruojančioje su darbdaviu įmonėje, įstaigoje, organizacijoje ar pradėjus vykdyti savarankišką veiklą ir taip padaryti darbdaviui žalos. Taip pat, nustatant darbuotojui nekonkurencijos pareigą, būtina susitarti dėl kai kurių privalomų sąlygų (pavyzdžiui, konkrečios nekonkurencijos veiklos, teritorijos, laiko, kompensacijos). Kitose šalyse taip pat gali būti taikomi ribojimai ar būtinios sąlygos.

1 priedas: Rinkos dalyviai

Kadangi pradedančioji įmonė turi ribotus išteklius, ji dažnai negali pasitelkti kvalifikuotų išorės paslaugų teikėjų. Dauguma pradedančiųjų įmonių arba nežino, kad joms reikia išorės pagalbos, arba negali sau jos leisti. Steigėjai linkę atmesti poreikį arba bando patys užpildyti spragas. Ypač dažnai startuoliai nesikreipia reikiamos pagalbos dviejose pagrindinėse srityse – teisinių konsultacijų ir intelektinės nuosavybės. Nors, deja, ši problema lengvai neišsprendžiama, tačiau pradedančioji įmonė, žinanti, kada jai reikia pagalbos, greičiausiai ras tarpinius sprendimus. Steigėjai turėtų išsiaiškinti, kokios egzistuoja inkubavimo, pre-akselravimo, akcelravimo programos¹, kreiptis patarimo į savo technologijų perdavimo centrus (TTO)², jei jie yra iš akademinės aplinkos, ir ieškoti kitų paslaugų teikėjų, galinčių nemokamai arba už prieinamą kainą teikti pagrindines reikiamas paslaugas³. Investicijų pritraukimo etape pradedančiosios įmonės turėtų numatyti biudžeto eilutes išorės paslaugų teikėjų samdymui, taip pat intelektinės nuosavybės atnaujinimo ir priežiūros mokesčiams. Dauguma rizikos kapitalo fondų neprieštaraus tokioms išlaidoms, nes jie greičiausiai supranta, kad kompetentingos konsultacijos turi reikšmingą vertę.

Pradedantiesiems verslininkams gali prireikti patarimų dėl patento paraiškos rengimo, teisinių steigimo dokumentų rengimo ar tiesiog gyvybingo verslo modelio kūrimo. Kai kurios organizacijos remia ankstyvosios stadijos verslininkus, tačiau jų yra ne visur.

Akseleratoriai

Paprastai akseleratoriai yra pelno siekiančios organizacijos, padedančios pradedantiesiems verslininkams „paspirtinti“

jų verslo augimą⁴. Akseleratoriai siūlo mentorystę, gebėjimų stiprinimą ir tam tikrais atvejais tam tikras kapitalo investicijas mainais į nedidelę nuosavo kapitalo dalį. Geriausi akseleratoriai taiko griežtą atranką, o paraiškų teikėjams taikomas reiklus paraiškų teikimo procesas. Akseleratoriaus tikslas – paruošti pradedančiąją įmonę gauti rizikos kapitalo finansavimą. Besiformuojančios ekonomikos šalyse akseleratorių vaidmenį atlieka universitetų arba technologijų parkų akseleratoriai, kai kurie jų orientuojasi į tam tikrus sektorius, pavyzdžiui, gyvybės mokslų, žaliųjų technologijų ir kt. Geras akseleratorius taip pat siūlo mentorius arba darbuotojus, turinčius konkrečios pramonės, teisinės ar intelektinės nuosavybės patirties, kurie gali padėti pradedančiajai įmonei įveikti įvairius anksčiau aprašytus iššūkius. Kai kurie akseleratoriai turi biurus įvairiose šalyse ir gali tapti perspektyvių startuolių, norinčių patekti į tarptautines rinkas, nusileidimo aikštele.

Inkubatoriai

Inkubatorius paprastai remia universitetas, rizikos kapitalo fondas arba įmonė⁵. Jie nesiekia pelno, nors kai kuriuose iš jų gali būti reikalaujama opciono (būsimos teisės) įgyti pradedančiosios įmonės nuosavo kapitalo dalį. Dauguma inkubatorių priima pradedančiąsias įmones labai ankstyvujuoju etapu, net kol jos dar neegzistuoja teisiškai, todėl būsimeji steigėjai gali iširti savo verslo idėją ir baigti inkubavimo programą turėdami apgalvotą strategiją ir verslo modelį. Geras inkubatorius, kaip ir geras akseleratorius, pasiūlys (tam tikrą) mentorystę, kuri padės parengti verslo modelį, spręsti intelektinės nuosavybės ir kitus teisinius klausimus ir suteiks steigėjams informacijos naudingomis temomis.

Technologijų perdavimo centrai (angl. technology transfer offices, TTO)

Technologijų perdavimo centrai (angl. technology transfer office, TTO), taip pat vadinami technologijų valdymo biurais arba žinių valdymo biurais, paprastai veikia universitetuose arba mokslinių tyrimų centruose⁶. TTO modeliai įvairiose šalyse gali skirtis. Tačiau pagrindinis jų tikslas – perduoti intelektinę nuosavybę (paprastai universitete sukurtus išradimus) pramonei, suteikiant licencijas, ir gauti pajamų universitetui.

Teoriškai TTO taip pat gali valdyti intelektinės nuosavybės perdavimą pradedančiajai įmonei arba universiteto atžalinei įmonei, tačiau ir šiuo atveju skirtingų TTO metodikos ir tikslai skiriasi. Kai kurių TTO misija – skatinti akademinį verslumą ir veiksmingai atlikti inkubatoriaus ar akseleratoriaus vaidmenį. Kitos siekia išgauti kuo didesnę vertę iš savo intelektinės nuosavybės portfelio ir gali nesuteikti ypatingų sąlygų ar privilegijų savo padaliniais. Apškritai TTO darbuotojai paprastai turi patirties su intelektine nuosavybe susijusiais klausimais, o TTO gali būti pasirengęs už startuolį tvarkyti patentų paraiškas ir prisiminti jų išlaidas, kartais mainais už nedidelę nuosavo kapitalo dalį, galimybę įsigyti akcijų arba su sąlyga, kad startuolis apmokės patentų išlaidas, kai pradės gauti pajamų.

Valstybinės, NVO ir tarptautinės paramos programos

Dauguma valstybių siūlo įdomias paramos programas verslumui ir inovacijoms skatinti. Kai kurios jų siūlo nedidelį pradinį kapitalą, kad startuoliai galėtų pradėti veiklą. Lietuvoje pradedantis verslas gali pasinaudoti ES investicinėmis priemonėmis, nacionalinės plėtros įstaigos „Investicijų ir verslo garantijos“ (INVEGA), taip pat savivaldybių finansavimu. Daugiau informacijos apie šias galimybes gali suteikti Inovacijų agentūra⁷. Lietuvoje taip pat įmonėms, patiriančioms sąnaudas dėl mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) gali būti taikomos pelno mokesčio lengvatos⁸.

Kai kurios valstybės tam tikromis sąlygomis siūlo dotacijas patentavimo išlaidoms padengti⁹. Daugumoje nacionalinių patentų tarnybų yra pagalbos (konsultavimo) tarnyba, kuri paaiškina apie galimus intelektinės nuosavybės apsaugos būdus ir paraiškų teikimo procesą¹⁰.

Kai kurie tarptautiniai fondai teikia inkubavimo ir spartinimo paslaugas įvairiuose juos dominančiuose technologijų ar rinkos sektoriuose. Galiausiai daugelis tarptautinių organizacijų siūlo nemokamą informaciją, prieigą prie kvalifikuotų ekspertų tinklo, prieigą prie naudingų duomenų bazių ir informaciją apie gerąją tarptautinę praktiką (žr. 2 priedą „Šaltiniai“).

Pastabos ir šaltiniai

- 1 Informaciją apie Lietuvoje veikiančias akseleravimo programas galima rasti [„Startup Lithuania“ svetainėje](#). „Startup Lithuania“ taip pat yra parengusi nemokamą [pre-akseleravimo kursų programą](#). Vilniaus Universitetas yra įsteigęs [VU Technologijų uostą VU Tech Hub](#).
- 2 Penki Lietuvos universitetai yra įsteigę [„TTO Lithuania“](#) tinklą.
- 3 Daug informacijos apie intelektinę nuosavybę galima rasti Valstybinio patentų biuro svetainėje [intelektine.lt](#), čia taip pat galima [užsiregistruoti nemokamai konsultacijai](#).
- 4 Informaciją apie Lietuvoje veikiančias akseleravimo programas galima rasti [„Startup Lithuania“ svetainėje](#).
- 5 Keli Lietuvoje veikiančių inkubatorių pavyzdžiai: [Tech-Park Kaunas](#), [Šiaulių verslo inkubatorius Šaulys](#).
- 6 Penki Lietuvos universitetai yra įsteigę [„TTO Lithuania“](#) tinklą.
- 7 Žr. [Inovacijų agentūros svetainę](#).
- 8 Žr. [Valstybinės mokesčių inspekcijos informaciją](#).
- 9 Europos patentų tarnyba (EPT) teikia išradimo paieškos paslaugą, o pagal dvišalį EPT ir Valstybinio patentų biuro susitarimą, paieškos mokesčiui pareiškėjams, paduodantiems nacionalinę patento paraišką, taikoma 80 proc. nuolaida. Daugiau informacijos apie tai – [Valstybinio patentų biuro interneto svetainėje](#).
- 10 Valstybinio patentų biuro svetainėje [intelektine.lt](#) galima [užsiregistruoti nemokamai konsultacijai](#).

2 priedas: Šaltiniai

PINO šaltiniai:

PINO (2006). Kūrybinė išraiška: įvadas į autorių ir gretutines teises smulkioms ir vidutinėms įmonėms (angl. Creative Expression: An Introduction to Copyright and Related Rights for Small and Medium-sized Enterprises). Serija Intelektinė nuosavybė verslui Nr. 4. [Tekstas anglų kalba](#). [Tekstas lietuvių kalba](#).

PINO (2015) Sėkmingas technologijų licencijavimas (angl. [Successful Technology Licensing](#)).

PINO (2017). Prekių ženklų sukūrimas: įvadas į prekių ženklus smulkioms ir vidutinėms įmonėms (angl. Making a Mark – An Introduction to Trademarks and Brands for Small and Medium-sized Enterprises). Serija Intelektinė nuosavybė verslui Nr. 1. [Tekstas anglų kalba](#). [Tekstas lietuvių kalba](#).

PINO (2018). Kuriant ateitį: įvadas į patentus smulkioms ir vidutinėms įmonėms (angl. Inventing the Future: An Introduction to Patents for Small and Medium-sized Enterprises). Serija Intelektinė nuosavybė verslui Nr. 3. [Tekstas anglų kalba](#). [Tekstas lietuvių kalba](#).

PINO (2019). Geroje kompanijoje: Intelektinės nuosavybės klausimų valdymas franšizės srityje (angl. [In Good Company: Managing Intellectual Property Issues in Franchising](#)). Serija Intelektinė nuosavybė verslui Nr. 5.

PINO (2019). Patrauklus gaminytis. Įvadas į dizainą smulkioms ir vidutinėms įmonėms (angl. Looking Good-An Introduction to Designs for Small and Medium-sized Enterprises). Serija Intelektinė nuosavybė verslui Nr.2. [Tekstas anglų kalba](#). [Tekstas lietuvių kalba](#).

PINO (2020). Nesaugomų išradimų identifikavimas – vadovas išradėjams ir verslininkams (angl. Identifying Inventions in the Public Domain - [A Guide for Inventors and Entrepreneurs](#)).

PINO (2020). Nesaugomų išradimų naudojimas – vadovas išradėjams ir verslininkams (angl. [Using Inventions in the Public Domain - A Guide for Inventors and Entrepreneurs](#)).

[PINO akademija](#). Nuotolinio mokymosi programa.

Pasaulinė [PINO prekių ženklų duomenų bazė](#).

Pasaulinė [PINO dizaino duomenų bazė](#).

PINO Green, Licencijavimo kontrolinis sąrašas (angl. [Licensing Check List](#)).

[PINO Išradėjų pagalbos programa](#) (IAP).

PINO išankstinio vertinimo įrankis (angl. [WIPO IP diagnostics tool](#)).

[PINO interneto svetainė „IN verslui“](#).

PINO. [IN PANORAMA. Modulis 11 apie intelektinės nuosavybės vertinimą](#).

PINO [Lex duomenų bazės paieška](#).

PINO Patentų žemėlapiai (angl. [Patent Landscape Reports](#)).

PINO [PATENTSCOPE duomenų bazė](#).

PINO [technologijų ir inovacijų paramos centrai](#) (TISC).

[PINO Universitetai ir intelektinė nuosavybė](#).

[PINO svetainė](#).

PINO ir Tarptautiniai prekybos rūmai (2012). Vadovėlis prekybos rūmams ir verslo asociacijoms, steigiančioms intelektinės nuosavybės tarnybas (angl. [Making Intellectual Property Work for Business - A Handbook for Chambers of Commerce and Business Associations Setting Up Intellectual Property Services](#)).

PINO ir International Trade Center (2003). Rinkodara amatų ir vizualiųjų menų srityje: intelektinės nuosavybės vaidmuo ([Marketing Crafts and Visual Arts: The Role of Intellectual Property](#)).

PINO (2003). Intelektinės nuosavybės paslaptys: vadovas mažiems ir vidutinio dydžio eksportuotojams (angl. [Secrets of Intellectual Property: A Guide for Small and Medium-sized Exporters](#)).

PINO (2005). Keitimasis verte, derybos dėl technologijų licencijavimo sutarčių – mokymo vadovas (angl. [Exchanging Value, Negotiating Technology Licensing Agreements - A Training Manual](#)).

Lietuvos šaltiniai:

Daug informacijos apie intelektinę nuosavybę ir nemokamas konsultacijas Valstybinio patentų biuro svetainėje intelektine.lt.

[Valstybinio patentų biuro interneto svetainė.](#)

[Inovacijų agentūros interneto svetainė.](#)

[„Startup Lithuania“ interneto svetainė.](#)

[Lietuvos Respublikos patentų įstatymas.](#)

[Lietuvos Respublikos dizaino įstatymas.](#)

[Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas.](#)

[Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos įstatymas.](#)

[Patentų duomenų bazės.](#)

[Dizaino duomenų bazės.](#)

[Prekių ženklų duomenų bazės.](#)